

Oljeeventyr eller verdensarv

Politikk og vitenskap i kontroversen om Lofotens framtid

Kristine Czynski

Master i teknologi, innovasjon og kunnskap
Senter for teknologi, innovasjon og kultur (TIK)

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2013

TIK

Senter for teknologi,
innovasjon og kultur

Postboks 1108

Blindern

0317 OSLO

www.tik.uio.no

Fotografi forside: Leif Hamnes/Teknisk Ukeblad (Gjengitt med tillatelse)

Hentet fra: <http://www.tu.no/olje-gass/2012/11/22/klar-for-lofot-boring-i-2013> (05.05.13)

© Kristine Czynski

2013

Oljeeventyr eller verdensarv. Politikk og vitenskap i kontroversen om Lofotens framtid.

Veileder: Brita Brenna

Ord: 31.977

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Kunnskap er ofte en tungtveiende faktor for politiske beslutninger, og det er derfor vanlig å benytte seg av utstrakt kunnskapsinnhenting og -produksjon for å legitimere slike prosesser. Denne praksisen kan synes å være basert på en oppfatning av vitenskap som upartisk og fri for samfunnspåvirkning og sosiale krefter, en objektiv kilde til sannhet, i motsetning til interessestyrt politikk. Fagfeltet STS (*Science, Technology and Society* eller *Science and Technology Studies*) har vært opptatt av dette motsetningsforholdet, og har bidratt til å utvikle oppfatningen av kunnskap og politikk som *samproduserte* fenomener; sosialt konstituerte og med gjensidig påvirkningskraft (Jasanoff 2004, Asdal et al. 2007). Denne studien har som mål å bruke metoder og perspektiver fra denne fagtradisjonen for å gjøre en empirisk undersøkelse av den pågående prosessen med å definere en helhetlig forvaltningspolitikk for Lofotens ressurser. Forvaltningspolitikken involverer en mulig etablering av petroleumsvirksomhet, noe som står i kontrast til en parallell ambisjon om å få Lofoten innskrevet på UNESCOs verdensarvliste. Gjennom kvalitative studier av ulike former for dokumenter, blant annet politiske tekster og medieoppslag, undersøker jeg tekster som deltagende i etablering og utøvelse av offisielle praksiser (Asdal 2011). I min studie blir dette forstått som praksiser knyttet til forvaltning av ressurser man, gjennom de samme praksisene, identifiserer som verdifulle. På bakgrunn av mitt empiriske materiale, og ved bruk av analytiske redskaper hentet fra relevante retninger innenfor STS, ønsker jeg å undersøke hvordan nettverk og aktører etableres, hvordan kunnskap produseres, og hvordan demokratiske prosesser bidrar til å holde ”den sorte boksen” åpen i kontroversen om Lofotens framtid.

Forord

Denne oppgaven skriver jeg som del av det toårige masterprogrammet jeg har fulgt i teknologi, innovasjon og kunnskap ved Universitetet i Oslo. Tematisk fordypet programmet seg i studier av vitenskap og teknologi i samfunnet. Gjennom intensiv undervisning og selvstudier gir programmet en innføring i hvordan disse aspektene har utviklet seg historisk over tid, og hvordan de arter seg i samtiden. Programmet er etablert som et tverrfaglig forskningsfelt, hvor både innovasjon, politiske beslutningsprosesser og kunnskapsproduksjon analyseres som del av moderne teknologi- og vitenskapsbaserte samfunn.

Min veileder i arbeidet med denne masteroppgaven har vært Brita Brenna, professor i museologi ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk ved Universitetet i Oslo. Jeg vil rette en stor takk til Brita for inspirasjon og rettleiding gjennom et lærerikt år. Jeg setter stor pris på fleksibiliteten jeg har blitt møtt med, og de konkrete rådene jeg har fått når det var nødvendig.

Takk til mine informanter, som har gitt av sin tid og innsikt. Eventuelle mangler og feil tar jeg det fulle ansvar for. En takk også til kontaktpersoner som har bistått med innspill og råd underveis.

Takk til Senter for teknologi, innovasjon og kultur på Universitetet i Oslo, hvor grunnlaget for denne mastergraden er blitt lagt. Den positive og kunnskapsrike studentgjengen jeg har blitt kjent med på TIK-senteret fortjener en særlig takk, for godt humør og samhold gjennom en intens studenttid. Til Roxanne og Olga som støttet og motiverte meg gjennom det siste, innbitte året: Takk for samtaler, latter og kaffepauser.

Sist, men ikke minst, takker jeg min familie og mine venner for deres tålmodighet og støtte underveis. En spesiell takk retter jeg til min søster Wanda for korrekturlesing og uvurderlig oppmuntring.

Kristine Czynski

Oslo, mai 2013

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	2
1.1	Analytisk innfallsvinkel.....	3
1.2	Problemstilling og oppbygning	4
1.3	Begrensninger	5
2	ANALYTISKE VERKTØY OG TILNÆRMINGER.....	7
2.1	Forskningsfeltets prinsipper	7
2.1.1	Vitenskapsfilosofisk påvirkning.....	9
2.1.2	Konstruktivistiske tendenser	10
2.2	Forskeren som aktiv deltaker.....	11
2.2.1	Symmetri	12
2.2.2	Symmetri mellom aktører.....	13
2.2.3	Kontroverser.....	13
2.3	Empirisk metodologi og tilnærming.....	14
2.3.1	Min metodologiske tilnærming	15
2.3.2	Analytiske innfallsvinkler	17
2.3.3	Mitt empiriske materiale	20
2.4	Metodologiske bemerkninger	22
2.4.1	Empiriske bemerkninger	23
2.4.2	Metodologiske begrensninger	24
3	KONTROVERSEN OM LOFOTENS FRAMTID	26
3.1	Innledning	26
3.2	Lofoten – en innføring	27
3.2.1	Geografi.....	28
3.2.2	Næringsgrunnlag	29
3.2.3	Naturvernbestemmelser.....	31
3.3	Kontroversens grunnlag: politiske beslutninger og en uvis framtid	32
4	RESPONS PÅ ENDRINGER I LOKAL, REGIONAL OG FYLKESKOMMUNAL FORVALTNING	34
4.1	Lokale og regionale utredninger	34
4.1.1	Identifisert utfordring: Fraflytting og utdanningsnivå	35
4.1.2	Tendenser i næringslivet	36
4.1.3	Gjengroing av kulturlandskap	37
4.2	Lokale og regionale strategiplaner	38

4.2.1	Landbruk, kulturlandskap og kulturminner	39
4.3	Etableringen av Lofoten i fylkeskommunal forvaltningsstrategi	40
4.3.1	Fylkeskommunale tiltak	41
4.3.2	Lokale forvaltningsmyndigheter	43
4.4	Oversettelser fra det lokale inn i det fylkeskommunale	44
5	NASJONAL FORVALTNING AV LOFOTENS RESSURSER	47
5.1	Innledning	47
5.2	Helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet – Lofoten	48
5.2.1	Utarbeidelse av forvaltningsplanen	49
5.2.2	Den oppdaterte forvaltningsplanen	51
5.2.3	Olje- og energidepartementets egenrevisning	53
5.2.4	Det norske oljeeventyret	55
5.3	Debatten om en fastlagt ressursforvaltningspolitikk	55
5.3.1	Lokalbefolkningen	57
5.3.2	Ønsker om forvaltning	59
5.4	Kunnskap som ”sikker” kilde til beslutningsgrunnlag	60
6	VERDENSARVFORSLAGET	63
6.1	Innledning	63
6.2	Verdensarvnettverket	63
6.2.1	Organisasjonen UNESCO	64
6.2.2	Forvaltningssystemet	65
6.3	Formelle prosedyrer og verdensarvkriterier	66
6.3.1	Statspartenes forpliktelser	66
6.3.2	UNESCOS kriterier	67
6.4	Lofotens søknad om verdensarvstatus	68
6.4.1	Søknadsprosessen	69
6.4.2	Argumentasjon for søknaden	70
6.4.3	Argumentasjonen for Lofotens oppfyllelse av kriteriene	70
6.4.4	Vitenskapelig og politisk etablering av kunnskapen om Lofoten	72
6.5	Lokal forankring – et demokratisk prinsipp?	75
6.5.1	Forslaget om en ny helhetlig verdensarvpolitikk	76
7	DET TREDJE ALTERNATIVET: GRENSEARBEID	80
8	OPPSUMMERING	84

8.1	Avsluttende tanker og veien videre	86
9	LITTERATUR	88
9.1	Øvrige kilder.....	91
9.1.1	Rapporter, utredninger, offentlige dokumenter, nettsider	91
9.1.2	Mediekilder	104

“...it’s always the paradoxical presence of something at once invisible yet tangible, taken for granted yet surprising, mundane but of baffling subtlety that triggers a passionate attempt to tame the wild beast of the social”.

Bruno Latour (2007: 21)

1 INNLEDNING

Lofoten har vært et fiskerisamfunn i nærmere 6000 år, siden de første menneskene bosatte seg her. Tilknytningen til den tradisjonelle kystkulturen har bidratt til å forme Lofotens kulturlandskap, som sammen med storslagen natur har etablert Lofoten som et yndet reisemål. Fiskerinæringen har samtidig sysselsatt store deler av lokalbefolkningen gjennom generasjoner, og formet lokalsamfunnene rundt tettsteder og fiskevær. Fisket har også etablert Lofoten som en av de viktigste regionene i Norge for eksport av fiskeprodukter, som særlig Lofotfisket og produksjonen av tørrfisk står for (Lofoten.info 2013). De siste tiårene har man imidlertid opplevd en endring: Parallelt med at stadig færre velger fiskerinæringen som yrkesvei opplever regionen også en nedgang i befolkningstall, og at den kommer dårligere ut i konkurransen om verdiskapning og høyt utdannet arbeidskraft (Sandnes 2011, Vareide 2008).

Lofotens utfordringer er imidlertid ikke noe som kun engasjerer lokalt. Politikere, næringsliv, interesseorganisasjoner og miljøvernere opptrer stadig i mediedebatter og nyhetsoppslag, hvor de argumenterer for sine synspunkter rundt Lofotens ressursgrunnlag, og hvordan dette burde forvaltes¹. Diskusjonenes utspring ser ut til å kretse rundt to diskursive måter å etablere Lofoten på: På den ene siden står de som mener naturen i Lofoten er så unik, verdifull og sårbar for både det lokale miljøet og for globalt klima og biologisk mangfold, at den må beskyttes. På den andre siden står de som mener verdiskapning, etablering av arbeidsplasser og økonomisk vekst er viktigere, og at disse interessene burde få forrang. På begge sider er store mengder forskning utført, og aktørene bruker de vitenskapelige funnene aktivt i forsøk på å overtale hverandre, for å vinne den diskursive kampen om Lofotens framtid. Likevel, til tross for massivt vitenskapelig forskningsarbeid, har man ikke klart å komme til en enighet om hvilken løsning som ville være best: På begge sider av debatten bidrar usikkerhet og opplevelsen av risiko til å holde debatten åpen, rundt den evige runddansen om hvilke kortsiktige og langsiktige konsekvenser som ville være verst.

Utgangspunktet for denne studien er den nasjonalpolitiske ambisjonen om å etablere en helhetlig forvaltningsplan for Lofoten og de omkringliggende havområdene, og de to alternative framtidsscenariene som gjennom parallelle politiske prosesser er blitt arbeidet fram: Etableringen av petroleumsvirksomhet og søknaden om en plass på UNESCOs verdensarvliste. Begge prosessene har pågått over lang tid, uten at noen konsensus er blitt oppnådd. I forkant av dagens debatt har det allerede vært gjort mye arbeid fra ulike hold for å

---

¹ Se for eksempel NTB 2013, Lundberg 2013, Budalen 2013.

forsøke å definere regionens fremtid, noe som medfører at dagens debatt bygges på et grunnlag av allerede eksisterende føringer, meninger og bestemmelser, som veksler mellom å angå det lokale og det globale, det vitenskapelige og det politiske, det sosiale og det naturlige (Latour 1993).

1.1 Analytisk innfallsvinkel

I denne studien tar jeg sikte på å kartlegge problemstillingen rundt Lofotens framtid, og hvordan den forsøkes etablert som en sak av de ulike aktørene. Begrepsapparatet jeg benytter meg av, og forskningstradisjonen jeg forholder meg til, er hentet fra det tverrfaglige feltet STS (*Science, Technology and Society* eller *Science and Technology Studies*). Dette feltet, og i særdeleshet retningen ANT (*Actor-Network-Theory*) har også vært sentralt for min studie i valg av tema og metodologisk framgangsmåte.

I tråd med det vitenskapsfilosofiske perspektivet STS og ANT skriver seg inn i vil jeg undersøke den politiske forhandlingssituasjonen i Lofoten som en kontrovers. Kontroverser er situasjoner hvor aktørers uenighet utspiller seg rundt et spesifikt omdreiningspunkt, som de gjennom sine praksiser og forhandlinger i et nettverk av relasjoner og posisjoner ønsker å påvirke (Venturini 2010). På bakgrunn av sin empiriske forskning av vitenskap og teknologi og deres relasjon til samfunn og politikk, har STS-feltet gått inn i en vitenskapsfilosofisk tradisjon hvor det hevdes en forståelse av kunnskap som usikker, og politikk og vitenskap som samproduserte fenomener (Jasanoff 2004). Kunnskap er i denne forstand noe som oppstår i og som følge av sosiale og materielle relasjoner, hvor makt og diskursivt konstituerte praksiser preger prosessene og praksisene rundt kunnskapsproduksjon. Vitenskapelig og teknologisk ekspertise forstås her som sosialt konstituert, og makten en slik ekspertise innehar, og som den fremmer sine krav på definering av sannhet på bakgrunn av, er i større grad knyttet til de sosiale og materielle relasjonene ekspertisen inngår i, enn dens faktiske sannhetsgehalt (Asdal et al.2001).

ANT-retningen skiller seg fra øvrig STS-forskning i sitt generelle symmetribegrep (se for eksempel Latour 1993): I forståelsen av sosiale forhandlinger som delaktige i kunnskapsproduksjon, inkluderes også ikke-menneskelige aktører som delaktige i slike forhandlingsprosesser. Dette forankrer ANT i en materiellsemiotisk ontologi, hvor tegn og ting gjensidig henter sin betydning fra relasjonene til hverandre (Asdal 2011). I min studie

innehar natur og materielle elementer viktig betydning for etablering av saken, og de påvirker kontroversen på lik linje med menneskelige aktører.

I empiriske studier av vitenskap og politikk har jeg funnet Callon et al. (2009) sine begreper om oversettelser og hybride forum fruktbare: Oversettelser forklares som prosessene som skjer når vitenskapelige og politiske prosesser forsøker å etablere noe som kunnskap. Gjennom forskning tas elementer ut av sin kontekst og transformeres inn i nye kontekster, satt av de vitenskapelige og politiske premissene. Dette kan særlig undersøkes gjennom hva Asdal (2011) betegner som politiske teknologier, offisielle dokumenter eller andre former for styringsredskaper, hvor saken og dens ulike bestanddeler etableres på visse måter ut fra politiske formål. Hybride forum (Callon et al. 2009) forklares som de åpne mulighetene for demokratisk deltakelse i kunnskapsetablering. I en kontrovers kan dette blant annet undersøkes gjennom lekfolksinvolvering, hvor lekfolk gjennom skepsis til den sannhetsversjonen de presenteres for av eksperter, kan bidra til å bryte ned hegemoniske diskurser, og delta i forhandlingen om hva kunnskap skal være (se også Whatmore 2009).

I tråd med STS-feltets tradisjon vil jeg gjøre en empirisk, kvalitativ studie av kontroversen, hvor jeg anvender ulike tekster, som politiske dokumenter, medieoppslag og intervjuer, for å studere de praksisene som kontroversen utgjøres av, og som aktørenes deltakelse, posisjonering og interaksjon er del av. I tråd med ANT-retningens tilnærming til empiriske studier vil jeg som forsker forholde meg til min studie som et ”naturvitenskapelig eksperiment” som utspiller seg. Jeg vil observere og beskrive saken, og symmetrisk diskutere den, uten å tillegge saken noen større forklaringsmodeller eller teoretiske rammeverk for analyse og fortolkning. Med dette perspektivet, hentet fra ANT, vil jeg forsøke å gjøre samfunnsvitenskapelige studier på aktørenes og sakens egne premisser (Latour 2007).

1.2 Problemstilling og oppbygning

Problemstillingen jeg tar utgangspunkt i kan formuleres som følgende: *Hvordan formes og produseres kunnskap i gitte praksiser og relasjoner, og hvordan involveres og identifiseres aktører i disse relasjonene?* Denne er basert på noen forskningsspørsmål jeg orienterer studien min rundt: *Hvordan etableres aktørene i nettverket rundt kontroversen om Lofotens framtid? Hvordan bidrar dokumenter og andre manifestasjoner av praksiser, som politiske teknologier, til å etablere kunnskap på visse måter? Hvordan interagerer aktørene med hverandre i forhandlingsprosesser om kunnskap?*

For å besvare problemstillingen er oppgaven bygget opp rundt min gradvise kartlegging av kontroversen og aktørene. I kapittel 2 gir jeg en dypere innføring i enkelte sentrale teoretiske og metodologiske aspekter ved denne oppgaven, blant annet i de analytiske redskapene som jeg har benyttet meg av i denne studien. Deretter går jeg inn på det empiriske materialet, hvor de påfølgende kapitlene er ordnet rundt aktørenes måter å definere Lofoten på, og tre identifiserte nivåer av forvaltning: I det første empirikapitlet, kapittel 3, gir jeg en kort beskrivelse av Lofoten, for å etablere et grunnlag for min videre behandling av stedet. Min beskrivelse tar utgangspunkt i sentrale aktørers beskrivelser av Lofoten, for slik å formidle hvordan stedet etableres i enkelte av diskursene som er aktive i kontroversen. Kapittel 4 omhandler det lokale, regionale og fylkeskommunale forvaltningsnivået, hvor jeg undersøker måten Lofotens utfordringer og muligheter formidles og etableres der. Kapittel 5 tar utgangspunkt i det nasjonalpolitiske nivået, og den vitenskapelig-politiske prosessen rundt en etablering av en helhetlig forvaltningsplan for Lofoten. Jeg presenterer og diskuterer debatten rundt petroleumsvirksomhet på bakgrunn av sentrale aktører og analytiske redskaper. Kapittel 6 behandler søknadsprosessen for en potensiell verdensarvstatus. Her tar jeg utgangspunkt i den internasjonale politikken for natur- og kulturarvforvaltning som UNESCO har etablert, og beveger meg nedover mot det lokale. Dette grepet gir en framstilling av hvordan internasjonal politikk virker inn på det lokale. Formålet er å vise at det lokale og det globale ikke er gitt, men er resultater av praktiserte diskurser (Wynne 1992b). Avslutningsvis diskuterer jeg ulike aktørers måter å definere Lofoten på, med bakgrunn i en foreslått kombinasjon mellom olje- og gassutvinning og verdensarvstatus.

1.3 Begrensninger

Kontroversen jeg tar utgangspunkt i er kompleks, med mange mulige innfallsvinkler og fokuspunkter. Fokus for denne studien er å undersøke hvordan aktørene i kontroversen om Lofotens framtid etableres og agerer i forhold til hverandre, og hvordan deres praksiser bidrar til å definere saken på bestemte måter. Det er imidlertid viktig å understreke at min hovedvekt ligger på hvordan disse prosessene utspiller seg i offentlig tilgjengelig tekst og materiale. Jeg bruker de pågående prosessene og debattene som utgangspunkt i min behandling av det politiske og vitenskapelige defineringsarbeidet som kontroversen bunner i.

Jeg anerkjenner at det derfor er mange alternative aspekter det ville vært mulig å gå dypere inn på. I min tilnærming tar jeg i større grad tar for meg hele feltet, og kartlegger de mest relevante aktørene ut fra deres påvirkning på saken. Min studie har derfor begrenset

dybdeundersøkelse av de ulike feltene jeg berører, da debattene og prosessene slik de fremstår utad har vært mitt empiriske felt. Dette har også sammenheng med at rammene for denne oppgaven begrenser mulighetene for en behandling av alle aspekter og alle parter i denne studien. Selv om jeg diskuterer petroleumssektoren, verdensarvapparatet, samfunnsutvikling og ressursforvaltning, går jeg ikke i dybden i dem. Derfor ser jeg at mer inngående studier av enten petroleumsteknologiske og -vitenskapelige aspekter, økonomifeltet med sine analyser av samfunnsøkonomiske tendenser og utviklingsmuligheter, de naturvitenskapelige fagretningene involvert i kontroversen, eller formelle, interne politiske beslutningsprosesser, ville gitt min studie andre nyanser, og bidratt til å etablere andre nettverk og aktører som relevante.

De utvalgene jeg har foretatt i mitt empiriske materiale er begrunnet i det tematiske utgangspunktet for min oppgave; nemlig verdensarvsøknaden og diskusjonen rundt petroleumsutvinning, og argumenter som brukes av aktørene selv i deres praksiser knyttet til forvaltning av Lofotens ressurser.

2 ANALYTISKE VERKTØY OG TILNÆRMINGER

Før jeg går i gang med behandlingen av det empiriske feltet jeg har undersøkt, vil jeg i dette kapitlet gi en innføring i noen av de vitenskapelige praksisene og teoretiske perspektivene som har lagt grunnlaget for den forskningstradisjonen jeg forholder meg til i denne studien, og som mine metodologiske valg også er forankret i. Kapitlet vil belyse enkelte av forskningsfeltets karakteristikk, til hjelp når jeg senere i studien behandler og diskuterer mine empiriske funn. I tillegg vil jeg i dette kapitlet utdype hvordan jeg metodologisk har gått fram, og diskutere hvilke valg jeg har tatt, som har ført til at studien har tatt den form den har.

2.1 Forskningsfeltets prinsipper

Som teoretisk utgangspunkt forholder jeg meg til det tverrfaglige feltet STS (*Science, Technology and Society* eller *Science and Technology Studies*). Som navnet tilsier har fagfeltet sitt utspring i en interesse for vitenskap og teknologi, og forsøker gjennom et mangfold av ulike tilnærminger å trenge inn i og åpne opp disse begrepene. Våre forståelser av vitenskap og teknologi er preget av våre innlærte oppfatninger av dem, som i følge Asdal et al. (2001: 9) ”vesensforskjellige virksomheter basert på forskjellige måter å tenke på, (med) ulike samfunnsmessige konsekvenser”. Mens teknologi har blitt forstått som et redskap eller verktøy med konkret og praktisk nytte, er det en utbredt oppfatning om at vi er opplært til å tenke at vitenskap skal være ren og fri fra påvirkning fra samfunnet og kulturen, ”hevet over det ladete feltet av verdier, interesser, sosiale relasjoner og kulturelle betydninger” (Asdal et al. 2001: 9). STS-feltet ønsker å oppheve disse grensene, eller sette spørsmålsteget ved om grensene noen gang har eksistert. Det uttales: ”Vitenskap er en ordensskapende virksomhet som også er materielt produktiv. Den *skaper* virkelighet heller enn å oppdage eller avdekke den. [...] om vitenskap og teknologi en gang betegnet ulike praksiser og tenkemåter, er de i dag så tett sammenknyttet at det ikke er mulig å se dem atskilt, verken fra hverandre eller fra resten av kulturen” (Asdal et al. 2001: 10).

STS-feltet har utviklet seg siden 60- og 70-tallet, og feltets utspring kan til en viss grad tilskrives en radikaliserings av det akademiske miljøet i Vesten på slutten av 60-tallet, da man opplevde en kritisk mobilisering mot det man anså som problematisk anvendelse av vitenskap i politiske kontekster². Denne oppvåkningen bidro til å sparke i gang en del³ av interessen for

---

² Bakgrunnen for vitenskapskritikken gjaldt blant annet anvendelsen av napalm, utviklet ved amerikanske universiteter, som i krigen i Vietnam ble brukt mot sivile. Et økende fokus også på giftstoffer i sprøytmidler,

å studere teknologi og vitenskap ”som noe verdslig, som historisk og kulturelt betinget, som foranderlige, lokale og spesifikke praksiser” (Asdal et al. 2001: 10).

STS er derfor et relativt ungt forskningsfelt, men har siden opprinnelsen utviklet seg i et mangfold av retninger. STS-feltet involverer en rekke ulike fagtradisjoner, fra vitenskaps- og teknologisosiologi, historie, idéhistorie og filosofi, til antropologi, økonomi og statsvitenskap (Asdal et al. 2001: 12). De ulike fagtradisjonene har bidratt med sine ressurser, innfallsvinkler og perspektiver rundt analyser og analysetilnærminger av det felles objektet, *vitenskap og teknologi i samfunnet*. Noe av grunnlaget for STS-feltets mangfold og tverrfaglighet kan, som Bruno Latour (1993:5) skriver, forklares med en oppfatning av at den tradisjonelle oppdelingen av ulike akademiske fagfelt kun fungerer når det man forsøker å studere holder seg innenfor den kategorien som tilhører ens eget fagfelt. Med en gang forskningsobjektet krysser over i andre fagfelt, innser man at den rigide oppdelingen av studier etter fagfelt, som man klamrer seg til, ikke fungerer. Med andre ord er samfunnet ikke like ”rent” som den tradisjonelle oppdelingen av forskningsfelt tilsier. Derfor må forskning og vitenskap, i sitt prosjekt for undersøkelse av virkeligheten, tilpasse seg dens manglende enhetlighet: ”I mangel på bedre ord kaller vi oss sosiologer, historikere, økonomer, statsvitere, filosofer eller antropologer [...] Uansett hvilken merkelapp vi bruker forsøker vi alltid å løse den gordiske knuten, ved å *krysse over det gapet* som skiller *eksakt kunnskap* og *utøvelsen av makt* – la oss si natur og kultur” (Latour 1993: 3, min oversettelse og kursivering). Der de etablerte fagfeltenes begrensede rekkevidde ikke gjør dem egnet til å håndtere samfunnets kaotiske helhet, er det nettopp dette STS-feltet setter seg fore.

STS-feltet er altså ikke en enhetlig forskningsteori, -metode eller -filosofi, men utgjøres av en rekke beslektede retninger av teoretiske og metodologiske tilnærminger, som har oppstått og utviklet seg parallelt og i dialog med hverandre. I tillegg til å være basert på en rekke ulike akademiske fagtradisjoner har STS-retningene også en bakgrunn preget av teoretisk-vitenskapelige inspirasjonskilder, deriblant vitenskapsfilosofien.

---

samt den mislykkede ”grønne revolusjonen” i den tredje verden og sosiobiologiske teorier som forsvarte vestlig, hvit og mannlig dominans. Se blant annet Asdal et al. (2001: 13) for mer utdypende behandling.

³ | Asdal et al. (2001: 13) framheves det at det også finnes andre opphav for STS-feltet enn den radikale, sosiale bevegelsen. Disse handler blant annet om reformasjon av vitenskapsutdannelsen og et bedre grunnlag for vitenskaps- og teknologipolitikk. De alternative opphavene har imidlertid ikke vært relevant for de grenene av STS jeg har forholdt meg til videre i denne studien, og jeg går derfor ikke inn på disse.

2.1.1 Vitenskapsfilosofisk påvirkning

Vitenskapsfilosofien eller -teorien har i sine ”metastudier” av vitenskapelige metoder og premisser bidratt til å rette søkelyset mot vitenskapelige praksiser og funnet at prosessene for kunnskapsutvikling også er bygd på andre premisser enn de rent vitenskapelige. Et av grunnlagene for denne tenkningen⁴ var Robert K. Mertons grunnleggelse av vitenskapssosiologien. Hans teori ble til på bakgrunn av en kritisk observasjon av vestlig tillit til vitenskap, og undersøkelser av reelle praksiser innenfor vitenskapen, deriblant knyttet til forskeres adferd, valg av forskningsområder, kommunikasjonsmetoder, interne og eksterne stridigheter og fordeling av anseelse (Merton 1973). Som et sosialistisk prosjekt, inspirert av de puritanske verdier han studerte, etablerte han et sett fastlagte normer⁵ for å regulere vitenskapsfeltet og praksisene i det, som tok høyde for de sosiale aspektene ved forskning og vitenskap (Merton 1973). Normene slår blant annet fast at vitenskapen skal være offentlig tilgjengelig, og ikke privat eiendom; at vitenskapen skal fungere som kritisk instans i møte med samfunnet, og spre demokratiske verdier; at en vitenskapelig karriere skal baseres på talent, ikke sosial posisjon, og dermed fungere som sivilisatorisk kraft; at vitenskap skal fungere som profesjon, og kontrolleres fra et institusjonelt nivå fremfor gjennom private interesser; at vitenskap skal forankres institusjonelt og metodologisk (Merton 1973).

Et annet vitenskapsfilosofisk innspill til utviklingen av STS-feltets vitenskapelige tilnærminger var Thomas S. Kuhn og hans teorier om vitenskapelige oppdagelser. Kuhns tekster kan brukes på ulike måter, og i en måte å lese ham på tillegges han en tilsvarende interesse for de sosiale faktorene i vitenskapelige praksiser som Merton. Med en slik lesning kan Kuhns teorier leses som en videreføring av Mertons prinsipper og anvendes som grunnlag for argumenter knyttet til sosiale forhandlinger og maktkamp i vitenskapelig utvikling (se for eksempel Levin 2008). Hans egne interesser gikk imidlertid i retning av hvordan anomalier påvirker vitenskapelige oppdagelser, og så ikke vitenskap som kumulativ, men preget av brudd. Dette forklarer han gjennom begrepet om paradigmeskifter, som forankres i observasjoner av spontane hendelser og tilfældigheters påvirkning på vitenskapelige oppdagelser (Kuhn 1977). Han registrerte imidlertid at dette aspektet sjelden ble en del av fortellingen om den vitenskapelige oppdagelsen (Kuhn 1977), og avviste derfor ikke sosiale

---

⁴ Kanskje spesielt forbundet med feltets reformasjon av vitenskapsutdannelsen. Se forrige fotnote, eller Asdal et al. (2001: 13)

⁵ Normene er best kjent under tilnavnet CUDOS, som står for Communism, Universalism, Disinterestedness, Organized Scepticism – fire kategorier normene er organisert etter (se Merton 1973).

krefters innvirkning på vitenskapelig utvikling, noe som har vært bidragsgivende for hans betydning for vitenskapsstudier.

2.1.2 Konstruktivistiske tendenser

Deler av STS-feltet går i klare sosialkonstruktivistiske retninger, og baserer seg på forståelsen av sosiale prosesser og maktutøvelse som grunnleggende for vitenskapelige praksiser og resultater (se for eksempel Nelkin 1975, Jasanoff 2004).

Michel Foucaults diskursbegrep har vært et viktig bidrag til den sosialkonstruktivistiske ideen. Diskurser kan forstås som språklige manifesteringer av de ulike virkelighetsoppfatninger som verden (etter vår oppfatning) består av. Diskurser er for Foucault ikke forstått som utelukkende språklig konstituert, men handler i stedet om ”så vel det språklige og tekstlige som det materielle og utenfor-tekstlige (og han) var langt mer opptatt av praksiser enn diskurser” (Asdal 2011: 71). Det Foucault ønsket å vise var ”ikke den stumme eksistensen av realiteter, ikke kanonisert bruk av et vokabular. Det handler i stedet om ordning eller anordning av objekter. Dermed blir oppgaven ikke å håndtere diskurser som grupper av tegn, men å studere diskurser som praksiser som systematisk former de objektene de snakker om” (Michel Foucault, sitert i Asdal 2011: 71). Altså er de diskursive virkelighetsoppfatningene forankret i praksiser, som deles og reproduseres innad i grupper av individer, og gir seg utslag i felles måter å se og snakke om verden på (Jørgensen og Phillips 1999). De diskursive praksisene, og måten de forhandler med hverandre, kan kobles til Foucaults begrep om makt og styring (”gouvernementalité”). Dette begrepet kan anvendes for å studere hvordan myndigheter og maktapparater utøver sin makt langt utenfor de rammer vi vanligvis forbinder med dem. Statens intervensjon utspiller seg blant annet gjennom å definere og navngi objekter og størrelser, og etablering av teknologier som kan styre over dem (Foucault 1991, Asdal 2011: 72). Det forvaltningsmessige skillet mellom det lokale og det globale kan eksemplifisere et slikt etablert, politisk skille.

Dermed utviklet STS-forskningen seg i motsatt retning fra en andre samtidige vitenskapelige tradisjoner. hvor strukturalistiske retninger i lang tid hadde influert det vitenskapelige forskningsmiljøet (se for eksempel Asdal et al. 2007). Særlig i naturvitenskapen arbeidet man med det formål å avdekke lover og regelmessigheter i naturen, gjennom ”objektive” målinger.

Denne positivistiske tanken dominerte vitenskapsfeltet på slutten av 60-tallet, og handlet grovt sett om at verden består av visse bestanddeler som styres av underliggende strukturer. I

denne forståelsen er vitenskapelige studier velegnet til å avdekke verdens bestanddeler og de underliggende strukturenes beskaffenhet, som noe fastlagt og statisk. Teknologien og vitenskapen anses å ha samfunnsnyttige funksjoner, gjennom evnen til å kontrollere og underlegge seg verdens bestanddeler. Som eksempel kan jeg stikkordsmessig nevne den marxistiske tradisjonen og dens fokus på sosiale klasser og systemer for makt, som også er blitt adoptert og videreutviklet av eksempelvis Pierre Bourdieu (se blant annet Bourdieu og Passeron 1990), i forsøk på å danne helhetlige teorier om verdens og det samfunnets oppbygning og mekanismer. Felles for denne tradisjonen var en oppfatning av at man blir styrt av forutbestemte og avgjørende strukturer i den verden man lever i, og av biologiske, økonomiske, sosiale og kulturelle forutsetninger hver og en av oss har med seg, og som man ikke har makt til å endre eller påvirke i særlig stor grad.

2.2 Forskeren som aktiv deltaker

Som nevnt er STS-feltet sammensatt av et mangfold av ideer, interesser og tilnærminger, men likevel finnes det, som vi har sett, noen felles trekk. Disse kan oppsummeres som følgende: 1) en avvisning av at vitenskapelig utvikling kan forklares utelukkende gjennom vitenskapelig virksomhet, 2) en avvisning av ukritisk reproduksjon av kategorier og definisjoner, uten å undersøke hvordan og gjennom hvilke praksiser disse oppsto, og 3) en forståelse av at kunnskap oppstår i, men ikke på grunn av, spesifikke historiske kontekster (Karlsen 2012).

Disse felles oppfatningene er blitt utledet og utforsket gjennom en rekke empiriske studier. Ved å undersøke kravet om sannhet, satt av vitenskapelig ekspertise, har man funnet ut at vitenskapens etablering av sannhet slett ikke er resultat at en privilegert innsikt i universelle lover og systematiske metoder (Kuhn 1970), men at det er vitenskapsmenns tilknytning til samfunn og sosiale relasjoner som definerer rammene for vitenskapens praksiser og sannhetskrav. I stedet er egenskaper knyttet til retorikk, overtalelse og sosiale maktkamper, i samspill med materielle og kontekstuelle elementer, utslagsgivende for hva som framlegges som vitenskapelig sannhet.

Dette får gjenklang i blant andre Sheila Jasanoff og Bryan Wynnes arbeider rundt begrepet samproduksjon (*co-production*), som tar utgangspunkt i måten vitenskap og politikk er uløselig knyttet sammen på, i produksjon og spredning av kunnskap. På bakgrunn av empiriske undersøkelser hevdes det at verdien av vitenskap er et resultat av forhandlinger, retorikk og sosial makt. Verdien av vitenskapelig kunnskap, for eksempel i forhold til

politikkutforming, defineres ikke ut fra det vitenskapelige innholdet, men gjennom forhandlinger og sosiale prosesser som utspiller seg mellom forskere og øvrige aktører. Dermed underbygges teorien om at politikk og vitenskap er samprodusert, og former hverandre i en kontinuerlig, gjensidig evolusjonsprosess (Jasanoff og Wynne, i Lidskog og Sundquist 2002: 83-84).

2.2.1 Symmetri

Denne innsikten ga opphav til ideen om at dersom vitenskap er et sosialt fenomen bør det studeres som nettopp det, som ble fremmet spesielt av forskere innen STS-retningen SSK (*Sociology of Scientific Knowledge*). Innenfor denne retningen er konseptet ”the strong progamme”, og David Bloor (1973) definisjon av begrepet om symmetri utviklet. Med symmetribegrepet presenterte Bloor en metodologisk tilnærming, hvor forskeren skulle studere både vellykkede og mislykkede vitenskapelige resultater med de samme redskapene og metodene. Han etablerte med dette en praksis som viste at det som anses som kunnskap ikke nødvendigvis henger sammen med en tilsvarende sannhetsgehalt. For å oppnå symmetriske studier av etableringen av kunnskap ble det vektlagt at forskeren også måtte frigjøre seg fra egne oppfatninger av hva som var sant og ikke, men studere sannhet og usannhet med samme innstilling. Dette var viktig for å avdekke hvordan praksiser etablerer sannheter som sannheter, mens andre krav på sannhet avvises og forkastes (Karlsen 2012).

Symmetriske studier forutsetter studier av samfunnet som er uten fordommer eller forutinntatte holdninger til hva man forsker på, og til hva man forventer å finne (Bloor 1973). Målet er å frigjøre seg fra kontekstuelt konstruerte oppfatninger, hvor det allerede foreligger et meningsinnhold i antakelsene man går inn i forskningen med. Ellers kan man risikere å videreføre og forsterke gamle antakelser og sammenhenger, når man ser mønstre i store felt av liv og historier (Latour 1993, Latour 2007). Med et symmetrisk perspektiv er fokuset derfor heller på å åpne for å la empirien fortelle sin egen historie.

Prinsippet om symmetri henter dermed opp igjen noen av Mertons normer, om at forskningen skal være grundig, objektiv og uten egeninteresse for forskeren. Dette innebærer at man som forsker, ved bruk av STS som metode, ikke skal ta stilling til saken eller synspunktene som fremmes av involverte parter. Forskeren må bevege seg fra et standpunkt til et annet, for å oppnå objektiv behandling av saken. Er man statisk blir man bundet til sin egen oppfatning for alltid, og blir ute av stand til å oppdage og lære noe nytt (Latour 2007). Den

metodologiske fremgangsmåten tar likevel høyde for at forskeren ikke er uten holdninger, og derfor har en påvirkning på hvordan saken fortolkes og gjengis. Men man oppfordres til å bruke sin fortolkende rolle som en ressurs, og til å reflektere hvordan man som observatør og beskriver bidrar til å prege det empiriske feltet man studerer.

2.2.2 Symmetri mellom aktører

En annen tilnærming til symmetribegrepet ble utviklet i STS-retningen ANT. Symmetrien handler her om å behandle aktørene symmetrisk, og er utledet av ANTs *utvidete aktørbegrep* – en oppfatning av at både mennesker, dyr, organismer og ikke-levende elementer er likestilte aktører i studier av kontroverser. Begrunnelsen for gyldigheten av det ikke-menneskelige aktørbegrepet er at samfunnene våre ikke bare består av mennesker som interagerer med hverandre i sosiale prosesser. Vi omgis av ikke-menneskelige elementer, som vi er i tilsvarende viktige relasjoner med. I følge Latour (2007:3-4) er det en fiktiv oppfatning at samfunn utelukkende handler om mellommenneskelige sosiale aspekter. ANT er derfor opptatt av det symmetriske forholdet mellom natur og kultur, i forklaringen av verdens oppbygning og konstitusjon, og kan med dette forstås som en materiellsemiotisk retning (Asdal 2011). Dette begrepet spiller på semiotikken, hvor tegn står i relasjon til andre tegn, som gir dem deres betydning. Materiell semiotikk spiller på den tilsvarende, betydningsskapende relasjonen mellom ting og tegn, og fordyper seg i studier av ”hvordan språklige ytringer og materielle objekter sammen bidrar til å skape endring” (Asdal 2011: 69). ANTs perspektiv på symmetri innebærer en symmetrisk behandling av alle aktører, uansett deres menneskelighet eller tinglighet. Den bygger videre på den tidligere nevnte symmetriske behandlingen av kunnskap, hvor man ikke på forhånd kan si hva som er sant og falskt: Man kan heller ikke på forhånd si hvem er aktører, og hvem og hva som får ting til å skje.

2.2.3 Kontroverser

En fruktbar inngangsport til symmetriske studier av etableringen av kunnskap hevdes å være kontroverser, i følge blant andre Venturini (2010) og Whatmore (2009). Kontroverser forstås som samfunnssituasjoner der aktører mobiliseres av uenighet og motstridende oppfatninger, interesser og verdier rundt en sak. Av Venturini (2010) beskrives kontroverser som flytende magma; stein som enda ikke har stivnet, men som er i bevegelse. Kontroverser blir dermed en inngangsport inn i situasjoner hvor samfunnet ennå er i skapelsesprosessen. Gjennom å

undersøke kontroverser åpnes ”den sorte boksen⁶” for samfunnets skapelse midlertidig opp, og synliggjør de interne forhandlingene, praksisene og mekanismene som foregår på innsiden. Dermed synliggjøres det at kunnskap alltid er usikker (Venturini 2010, Whatmore 2009). At kunnskap er usikker forklarer Collins og Pinch (1993) med at kunnskap er avhengig av hva man tror og tviler på: Når ekspertise og vitenskap er vår eneste kilde til kunnskap slites vi mellom tillit og mistro til deres evne til å etablere en sikker kunnskap. Av Venturini (2010) oppfordres forskeren til å undersøke kontroverser som er dagsaktuelle, aktive, tydelig avgrensede og tilgjengelige, da disse anses som de mest fruktbare for å studere samfunnets etablering.

2.3 Empirisk metodologi og tilnærming

For studier av samfunnet innen ANT-tradisjonen, som denne studien er en del av, innebærer forskningsprinsippene å se samfunnet som et laboratorium, hvor fenomener, hendelser, objekter eller kontroverser studeres som eksperimenter som utspiller seg foran forskerens øyne. På bakgrunn av dette har mange forskere innen ANT, inkludert min egen studie, vektlagt viktigheten av empirisk forskning. Dette innebærer en vending bort fra tradisjoner som vektlegger teoretisk fundamentert samfunnsanalyse ensidig. Grunnlaget for avvisningen av teoretiske rammeverk kan forklares med at innenfor rammene av det som kalles ANT har forskeren ikke anledning til å tilføre elementer til analysen, som ikke hører hjemme i den. Derfor ligger analysen i beskrivelsen av det observerte empiriske materialet, og ikke i et teoretisk rammeverk påført empirien gjennom forskerens innblanding. Forskerens begrensninger av fortolkning av situasjonen forklares av at vi ikke vet ikke hva det vi studerer er og derfor ikke kan gjøre annet enn å beskrive det vi ser (Latour 2007: 141-156). En god beskrivelse er med andre ord tilstrekkelig for en god behandling av materialet. Er det behov for ytterligere forklaring er beskrivelsen ikke god nok (Latour 2007). Bortvendingen fra den teoretisk fundamenterte forskningsmetoden innebærer derfor å utøve forskning på materialets

---

⁶ Uttrykket ”den sorte boksen” er hentet fra Bruno Latours ”Opening Pandora’s Black Box” (1987), og spiller på et begrep fra kybernetikk, hvor svarte bokser er elementer i teknologiutvikling. Når deres kompleksitet blir for dominerende, lukkes de, slik at deres funksjon ikke skal forstyrres av usikkerheten de internt består av. Latour bruker begrepet i en videre forstand, til å beskrive tilsvarende mekanismer i samfunnet, hvor komplekse og usikre prosesser, som eksempelvis ligger bak kunnskapsproduksjon, beslutninger og vedtak, tilsløres og glemmes, og kunnskapen, beslutningene og vedtakene i stedet fremstår som uproblematisk og selvsagte. Lukkingen er nødvendig for at den svarte boksen skal kunne fungere som byggekloss i samfunnsutvikling, men skjuler altså indre prosesser av sosiale og materielle forhandlinger. Studier av kontroverser gir en innsikt i svarte bokser som ennå ikke er blitt lukket.

egne premisser; å se, lytte, være åpen og nysgjerrig til hva empirien har å fortelle om seg selv (Latour 2007). Som metode kan dette kalles en deskriptiv framfor en normativ tilnærming.

Forskningsmetoden jeg i denne studien benytter meg av er derfor basert på observasjoner av mitt empiriske ”eksperiment”, og deretter en deskriptiv beskrivelse av mine observasjoner. I beskrivelsen vil jeg trekke på analytiske verktøy, gjennomgått i dette kapitlet, for lettere å identifisere og diskutere mine funn i en relevant STS-tradisjon.

2.3.1 Min metodologiske tilnærming

Som forskningsfelt har jeg tatt for meg en kontrovers – kontroversen om Lofotens framtid. Denne er, i tråd med Venturinis (2010) råd, en dagsaktuell, åpen og tilgjengelig situasjon, som avslører prosesser som foregår på innsiden av det som en dag vil bli en lukket svart boks, og viser hvordan samfunnet formes gjennom materielle og sosiale samspill og praksiser, hvor retorikk, makt og evne til påvirkning kommer tydelig til syne. I denne studien vil jeg undersøke det empiriske materialet slik det kommer til uttrykk gjennom diskusjoner i media, utarbeidelse av dokumenter og redegjørelser, for å kartlegge hvilke nettverk og aktører, praksiser, allianser og etableringer som foregår. Sentralt for min studie vil være det lokale (regionale), fylkeskommunale, nasjonale og internasjonale forvaltningsapparatet, i plandokumenter og offentlige utredninger som utarbeides i arbeidet med å danne en helhetlig politisk plan for forvaltning av Lofotens ressurser. Ved å studere disse forvaltningsnivåene slik de utspiller seg i praksis ønsker jeg å se hvordan de henger sammen, og hvordan politiske praksiser bidrar til å etablere disse nivåskillene.

Som inngangsport til forskningen har jeg utledet en problemstilling, basert på noen forskningsspørsmål: *Hvordan formes og produseres kunnskap i gitte praksiser og relasjoner, og hvordan involveres og identifiseres aktører i disse relasjonene?* Denne er basert på det jeg har identifisert som prosessen kalt det obligatoriske passeringspunkt (*obligatory passage point*). Det obligatoriske passeringspunkt i en sak kan forstås som den utløsende faktor, eller katalysatoren, som aktiverer aktørenes involvering og etablerer nettverket av aktørenes handlinger og relasjoner (Callon 2007). Det obligatoriske passeringspunkt er det felles utgangspunktet for en sak, og finner sted i den innledende fasen av en involveringsprosess, som Callon betegner som problematiseringen (*problematization*). Problematiseringsfasen er prosessen hvor en problemstilling blir formet, hvor aktørene defineres og relasjonene deres etableres. Som Callon sier er ”virkeligheten [...] en prosess. Som et kjemisk legeme

gjennomgår den ulike faser” (Callon 2007: 61, min oversettelse). Det er altså ikke riktig å anta at aktørene defineres som aktører umiddelbart. Derimot er dette noe som skjer i den delen av problematiseringsfasen som har det vi kaller et interessevekkende moment (*interessement*). Dette kan forstås som det tidspunktet/del av prosessen der aktørens interesse vekkes, og dennes interesse og handlinger går sammen. Dermed etableres aktøren som aktør, og aktøren blir posisjonert i nettverket (Callon 2007: 62).

I min identifisering og kartlegging av aktørene og deres nettverk av interaksjon, tar jeg utgangspunkt i ANTs forskningstradisjon. Det å definere hvem og hva som kan karakteriseres som aktører, har fått stort fokus i ANT. I følge ANT kan alt og alle i utgangspunktet være aktører (jfr. det utvidete aktørbegrep). Likevel er det ikke sånn at alt og alle *er* aktører: I ANTs forstand er en aktør en aktør utelukkende når vedkommende (ting eller levende individ), som er involvert eller har interesser i saken, handler eller er i besittelse av en påvirkningskraft. Det er derfor ikke tilstrekkelig å være tilstede i en situasjon eller en problemstilling, eller indirekte implisert, om man ikke har handlekraft til å påvirke saken. På engelsk er det en tydelig forbindelse mellom ordet aktør og handling (action) og handlekraft (agency), mens det norske ordet oftere kan forstås mer diffust - om noen som er involvert i en situasjon uansett om vedkommende gjør noe aktivt i situasjonen eller ikke. Det er viktig å ha denne aktive betydningen av aktørbegrepet i minne, når man arbeider med ANT.

Et viktig spørsmål er hva som konstituerer et nettverk. Begrepet nettverk kan potensielt være problematisk, i følge Latour (1993). Dette kommer av at ”nettverk” kan ha betydninger i retning av et system eller en struktur, som ligger bakenfor og styrer og forklarer alle aktørens handlinger, og en slik strukturalistisk forståelse av virkeligheten er nettopp det ANT ikke støtter. Latour forsvarer likevel bruken av nettverksbegrepet, forstått som ”mer smidig enn forestillingen om system, mer historisk enn forestillingen om struktur, mer empirisk enn forestillingen om kompleksitet”(Latour 1993: 3, min oversettelse). I ANTs filosofi henviser nettverksbegrepet altså ikke til strukturalistiske forståelser av samfunnet, men heller til relasjoner skapt av de ulike menneskelige og ikke-menneskelige aktørens handlinger og interaksjon med hverandre. Ved å bruke ANTs forståelse av symmetri oppheves skillene mellom stor og liten, global og lokal - alle kan ha påvirkningsmakt i en sak (Asdal 2011). I nettverket kan både sosiale og naturlige enheter ha interesser for en saks utfall, og evne til å påvirke den, på tvers av nivåer og sektorskiller. I nettverket kan de ”gjensidig kontrollere hvem de er og hva de ønsker” (Callon 2007: 59, min oversettelse).

2.3.2 Analytiske innfallsvinkler

I tillegg til å identifisere aktører og kartlegge nettverk er det som nevnt en del av forskningsmetoden å beskrive det man observerer. For å beskrive materialet tilstrekkelig kan det være fordelaktig å benytte seg av enkelte redskaper, slik at analysen i beskrivelsen får enkelte relevante omdreiningspunkter. I min analyse trekker jeg blant annet på Michel Callons (2007) begrep om oversettelse (*translation*), som han forbinder med praksisene som foregår i nettverket mellom aktører: I et nettverk er oversettelser noe som gjøres for å avgrense og forhandle ”aktørenes identitet, mulighet for interaksjon og marginer for handling” (Callon 2007: 59, min oversettelse). Innenfor vitenskapelig praksis, og i min anvendelse av begrepet, oppfattes oversettelser som prosessene hvor man i en forskningsprosess transformerer elementer av verden fra sitt opprinnelige makronivå, til en laboratorievennlig mikrovariant; forenklet og renere, og tilpasset vitenskapelig bearbeidelse. I laboratoriet dissekerer forskerne samfunnet i mindre bestanddeler, som organiseres og ordnes på nye måter. Deretter returnerer forskerne verdenselementene tilbake til samfunnet, oppskalert til sin opprinnelige størrelse, men sammensatt og definert på nye måter og med bestemte funksjoner (Callon et al 2009: 48-68). I min studie vil oversettelsesbegrepet komme til anvendelse i min undersøkelse av de ulike praksisene for etablering av kunnskap i politiske prosesser. Jeg vil se hvordan de ulike forvaltningsnivåene gjennom sine praksiser omformer og transformerer aktørene, og dermed hverandre, inn i nye anvendelser og allianser. Jeg vil med hjelp av dette begrepet undersøke hvordan noe gjøres til noe annet enn det opprinnelig var, og hva dette gjør med den transformerte som aktør.

Tittelen for min studie, *Oljeeventyr eller verdensarv. Politikk og vitenskap i kontroversen om Lofotens framtid*, spiller på den empiriske innfallsvinkelen, hvor jeg tar utgangspunkt i forsøk på å etablere en helhetlig politikk for forvaltning av Lofotens ressurser. I min empiriske behandling vil jeg benytte meg av de analytiske redskapene grensearbeid (*boundary work*) og grenseobjekter (*boundary objects*), som bidrar til å forene aktører og deres relasjoner i forhandlingsprosessene som foregår mellom vitenskap, politikk og samfunn i etableringen av kunnskap. Grensearbeidet er praksisene som utføres rundt etableringen av den praktiske og betydningsmessige definisjonen av et objekt, sted, eller lignende, som er felles for flere fagfelt (Star 2010). Grenseobjekter kan derfor være fruktbare studieobjekter, i forskning på hvordan vitenskapelig kunnskap etableres som ikke-vitenskap (Gieryn 1995). I min studie vil jeg bruke denne innfallsvinkelen til å diskutere Lofoten som et slikt grenseobjekt, og på hvilke måter

det foregår grensearbeid mellom aktørene, i deres forsøk på å definere og etablere Lofoten på visse måter.

For min studie av kontroversen rundt Lofotens fremtid er det ytterligere et begrep som er av interesse. Dette er begrepet om risiko, som ble utviklet som samfunnsvitenskapelig innfallsvinkel av sosiologen Ulrich Beck. Risiko kan betegnes som en opplevelse av fare, uavhengig av farens sannsynlighet for å inntreffe. Det som kjennetegner en risiko er derfor knyttet mer til følelsen av usikkerhet og mangel på kontroll, enn at man er utsatt for en reell fare (Beck 1992). Becks teori om risikosamfunnet handler om hvordan verden, i takt med vitenskapelig og teknologisk utvikling, har utviklet seg til å bli mer uforutsigbart og utsatt for potensiell trussel. Dette til tross for at den teknologiske og vitenskapelige kunnskapen man på verdensbasis innehar, innenfor både medisin, biologi, sikkerhet og beredskap aldri har vært høyere, og til tross for at det på bakgrunn av denne kunnskapen stadig utvikles nye politiske vedtak og tiltak for å begrense og minske risikoen. Risikoene samfunnet står overfor knyttes tradisjonelt til spredning av sykdommer og virus, forurensning og utslipp samt anslag av terror. Risikoforbindelsen ligger i at disse kan inntreffe uten forvarsel, over store geografiske avstander, uten at man har noen mulighet til å forutse det. Til tross for at de er menneskeskapte, har mennesker ingen kontroll og måter å sikre seg på, beregne nedslagsfelt og sannsynlighet. Beck peker også på en mer personlig opplevd form for risiko, som smitter gjennom moderne samfunn; den som oppstår når et kunnskapsrikt menneskes eksistens trues gjennom ens egen innsikt i de farer som kan inntreffe, fordi vissheten om farenes absolutte utslettelsesegenskaper gjør vissheten om dem uholdbar (Beck 1992). Denne betydningen av risiko kjennetegnes av en subjektiv oppfatning av fare, basert på kunnskapen om at den *kan* inntreffe, men også på den manglende kunnskapen om hvorvidt den *kommer til* å inntreffe. Som Brian Wynne (1992a) påpeker, er det blitt et mål for utformingen av miljøvernpolitikk å sørge for risikoforebygging, i tråd med føre-var-prinsippet (von Moltke i Wynne 1992: 112). Dette innebærer å sette inn tiltak på et mye tidligere stadium i prosessen, fjernt fra den faktiske forurensningen og vissheten om hva den faktisk vil innebære av konsekvenser. En slik politikk forutsetter at man aksepterer og handler på usikkerhetsmomentet i risikosituasjonen (Wynne 1992a). Flyttingen av fokuset lenger opp i systemet bringer imidlertid med seg en ny form for risiko: Når ansvaret for forurensningen legges høyere opp i systemet, flyttes også risikoopplevelsen fra å gjelde hvilke effekter/konsekvenser forurensning kan føre med seg, til i stedet å dreie seg om prosessene for beslutningstaking, og rollen vitenskapelig autoritet spiller i disse prosessene (Wynne 1992a: 112). I min studie

anvender jeg risikobegrepet for å undersøke den politiske forvaltningen, og måten den inkluderer visse aktører, som risikobegrensende tiltak.

I den forstand er det også relevant for studien å bruke begrepene om eksperter og ekspertise i analysen. Disse begrepene har tradisjonelt hatt tillit og autoritet i samfunnsbyggende prosjekter, selv om de for en stor del ikke lenger omgir seg med den samme aura som før den radikale vitenskapsbevegelsen satte spørsmålsteget ved eksperters interesseløshet. I dette har arbeid fra blant annet STS-feltet bidratt til en forståelse av eksperter og ekspertise som sosialt konstruerte størrelser, hvor kunnskapen de presenterer kun er én diskursiv virkelighetsoppfatning blant andre konkurrerende diskurser, og hvor den har oppstått på bakgrunn av sosiale prosesser hvor makt, overbevisning og retorikk har spilt inn. I min studie vil jeg undersøke hvorvidt den tradisjonelle tiltroen til ekspertise kommer til uttrykk i den politiske sfæren og anvendes som diskursivt grep. Jeg vil, med utgangspunkt i STS-tradisjonens konstruktivistiske tilnærming, diskutere den såkalte ekspertisens såkalte nøytralitet i debatten om Lofoten framtid. Jeg vil med dette også peke på forskjeller mellom hvordan kunnskap produseres i det lokale kontra det nasjonale og internasjonale, og hvordan disse størrelsene er etablert gjennom praksiser (jfr. Wynne 1992b). Videre vil jeg undersøke i hvilken utstrekning man anvender lekfolksdeltakelse og demokratiske prosesser, eller ekspertutredninger, i etableringen av grunnlaget for et politisk vedtak for ressursforvaltning.

I denne forbindelse trekker jeg også på Callon et al. 2009 (13-35) sitt begrep om hybride forum. Hybride forum kan forstås som det samspillet som foregår i fruktbare kontroverser, hvor aktørenes involvering fører til læring og demokratiske prosesser, og bryter ned hegemoniske diskurser innenfor vitenskap og teknologi. Begrepet setter fokus nettopp på forhandlingsprosessene mellom eksperter og lekfolk, i deres gjensidige forsøk på å løse kontroversens problemer og tar opp i seg en rekke av de prosessene som er av betydning for denne studien. I korte trekk skriver Callon et al. (2009) at kontroverser oppstår som følge av at lekfolk uttrykker mistillit til vitenskap, og oppnår en innsikt i vitenskapelig usikkerhet. Dermed sørger de for en reformulering av problemstillingen, hvor det kreves innsikt i tekniske spørsmål. Mot-ekspertise blir også ofte involvert, for å motstride ekspertenes sannhetskrav. I dette belyser Callon et al. (2009) også forskjellen mellom risiko og usikkerhet: Mens risiko er definerbart og teknisk, og noe som forsøkes kontrollert gjennom eksperters rasjonalitet, er usikkerhet et sosialt og lekfolksbasert fenomen, en følt opplevelse. Usikkerhet på grunn av mistillit til eksperters risikohåndtering kan være avgjørende for nettopp å åpne spørsmål man anså for lukket og avgjort, slik at de kan undersøkes på nytt.

2.3.3 Mitt empiriske materiale

Jeg har tatt utgangspunkt i Max Webers tanker om tekster som såkalte politiske teknologier for utvelgelse av empirisk materiale til denne studien. I følge Weber er tekst redskaper for styring og utøvelse av makt, noe også Kristin Asdal belyser i sin bok *Politikkens natur - naturens politikk* (2011). Det skriftlige materialet jeg har brukt spenner vidt, fra politiske styringsdokumenter og offentlige utredninger til nettsider og medieoppslag. I følge Asdal (2011) er det ”ikke bare vitenskapelige praksiser som bidrar til å forme natursaker på bestemte måter. Skriftlige dokumenter, eller tekster, er en av politikkenes mest utbredte politiske teknologier. I sine studier av byråkrati pekte sosiologen Max Weber på hvordan byråkratiet hvilte på skriftlige dokumenter. I følge Weber bidrar disse til at forvaltningen kan styre etter generelle regler, og ikke bare fra sak til sak” (Asdal 2011: 53). Imidlertid må politiske teknologier ikke forsås som utelukkende forbundet med makt og dominans, men også som knyttet til demokratisering og frigjøring, som redskaper for offentlig deltakelse (Asdal 2008: 13). Asdal utdyper videre at ”tekster også bidrar til å etablere saker, hva som er saken” (Asdal 2011: 53). I dette legger hun at særlig politiske tekster bidrar til å forme saken gjennom sine retoriske grep, sitt begrepsapparat og relasjonene de skaper og legger til rette for, og ikke bare gjennom å føre til politiske vedtak (Asdal 2011). Med utgangspunkt i dette vil jeg studere de ulike tekstene i mitt empiriske materiale, for å se hvordan de bidrar til å forme og etablere saken og dens premisser, og hvordan tekstene tilrettelegger for etableringen av aktører gjennom og i dem. Jfr. Michel Callon et al. (2009) vil jeg også se på hvordan de ulike tekstene formidler, og bidrar til å transformere, innholdet mellom de ulike nivåene, fra det lokale til det nasjonale. I dette ligger en undersøkelse av hvordan makt utøves diskursivt (jfr. Foucault i Asdal 2011), i praksis, i det en tekst etableres som uttrykksform. Det er derfor ikke et forsøk på å se etter en bakenforliggende intensjon, men på å se hvordan virkeligheten og dens aktører etableres i tekstens virkemidler (Asdal 2011). Som Foucault (jfr Asdal 2011) har jeg imidlertid en større interesse for praksiser enn språk. Min anvendelse av tekster som materiale har derfor vært knyttet til interessen for å se på tekster som uttrykk for praksiser, enn tekster for deres egen skyld. I dette perspektivet fungerer tekstene som uttrykk for de diskursive praksisenes etablering av og forhandling om virkeligheten.

I denne kontekst er det også relevant å utdype noen tanker om begrensningene ved bruk av dokumenter som kildemateriale. Det vil si, dersom man ønsker å bruke tekster som nøytrale formidlere av en ufortolket sannhet, har de klare begrensninger. Som Asdal (2011) uttrykker, er tekster ”en del av virkeligheten, og ved hjelp av tekster bidrar ulike aktører til å forme,

reforhandle og omforme virkeligheten. Tekst og språk må derfor ikke forstås som noe som står i veien for tilgangen til det vi skal studere. Det er heller motsatt. Det tekstlige bidrar i seg selv til at vi kan forstå den virkeligheten vi skal studere bedre” (Asdal 2011: 68). Det er i ANTs forstand derfor en misforståelse om man tror at tekster (eller andre språklige manifestasjoner på virkelighetsoppfatninger, herunder også tidligere nevnte intervjuer på telefon og e-post) kan være nøytrale formidlere av en form for informasjon. Tekst bidrar heller med transformasjoner (jfr Callon 2007), og det er ved å forstå transformasjonene at tekster trer fram som fruktbare kilder til studier av den empiriske utfoldelsen av etableringen av kunnskap, makt og relasjoner.

En utfordring er at mange av prosessene og forhandlingene ennå ikke har blitt nedtegnet som tekstlige referater, fordi kontroversen er så dagsaktuell. I tillegg utspiller min kontrovers seg i en politisk sfære, på både lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå, noe som gjør at enkelte av aktørene kan ha et ønske om å holde deler av prosessene og forhandlingene skjult mens de pågår. De politiske prosessene jeg har studert har vært underlagt egne tidsbestemte prosesser knyttet til eksempelvis kommende stortingsvalg og et pågående arbeid med å fremlegge nye lovforslag. Derfor er det ikke alle aktørene og deres historier som på dette tidspunkt har etablert seg og blitt gjort tilgjengelige i den offentlig tilgjengelige sfæren. Jeg har dermed, som tilskudd til studier av eksisterende dokumenter, også foretatt intervjuer, med formål om å skape tekster der det ikke forelå noen. Det ble gjort fordi jeg anså det som viktig for å kunne belyse relasjonene og prosessene mellom aktørene i nettverket. Intervjuene har derfor hatt form som ustrukturerte intervjuer, hvor aktørene har fått frihet til å etablere sine historier. De har derfor også hatt mulighet til å unnlate å fortelle om ting de ønsket å holde for seg selv. Både intervjuene og de øvrige tekstene jeg har undersøkt har dermed på lik linje blitt brukt som nettopp formidlere av visse budskap, framfor som kanaler for noen form for usensurert ”fakta”.

Jeg har foretatt to intervjuer, med involverte aktører i søknadsprosessen om verdensarvstatus i Lofoten. Intervjuene ble utført henholdsvis over telefon og e-post. Informantene holder jeg anonyme, og refererer til dem som Informant 1 og Informant 2. Utvelgelsen av informanter ble gjort ut fra deres tilknytning til saken, på bakgrunn av den tekstbaserte undersøkelsen av mitt empiriske materiale og gjennom anbefaling og videreformidling internt i departement og direktorat de er tilknyttet. Jeg ønsker å utdype at informantene i min oppgave ikke fungerer som offisielle representanter for noe eller noen andre enn dem selv, og jeg anvender deres fortellinger som supplement til behandlingen av en politisk praksis.

2.4 Metodologiske bemerkninger

Oppsummert kan vi si at de ulike forskningsretningene innenfor STS, og deres studier av vitenskap, teknologi og konstitueringen av kunnskap i samfunnet, ikke bidrar med et teoretisk rammeverk i tradisjonell forstand. I ANT henger teorien og metoden tettere sammen, og er i større grad en kombinert tilnærming til både den empiriske datainnsamlingen og fortolkningsarbeidet. En tenker at samfunnsmessige fenomener kan studeres gjennom symmetrisk observasjon og beskrivelse av det empiriske feltet, som om man var vitne til et kjemisk eksperiment i et laboratorium, bestående av bestanddeler og komponenter med reaksjonsmønstre og påvirkningskjeder, og som man så skulle skrive referat fra.

Refleksivitet er et begrep som framheves i STS-forskning, og som peker på at man som forsker er delaktig i framstillingen av saken: Gjennom vinkling og språklige virkemidler bidrar man til å forme det saken handler om, i det tekstlige produktet av ens forskning (jfr. Asdal 2011). Refleksivitet henger sammen med begrepet om symmetri. For å gi en upartisk gjengivelse av situasjonen man observerer skal alle sider av saken bli tilsvarende belyst og behandlet, uten at forskeren legger egne fordommer inn i fortolkningen. I denne forstand vil mangelen på rammeverk, og forskerens refleksive innsikt i egen mangel på svar, hjelpe forskeren til å unnlate å trekke slutninger om hva noe betyr eller hvordan noe vil ende, på bakgrunn av egen oppfatning av saken.

Datainnsamlingsprosessen er i STS ikke relatert til en konkret metode, som surveys, intervjuer, eller lignende, men fordrer heller åpenhet for at metodene man bruker formes underveis (jfr. Latour 2007). STS-feltets metodologiske tilnærming er forankret i kvalitativ forskning. Dette kommer særlig til syne i fleksibiliteten i forskningsmetoden og deres dybdeundersøkelser av avgrensede deler av verden. Deres manglende interesse og tiltro til statistisk generaliserbarhet og enhetlige funn, i tillegg til deres fravær av strukturerte og systematiske datainnsamlingsprosesser, bidrar til å forsterke tilknytningen til det kvalitative (jfr. Ringdal 2001, Johannessen et al. 2002). Sammenlignet med kvantitative metoder gir STS-baserte innfallsvinkler større fleksibilitet til forskning med hensyn til empiriens sammensetning og bevegelighet. Til grunn for dette er en antakelse om at alle situasjoner er ulike, og derfor krever ulik tilnærming og behandling, så fremt man etterstreber å behandle saken objektivt og grundig, med vitenskapelig samvittighet (Latour 2007). Konkret må man observere situasjonen som den er, og så hente inn det materialet som viser seg nødvendig på de måtene som situasjonen tilsier. Det vil si at datainnsamlingen ikke egentlig er en metodisk

innsamling av de data man som forsker på forhånd ønsker eller tror man har behov for, men at man er nødt til å være fleksibel og åpen for å la saken selv styre ens handlinger og valg, og la mulighetene og begrensningene i situasjonen føre en dit man trenger å gå for å gi en fullstendig beskrivelse av saken (Latour 2007). De to viktigste prinsippene her er altså at saken selv har et innhold, med sine aktører og hendelser, som må gjengis på sine egne premisser, og at forskeren samvittighetsfullt må forsøke å arbeide symmetrisk og upartisk. Man må behandle saken uttømmende og på dens egne vilkår, uten å prøve å presse den inn i et metodologisk eller teoretisk format, som ikke passer til eller angår saken og dens innhold. Jeg har, med utgangspunkt i STS-feltets kvalitative tilnærming i denne studien ikke etterstrevd å oppnå generaliserbarhet.

Latour (2007: 12) oppfordrer til å ”følge aktørene”, og det er det jeg har gjort i denne studien, uansett om det ikke nødvendigvis førte meg dit jeg på forhånd trodde jeg ville ende opp. Forskningstradisjonen erkjenner at virkeligheten sjelden er så enkel som man ofte forestiller seg på forhånd, og metoden tar høyde for at selv om målet man jobber mot forandres underveis, har man likevel rom for å omstille seg. Forandringer og brudd på det man så som kontinuitet før start, blir en del av funnene man gjør, og inkluderes i nettverket av praksiser og forhandlinger (jfr Foucault, i Asdal 2011). Forskningen ligger i behandlingen av det åpenlyse, på en transparent måte. Tilnærmingen imøtegår dermed en generell kritikk rettet mot samfunnsforskning, hvor utstrakt bruk av teorier og modeller, som forklarer handlinger og valg gjort av individer eller grupper, kan regnes som spekulativt og overfortolkende. STS-feltet, og i særdeleshet ANT, sitt bidrag til samfunnsforskningen gjennom denne ”nakne” metodologiske tilnærmingen vil forhåpentlig bygge opp under en økt troverdighet for samfunnsvitenskapen.

2.4.1 Empiriske bemerkninger

I de ulike kapitlene hvor jeg belyser kontroversen om Lofotens framtid tar jeg utgangspunkt i tekster som grunnlag for mitt empiriske materiale. Mine beskrivelser av saken gjøres derfor på bakgrunn av aktørenes beskrivelser, noe som skaper retningene jeg tar underveis. Dermed vil mine beskrivelser ikke romme det mangfold av retninger jeg kunne gått, dersom et annet empirisk materiale eller en annen innfallsvinkel var valgt.

I kapittel 3, hvor jeg forsøker å gi en beskrivelse av Lofoten som sted og som samfunn, baserer jeg meg på skriftlige kilder, hvor det er viktig å merke seg disse kildenes situerthet.

Jeg anvender blant annet Store norske leksikon, samt turistnæringens og kommunenes egne nettsider som mitt materiale. Der turistnæringens selektive beskrivelse av Lofoten gjøres åpenbar, det samme kan hende også for kommunenes del, er det minst like selektive prosesser som gjøres i leksikonets beskrivelse. Samtlige av kildene presenterer forenklete bilder av hva Lofoten er og rommer, hvor visse elementer utelates, mens andre inkluderes og framheves. Til tross for, eller kanskje nettopp heller på grunn av, deres bevisste fortolkning og formidling av Lofoten, anser jeg disse kildene for å gi et innblikk i nettopp hvordan Lofoten oppfattes utenfra, og hvordan man både fra innsiden og utsiden jobber for å formidle nettopp denne måten å ”se” Lofoten på utad. Den samme refleksiviteten gjelder behandlingen av samtlige av mine aktører, deres handlinger og intensjoner: På bakgrunn av kildene jeg har tatt utgangspunkt i, og gjennom min egen rolle som fortolker i min observasjon og beskrivelse, hevder jeg ikke å levere en uttømmende og fullstendig behandling av saken og alle de involverte. Min beskrivelse forsøker i så måte ikke å fange noen ”essens”, avdekke eller levere noen universell sannhet om stedet Lofoten eller om aktørene involvert i kontroversen. Mitt formål har heller vært knyttet til å gi en beskrivelse av saken ut fra hvordan gitte materielle og immaterielle aspekter, samt sosiale prosesser, er blitt etablert og gjengitt på visse måter i det empiriske materialet jeg har ansett som relevant.

Kontroversen jeg har tatt utgangspunkt i er stor og omfattende. Innenfor rammene av denne studien har jeg derfor ikke hatt mulighet til å gå inn i hver detalj, og tatt hver omvei, jeg kunne ønsket meg underveis. Det er derfor svært mange interessante felt igjen å undersøke, som jeg ikke har hatt rom for i denne oppgaven, men som jeg anerkjenner eksistensen av.

2.4.2 Metodologiske begrensninger

Perspektivene fra ANT er sentrale i å danne grunnlag for min studie. Et moment det kan være greit å nevne er at min studie skiller seg fra de klassiske tekstene innenfor ANT på et vesentlig punkt: Tekster som Callon (2007) har som empirisk forskningsfelt tatt utgangspunkt i små organismer, som de har identifisert og utledet sine begrensede nettverk av aktører rundt. Mitt prosjekt har gjennom forskningsprosessen arbeidet med større studieområder, som man kan si at heller befinner seg på et makroskopisk nivå. Blant annet gjør min forskningsmessige interesse for verdensarvspørsmålet, som var min opprinnelige inngangsport til denne studien, at jeg har beveget meg fra det store, nasjonale eller globale, til det lille og lokale. Dette er en bevegelse som er motsatt fra den bevegelsen gjort i de tradisjonelle ANT-studiene, hvor det store blir funnet i det lille. Min studie har heller tatt for seg oppgaven med å finne det lille i

det store. Likevel mener jeg at ANT er et relevant felt å ta utgangspunkt i, da bevegelsene mellom de ulike nivåene av det lokale og det verdensomspennende bidrar til å løse opp i nivåinndelingen, og det å finne bevegelsene mellom nivåene, og oversettelsene som da foregår, er det som er relevant (jfr. Asdal 2011).

Det brede forskningsområdet jeg forholder meg til har relevans for mitt arbeid med å nøste opp nettverkene av relasjoner og allianser på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer, og slik belyse det omfattende og komplekse, som kontroversen rommer. Ulempen med å forholde seg til store nettverk og store forskningsfelt er at man får begrenset tid og plass til å gå i dybden, og følge omveiene (jfr Latour 2007). I den forstand hører min studie mer hjemme i andre deler av STS-feltets verden, hvor større temaer oftere belyses og studeres. Til tross for at min studie skiller seg fra de tradisjonelle mikrostudiene i ANT, mener jeg at ANT som forskningsfelt likevel har bidratt med innsikt og premisser som har vært relevante for min studie. Jeg har forholdt meg til STS og ANT på en eklektisk måte, og valgt ut de deler jeg har funnet relevante for mitt arbeid. Dette valget forankrer jeg i STS-feltets eget fleksibilitetsprinsipp, hvor nettopp det å velge ut og sette sammen perspektiver og innfallsvinkler ut fra premissene satt av den empiriske studien man gjør, framfor slavisk å holde seg til et fastlagt rammeverk.

3 KONTROVERSEN OM LOFOTENS FRAMTID

3.1 Innledning

Kontroversen om Lofotens framtid er sammensatt, og involverer et komplekst nettverk av både menneskelige og ikke-menneskelige aktører: Debattene knyttet til Lofotens framtid har pågått de siste tiårene, og har involvert aktører fra media, lokalmiljøet, næringslivet, politikken og vitenskapen, i tillegg til at debatten også berører naturlige og menneskeskapt materielle og immaterielle elementer i og rundt Lofoten, som potensielt også har global rekkevidde.

Debattene har alle vært sentrert rundt hvordan Lofotens ressurser best bør forvaltes, og ulike framtidige scenarier er foreslått og under utarbeidelse. Felles for de ulike aktørenes framlagte interesser, er ønsket om å påvirke et pågående lokal- og nasjonalpolitisk arbeid for å definere en helhetlig forvaltningsplan for Lofoten og området rundt. I forkant av det kommende stortingsvalget høsten 2013 er forhandlingsprosessene i full gang. Spørsmålene om hvilke ressurser man vil satse på i framtidens Lofoten, og hvilke interesser som vil veie tyngst dersom det man må velge mellom motstridende interesser, gjør kontroversen om Lofotens framtid høyaktuell.

Som vi vil se i denne studien, er det særlig to framtidsscenarier som utpeker seg som sentrale, men også som motsetningsfylte, alternativer. Det ene scenariet handler om etableringen av petroleumsvirksomhet utenfor Lofotens kyst, mens det andre dreier seg om en plass på UNESCOs verdensarvliste. Aktørene, som er involvert i kontroversen gjennom deres felles interesse for problemstillingen om Lofotens framtid, posisjonerer seg i forhold til hverandre både ut fra sine interesser og gjennom sine handlinger, på en verdiakse som strekker seg fra natur- og miljøvern på den ene siden, til økonomiske interesser på den andre.

Argumentasjonen og virkemidlene som tas i bruk er knyttet til ønskede og uønskede muligheter og begrensninger på begge sider. Lokale interesser, og hva dette innebærer, fra arbeidsplasser og befolkningsvekst, til trivsel og nærmiljø, er gjennomgående for debattens ulike diskurser. Ut fra felles interesser inngår aktørene allianser, for å forbedre sitt rom for handling, interaksjon og påvirkningsmulighet på kontroversens utfall (Callon 2007). De diskursive forhandlingene står om makten til få å definere hva Lofotens framtid vil romme, hvilke ressurser som skal få prioritet og hvilket grunnlag en helhetlig forvaltningspolitikk bør utformes på.

På det tidspunkt denne studien gjøres er kontroversen åpen og uavgjort. Derfor er det uvisst om, og eventuelt når og hvordan, den svarte boksen vil lukkes, og sørge for muliggjøringen av et endelig politisk vedtak.

I denne studien vil jeg undersøke hva kontroversen om Lofotens framtid handler om, og gradvis utvide og utvikle nettverket som forbinder hvem som er involvert, hva de involverte gjør og sier, og hvordan deres handlinger inngår i allianser og posisjoneringer aktørene i mellom. Jeg vil trekke fram noen av de elementene som har fått en posisjon som ressurs, både for Lofoten og for verden rundt, og som derfor bidrar til å påvirke det nåværende – og framtidige – livet i Lofoten, og relasjonene mellom Lofoten og verden utenfor.

I dette kapittelet innleder jeg mitt empiriske arbeid med en beskrivelse av Lofoten som sted, da det er Lofoten som, gjennom sin spesifikke sammensetning av ressurser, er opphavet til kontroversen, og samtidig er nedslagsfeltet for kontroversens alternative utfall. Dermed er stedet Lofoten, både som sosialt konstituert og sammensatt samfunn, og som naturlig gitt område, aktivt med på å påvirke – og bli påvirket av – de bestemmelser man prøver å komme frem til i en politisk forvaltningsplan. Lofoten er, på en og samme tid, plastisk og gjenstridig.

Det empiriske grunnlaget for dette kapitlet er hentet fra det som kan forstås som ”offisielle fortellinger” om Lofoten som sted og samfunn, og omfatter skriftlige beskrivelser i blant annet Store norske leksikon, turistrettede nettsider, samt kommunenes egne nettsider. Disse er hentet fram og brukt her for å gi en presentasjon av det Lofoten som kommer til syne utad, gjennom praksiser for formidling som kommer til syne i tekstene om Lofoten (jfr. Asdal 2011).

3.2 Lofoten – en innføring

Lofoten er en geografisk og politisk-administrativ region i Nordland fylke, bestående av de seks kommunene Vågan, Vestvågøy, Flakstad, Moskenes, Værøy og Røst. Det samlede grunnarealet for regionen er på drøyt 1 225 km². Kommunene ligger på en linje av øyer, som strekker seg om lag 250 km i en sørsørvestgående akse, fra Ofoten i nord til de ytterste skjærene utenfor Røst (UNESCO 2013a). Omrisset, som Lofotens øyer sammen danner, har form som en finger som peker sørvestover, ut i det omkringliggende Norskehavet (Lofoten.info 2013).

3.2.1 Geografi

Lofoten ligger mellom 67. og 68. breddegrad, nord for polarsirkelen. Dette gir Lofoten mørketid deler av vinterhalvåret, og midnattssol om sommeren. Klimaet i Lofoten er mildt vinterstid og kjølig sommerstid, påvirket av golfstrømmen og vindene fra havet. Her oppe, langt mot nord, er det naturen og dens ressurser som preger livsgrunnlaget i regionen, som det har gjort i lange tider (Lofoten.info 2013).

Topografisk består Lofotens landmasse av et stort antall øyer, holmer og skjær i ulike størrelser og fasonger; fra flate øylandskap⁷ til høye tinder på godt over 1000 meter⁸. Landmassen dannes av tørrlagte topper av en grunnfjellsrygg som stikker opp av havet langs kontinentalsokkelen⁹. Disse har gjennom millioner av år blitt slipt og skurt av isen og havet, noe som har skapt det særpregete utseendet Lofoten har i dag. Landskapet er preget av høye fjell med spisse tinder, dype u-daler og smale strandflater med sparsom vegetasjon, kritthvite sandstrender og rullesteinstrender. Et av Lofotens topografiske særtrekk er Lofotveggen (Lofoten.info 2013). Dette er et fenomen der de høye fjelltindene i Lofoten ser ut til å danne en sammenhengende fjellvegg når man ser ut mot Lofoten fra fastlandet. På nærmere hold ser man at de spisse tindene og høye fjellene står på separate øyer, med hav og smale, flate landområder mellom seg. De ytterste øyene i Røst – fuglefjellene Storfjellet, Vedøya, Trenyken, Ellevsnyken og Hærnyken – er karakteristiske, med steile fjellvegger og rundskurte former. Her ute er det kun store kolonier av sjøfugl som holder til. Det siste punktum mot storhavet dannes av Skomvær fyr, reist i 1887 (Wikipedia 2013f, Røstfugler 2013), hvor blant andre Theodor Kittelsen skal ha bodd, noe som skal ha gitt inspirasjon til hans kunst (Wikipedia 2013f).

Vestfjorden kalles havsnippen som skjærer opp mellom Lofoten og fastlandet, og som skiller Bodø fra Røst med en 100 km lang havstrekning. Vestfjorden er en viktig livsnerve for Lofoten. I tillegg til å gi le mot vinden og kreftene fra det åpne havet for fiskebåter, fiskevær og bebyggelse, er den en ferdselsåre for befolkningen: Hurtigruten, samt en rekke andre

---

⁷ Røstlandet, hovedøya i Røst kommune, er kun 12 moh på det høyeste punktet (Lofoten.info 2013).

⁸ Higravstindan er Lofotens høyeste fjell, på 1146 moh (Store norske leksikon 2013c).

⁹ Begrepet "sokkel" (norsk sokkel/kontinentalsokkel) er et geologisk begrep som brukes i både olje- og fiskerikontekst, og er en betegnelse på den delen av havbunnen og det undersjøiske territoriet som tilhører en stat med kystlinje. Her har kyststaten enerett til alle naturressurser. En sokkel utgjør den øverste, flate delen av kontinentalmarginen (hele området mellom land og dyphavet – inkluderer også kontinentalskråningen og -stigningen, som skrånar ned til havbunnen på dyphavet utenfor). Sokkelen ligger fra 0-500 meters dyp, og strekker seg som regel rundt 80 km ut i havet (Wikipedia 2013a, Wikipedia 2013b). Enkelte steder er sokkelen imidlertid smalere, som for eksempel utenfor kysten av Lofoten.

fergeruter, har sin trafikk her, for å forbinde de ulike delene av Lofoten med fastlandet, noe både turistnæringen og fiskerinæringen er avhengig av (ref). Ikke minst er fergeforbindelsen til de to ytterste kommunene Værøy og Røst viktig, da E10, også kjent som Lofotveien eller Kong Olavs vei, kun gir fergefri forbindelse til fastlandet for de innerste fire kommunene. Fergeturen fra Moskenes ut til Værøy og Røst krysser Moskstraumen, en av verdens sterkeste malstrømmer og et av de mest beryktede havområder gjennom tidene. Moskstraumen skal ha vært inspirasjon for blant andre dikteren Edgar Allan Poe i *A Descent into the Maelstrom*, og forfatteren Jules Verne endte fortellingen om kaptein Nemo i *En verdensomseiling under havet* nettopp her i ”Den store Male” (Wikipedia 2013g).

Bosetningen i Lofoten er spredt, og med få unntak konsentrert i fiskevær og mindre tettsteder, enten beliggende inn mot Vestfjorden eller i nærhet til havet. Lofotens smale strandflater og steile fjellvegger har begrenset mulighetene for etablering og vekst av bosetninger og tettsteder, som ser ut til å klore seg fast der landskapet tillater det. Vanskelig tilgjengelighet har gjennom tidene ført til at en rekke bosetninger og tettsteder er blitt fraflyttet og lagt øde, ikke minst i nyere tid, da infrastruktur og kontakt med omverden har vært viktig for moderne samfunnsutvikling.

3.2.2 Næringsgrunnlag¹⁰

Arkeologiske funn tyder på at man har drevet fangst og fiske, og dyrket korn her, flere tusen år tilbake (se blant annet Værøy kommune 2013). I dag utgjør landbruk, fiske og fiskeoppdrett fortsatt en del av regionens inntektsgrunnlag, men næringer som offentlig sektor og reiseliv har etter hvert tatt over som de største sysselsettingsområdene (Sandnes 2011). Reiselivsnæringen i Lofoten er i stadig vekst, og baserer seg på opplevelsesturisme og markedsfører sin virksomhet rundt Lofotens naturskjønnhet (se for eksempel Visitnorway.no 2013). Næringen tegner et bilde av Lofoten preget av tradisjonell fiskerikultur, med små fiskevær, tørrfiskhjeller og fargerike fiskebåter i kontrast til storslagne fjell, turkisblått vann og hvite strender. Her lokkes turistene med blant annet fjellklatring, fotturer, surfing og overnatting i ombygde fiskevær (Visitnorway.no 2013). Men Lofoten byr også på kulturminner som går tilbake til steinalder, vikingtid og middelalder, og 3000 år gamle hulemalerier (Værøy.hagerup 2013, Værøy kommune 2013). Arkeologiske funn i Lofoten viser at regionen var et rikt område, antagelig med betydelig makt og store ressurser. I

---

¹⁰ Dette temaet kommer til å bli behandlet i større dybde senere i studien

vikingtiden lå det et høvdingsete i Lofoten, hvor funnet av tufter fra det største langhuset hittil oppdaget i Norden vitner om betydelig makt i samtiden. En rekonstruksjon av langhuset er bygget på funnstedet, som i dag er tilknyttet Lofotr vikingmuseum på Borg i Vestvågøy (se Lofotr vikingmuseum 2013), som bruker og formidler vikingarven som en vesentlig del av sin turistrettede virksomhet.

Tradisjonelt har den viktigste næringen for Lofoten likevel alltid vært fisket, med ulike fangstsesonger for ulike arter, som gjør fiskeri til en helårsnæring for regionen (Store norske leksikon 2013h). Den betydeligste aktiviteten og inntekten kommer fra Lofotfisket; fangst av skrei som kommer inn til kysten for å gyte fra januar til april. I løpet av det tradisjonsrike Lofotfisket kan det komme opp mot 400 fiskebåter til farvannene rundt Lofoten, for å ta del i storfangsten, på samme måte som fiskere utenfra har valfartet til Lofoten i flere hundre år (Store norske leksikon 2013i). Etter at skreien er fraktet inn til land, renses den og henges opp i hjeller ute i friluft, slik at vinden og sjøluften kan tørke den og foredle den til den viktige eksportvaren tørrfisk. Klimaet her er perfekt for produksjonen av tørrfisk, som Lofoten har eksportert til store deler av Europa i hundrevis av år (Store norske leksikon 2013d).

Tørrfiskproduksjon er et risikabelt prosjekt, fordi det krever at været holder seg optimalt over lang tid. For tørt vær vil gjøre at fisken tørker for fort, mens for fuktig vær vil tørke fisken for sakte. Da kan tørrfisken tørke ujevnt, eller den kan råtne (Store norske leksikon 2013d).

På samme måte som naturen har gitt opphav til de ressurser man hittil har levd av, er det også naturens ressurser som danner grunnlaget for en næringsvei som vurderes for fremtiden i Lofoten, nemlig olje- og gassutvinning. Lofotens landmasse stammer fra store, geologiske omveltninger i jordskorpen. For 400-500 millioner år siden oppsto den kaledonske fjellkjedefoldning, i en prosess hvor den nordamerikanske og den europeiske kontinentalplaten ble presset mot hverandre, og førte til at berggrunnen ble presset opp (Værøy kommune 2013). Tektoniske prosesser fikk de to platene til å gli fra hverandre igjen, og det som ble Atlanterhavet åpnet seg mellom kontinentene på hver side. Landskapet og fjellene flatet ut, og organisk løsmasse i store mengder ble komprimert og bevart som gass og olje i lommer under havbunnen på den europeiske kontinentalsokkelen, utenfor det som skulle bli Norges kyst (Værøy kommune 2013).

3.2.3 Naturvernbestemmelser

Deler av Røst kommune, deriblant arealer på Røstlandet og flere av øyene i kommunen, samt en stor andel av havområdet sør for Røstøyene, er del av et landskapsvernområde med flere naturreservater. Dette området er underlagt vern på bakgrunn av sitt natur- og kulturlandskap, og har et særegent dyreliv, i tillegg til botaniske og geologiske kvaliteter (Wikipedia 2013e). Røstlandet naturreservat er del av et tidligere våtmarksområde, og grenser til Røst flyplass og kommunens vannverk (Miljøstatus.no 2013a). Reservatet består av blant annet gruntvanns- og strandengområder med både ferskvanns- og brakkvannsdammer, og et særlig verdifullt lagunesystem. Landområdet domineres av lyngheier, myrlandskap og naturbeitemark, med rikt plante- og fugleliv. Området er særlig betydningsfullt på grunn av sin gunstige beliggenhet for hekkende trekkfugl, der vadefugl som sotsnipe, myrsnipe, tundrasnipe og dvergsnipe forekommer i ”bemerkelsesverdig store antall” (Miljøstatus.no 2013a). Deler av Røstlandets sammenhengende våtmarksområder er blitt ødelagt av drenering og grøftegraving, av gjenfylling og oppgraving av dammer og vann (Røstfugler 2013). Strenge skjøtselsretningslinjer er derfor del av verneprogrammet. Blant annet innebærer disse at skjøtselstiltak for kontroll av vegetasjon skal gjøres gjennom beite, ikke slått, pløying og såing/gjødsling. Forskriftene påbyr dessuten fredning av all vegetasjon og fugle- og dyreliv på land og i vann, og båndtvang for hund. Det er forbud mot aktivitet som kan endre de naturgitte forholdene, som anleggs- og bygningsvirksomhet, graving, drenering, og installasjon av andre infrastrukturelementer. Det er forbud mot utsetting av vilt og innførsel av nye plantearter. Det er forbud mot ferdsel med motoriserte kjøretøy, samt forbud mot jakt, fangst og bruk av våpen (Lovdata 1997: § IV). Også Hærnykflaget, et grunt havområde mellom øyene Trenyken og Hærnyken, omfattes av landskapsvernområdet, i tillegg til Nykan naturreservat. Landskapsvernområdet er på nærmere 70.000 dekar, hvorav rett i underkant av 67.000 dekar er havområde og 3000 dekar er landområde (Wikipedia 2013e). Nykan naturreservat har et areal på litt over 1000 dekar, og omfatter Ellevsnyken, Trenyken og Hærnyken, i tillegg til flere mindre skjær og holmer. Formålet til naturreservatet er å ivareta hekkeområdene, som regnes som blant de viktigste i fylket (Wikipedia 2013c). I 2011 ble området også vernet gjennom Ramsar-konvensjonen (*Konvensjonen om våtmarker av internasjonal betydning, særlig som fuglehabitat*); en internasjonal konvensjon for bevaring og bærekraftig bruk av våtmarksområder. Avtalen baseres på våtmarksområders sårbarhet, for gjennom å spre kunnskap om slike områders betydning for økologi og forskning, kunne bremse presset på slike områder og begrense tap av våtmark (Wikipedia 2013d).

3.3 Kontroversens grunnlag: politiske beslutninger og en uviss framtid

Vi har nå sett på noen av de sosiale og materielle forutsetningene for Lofoten som samfunn og som sted, formidlet gjennom ”offisielle” beskrivelser av regionen. Ut fra disse har vi sett at menneskenes utnyttelse og forvaltning av naturen har dannet grunnlaget for livsvilkårene i regionen, fra de første bosetningene og fram til i dag. Man har vedtatt reguleringer for å ivareta naturens behov for beskyttelse, og begrenset menneskelig aktivitet som har hatt skadelig innvirkning på dyre- og planteliv, og på de naturlige landskapsformasjonene og deres iboende kvaliteter.

Følger man imidlertid tråden i medieoppslag (se for eksempel Lofotposten 2012, Hamnes og Helgesen 2010, NTB 2012) vil man få inntrykk av at alle ressursene i Lofoten ikke er blitt utnyttet. Vi får videre inntrykk av at dette er noe som har skapt grobunn for det som nå er en dagsaktuell vitenskapelig og politisk debatt i og rundt Lofoten, og som danner utgangspunktet for den kontroversen som opptrer i denne studien: Hvilke ressurser vil danne grunnlaget for Lofotens framtid? Og hvordan vil man komme til noen form for enighet rundt hvordan Lofotens ressurser best bør forvaltes?

Det er dette som er det jeg identifiserer som det obligatoriske passeringspunktet for kontroversen; det avgjørende omdreiningspunktet hvor aktørene samles om et tema eller en problemstilling. Det obligatoriske passeringspunktet identifiserer hvilke aktører som er involvert, setter i gang deres handlinger, og danner premissene for etableringen av det nettverket av handlinger og interaksjon som utgjør kontroversen (Callon 2007). Det obligatoriske passeringspunkt for denne kontroversen danner utgangspunktet for det jeg videre vil undersøke i denne studien, og som er det punktet hvor mine aktører og deres nettverk settes i gang: Den politiske og kunnskapsbaserte etableringen av strategier for hvordan Lofotens ressurser skal forvaltes i framtiden.

Jeg trekker på Callon (2007), når jeg gjør en rekke antagelser som utgangspunkt for behandlingen av denne kontroversen. Antagelsene er gjort på bakgrunn av mine funn, og berører problemstillingen så vel som de som er involvert i den. Den grunnleggende antagelsen jeg gjør er at det *betyr noe* for aktørene hvorvidt man kommer fram til et politisk vedtak for defineringen av Lofotens framtid eller ikke, og hva dette vedtaket eventuelt vil innebære: Jeg antar at det på et nasjonalt, statlig nivå er en interesse for at dette vedtaket kommer i havn, etter at prosessen har pågått i mange år. Jeg antar imidlertid ikke at samtlige aktører har det samme ønsket. Der enkelte aktører kan ha en interesse av at det etableres et helhetlig vedtak,

kan det like fullt hende at andre aktører overhodet ikke ønsker en slik overordnet plan. At Lofoten, som både aktør og åsted for kontroversen, har en interesse av at politikerne kommer fram til en avgjørelse som fastslår hva slags aktivitet det vil være rom for å bedrive i og rundt Lofoten, og en tro på at avgjørelsen vil være til det beste for stedet, både som naturgitt, geografisk område og som sosialt samfunn, er ingen selvfølge. Dette kommer vi nærmere inn på i de neste kapitlene, hvor vi behandler Lofotens egen lokale forvaltningsstrategi, for deretter å se på hvordan dette arbeidet opptas i den nasjonale praksisen for etablering av en helhetlig forvaltningspolitikk over Lofotens ressurser. Derimot kan vi gå ut ifra at noen av næringslivsaktørene ønsker et endelig vedtak, og har en tillit til at dette vil tilrettelegge forholdene til det beste for deres næringsdrift. Dette blir behandlet nærmere i de neste kapitlene, og viser hvordan enkelte næringslivsaktører allierer seg med myndighetene og dermed forsøker å sikre sine interesser. Jeg antar at dyrene og plantene har en interesse av å overleve, og at de derfor også ønsker en endelig, politisk beslutning som ivaretar deres behov for beskyttelse. Hvorvidt en politisk forvaltningsplan kommer til å ivareta deres behov for beskyttelse er imidlertid usikkert, da det, som vi vil se, ikke utelukkende er naturvern som er det overordnede målet for den forestående forvaltningspolitikken. Aktørenes handlinger og praksiser, rundt deres interesse for eller imot de forestående politiske beslutningene vil derfor være det interessevekkende momentet som etablerer involveringen, handlingene og relasjonene for Lofoten og de øvrige aktørene i kontroversen (Callon 2007).

4   RESPONS PÅ ENDRINGER I LOKAL, REGIONAL OG FYLKESKOMMUNAL FORVALTNING

Teoretikeren Warren Bennis (1969: 2) definerte utvikling som ”respons på endring”. I forrige kapittel så vi på beskrivelser av hvordan man i Lofoten har forholdt seg til omstendighetene så langt i historien. Men som vi skal se i dette kapittelet, er det de siste årene blitt utført lokale utredninger, som har kartlagt visse endringer, som har oppstått med tiden, og som har ført med seg det som iscenesettes som både utfordringer og muligheter for Lofotens framtid. Med utgangspunkt i utredningene har man på lokalt nivå vist en vilje til å respondere på endringene. Hva slags respons man eventuelt vil gjennomføre kommer fram i strategiplanene man har utarbeidet. I dette kapitlet vil jeg se på noen av endringene som man på lokalt nivå har identifisert i Lofoten, og enkelte av tiltakene som i den forbindelse er foreslått, på bakgrunn av dokumentene som behandler disse temaene. Jeg vil undersøke hvordan lokal forvaltning påvirkes av regionale og fylkeskommunale strategier, og hvordan forvaltningsmyndighetene på de ulike nivåene etablerer seg i disse tekstene. Dette viser hvem som gjøres til aktører, hvordan allianser inngås, og hvordan forflytninger av kunnskap skjer oppover og nedover mellom nivåene. Dette innebærer en forståelse av at interesser og målsetninger gjennom visse praksiser gjøres til elementer av en etablert kunnskap på de ulike nivåene, og som oversettes fra et nivå til et annet etter hvert som de politiske praksisene og forhandlingsprosessene utspiller seg. Med dette anvender jeg begrepet om tekster som politiske teknologier, som redskaper som benyttes, ikke bare for å kartlegge og møte lokale utfordringer, men også som diskursive formidlingskanaler hvor visse måter å forstå virkeligheten på etableres (Asdal 2011).

4.1   Lokale og regionale utredninger

Utgangspunktet for etableringen av en strategi for forvaltning av ressurser, er en rekke ulike studier, utredninger og kartlegginger av lokale, regionale og fylkeskommunale forhold. Disse er utført i regi av lokale, regionale og fylkeskommunale myndigheter, som har hatt målsetninger om å øke oppslutningen om Lofotkommunene, Lofoten som region og for Nordland fylkeskommune, for å forbedre områdets attraktivitet og næringslivets forutsetninger (se blant annet Sandnes 2011, Vareide 2008, Indeks Nordland 2013). Jeg begrenser meg til å se på hvordan praksiser for bruken av Lofotens ressurser etableres og iscenesettes i disse utredningene og planene; først på det lokale og regionale nivået (herunder

kommunalt, interkommunalt og interregionalt nivå), deretter på det fylkeskommunale nivået (herunder Lofoten som del av Nordland fylkeskommune).

4.1.1 Identifisert utfordring: Fraflytting og utdanningsnivå

Den første utfordringen som tegner seg for forutseningene for Lofotens framtid, identifisert i utredningene om Lofoten, er at man de siste tiårene har opplevd et synkende innbyggertall (se blant annet Vareide 2008, Sandnes 2011, Indeks Nordland 2013). I følge Vareide (2008) opplevde Lofoten sitt høyeste innbyggertall i 1956, som da var på i overkant av 30.400 personer. Deretter fulgte en befolkningsnedgang, fra i underkant av 26.500 personer rundt 1980, til ca 23.500 i 2010 (Sandnes 2011: 5). Dette bekreftes i *Strategisk utviklingsplan* for Vågan, hvor det slås fast at kommunen står foran store utfordringer for fremtiden: Den har opplevd fraflytting og nedgang i folketall de siste årene, samtidig som næringslivsstrukturer har endret seg fra mange mindre enheter til færre og større, og statlige etater har gjennomgått strukturelle endringer. Kommunen har heller ikke klart å tiltrekke seg høyt kvalifisert arbeidskraft, verken i offentlig eller privat sektor (Vågan kommune 2012: 2). Fraflyttingen Lofoten opplever varierer riktignok noe fra kommune til kommune. Vågan og Vestvågøy har, sammen med Røst, opplevd en noe lavere nedgang i folketall, mens de øvrige kommunene har merket en tydeligere fraflyttingstendens, i følge Sandnes (2011: 5). Selv om kvinner ikke har flyttet fra Lofoten i så stor grad som man skal ha antatt, er det likevel stor forskjell kommunene i mellom hva gjelder andel kvinner i befolkningen (Sandnes 2011: 5). Også fordelingen i alder viser en opplevd negativ tendens: Fra 2000 til 2010 har det vært en drastisk nedgang i innbyggere under 40 år. Særlig gruppen mellom 20 og 40 år står for en stor andel av nedgangen, noe som hevdes å ha negative konsekvenser for rekrutteringen til arbeidslivet (Sandnes 2011: 6).

Undersøkelser gjort av utdanningsnivået viser at Lofotens innbyggere har vesentlig lavere utdanningsnivå enn både landsdelen og landet for øvrig: Mens det av Norges totale befolkning er en andel på 30 % som har grunnskole som høyeste utdanningsnivå, ligger Lofoten samlet sett på 40 %, mens kommunene Røst og Værøy ligger på henholdsvis 60 og 63 %. Av den norske befolkningen er det 27 % som har utdanning på universitets- eller høyskolenivå. I Lofoten ligger den tilsvarende gruppen på 9 % (Sandnes 2011: 8). Kilder Sandnes snakker med, viser til at unge som tar fagutdannelse, og klarer å etablere egen arbeidsplass, blir værende i Lofoten, mens det mangler arbeidsmuligheter (og behov) for folk med høyere utdanning (Sandnes 2011: 9).

Samtidig trekkes tertiærnæringer, som reiseliv, media, kultur, IKT og service fram som næringsveier som blir viktig for framtiden, og at det må tilrettelegges for disse. Blant innbyggere tilknyttet kunst- og kultursektoren er det stor andel innflyttere, uten lokal tilknytning. Av disse blir en god del værende i perioder (Sandnes 2011: 10). Generelt oppleves det som nødvendig å ha tilstrekkelige tilbud, både innenfor utdanningsmuligheter, infrastruktur, kultur og rekreasjon, for både å beholde den eksisterende befolkningen, og tiltrekke seg innflyttere og innvandrere. Lofoten ser i utgangspunktet ut til å få lavere andel av arbeidsinnvandring fra utlandet enn øvrige regioner i Norge (Vareide 2008). Selv om behovet for høyt utdannet arbeidskraft i Lofoten per i dag ikke er høyt, gjør det lave utdanningsnivået i lokalbefolkningen at det behovet som finnes for dette kompetansenivået må dekkes av arbeidsinnvandring. Hvis denne gruppen i framtiden flytter fra Lofoten, antar man at næringene i Lofoten vil ha problemer med å skaffe denne kompetansen (Sandnes 2011). Det er derfor nødvendig å satse både på tiltak for å øke kompetansenivået lokalt, og for å forhindre at høyt utdannede flytter eller unnlater å bosette seg i Lofoten.

4.1.2 Tendenser i næringslivet

Også i næringslivet peker utredningene på at man har opplevd endringer: Fra 2000 til 2008 viser flere næringer til svakere vekstkraft, og kapitalsituasjonen betegnes som ”bekymringsfull” (Sandnes 2011: 13). Til tross for at man ser at fangstnivået i fiskerinæringen har økt, har man likevel også her en bekymringsfull utvikling: Den totale sysselsettingen i Lofoten har i perioden økt med ca 5 %, men veksten har hovedsakelig skjedd i offentlig sektor, blant annet innenfor helse og omsorg. I primærnæringer, som fiske, fangst, oppdrett, industri og landbruk har man i stedet fått en nedgang i sysselsetting (Sandnes 2011: 13). Vareide (2008) trekker en mulig parallell mellom streng rasjonalisering av fiskerinæringen, med utgangspunkt i 60-tallets næringspolitikk, og det svake fofestet fiskerinæringen i senere tid har hatt. Dette bekreftes i Flakstad, som er en av Lofotens mindre kommuner, og som tradisjonelt har vært sentrert rundt fiskerinæringen: Samtidig som befolkningstallet er synkende, opplever de nå problemer i forhold til rekruttering til fiskeryrket. Gjennomsnittsalderen på fiskerne er høy og økende (Sandnes 2011: 23).

Man peker på at Norge de siste årene har hatt en stor økonomisk vekst, men at denne har artet seg forskjellig for regionene i Nord-Norge. Mens Vest-Finnmark trekkes fram, med en årlig

vekst på ca 3 %, har Lofoten ligget på i snitt 1,5 % vekst. Vest-Finnmarks store vekst antas å være forbundet med Snøhvit-utbyggingen¹¹ (Vareide 2008: 8).

Den næringen som ser ut til å ha de beste forutsetningene i Lofoten er reiselivsnæringen. Ikke bare er næringen i vekst i regionen, men den kan faktisk vise til en vekst som er nesten dobbelt så sterk som veksten turistnæringen opplever i resten av landet. I tillegg til at turistindustrien fast sysselsetter i overkant av 5 % av Lofotens befolkning, regner man også med at sysselsettingen i sommersesongen er langt større, og at næringen i tillegg har positive ringvirkninger for andre næringer, som handel, service, bygg og anlegg (Sandnes 2011: 13-14).

4.1.3 Gjengroing av kulturlandskap

Også de kommunale strategiplanene peker på utfordringer for Lofoten. For jordbrukssektoren peker man på at flere av kommunene i Lofoten er avhengig av tiltak direkte rettet mot forhindring av gjengroing (se for eksempel Valberg og Nesje 2011). Behovet for vedlikehold av kulturlandskap knyttes i både plandokumentene og utredningene direkte til trivsel og bolyst, da tilrettelegging for friluftsliv trekkes fram som viktig for eksisterende og potensielle nye innbyggere (Valberg og Nesje 2011: 6, Sandnes 2011).

I følge interregionale strategiplaner er Lofoten regnet som en tett befolket region, sammenlignet med resten av Nordland fylke, med et innbyggertall på 15 individer pr km² mot det øvrige Nordlands 6 pr km² (Sortland kommune 2011). Dette har ført til at landskapet, gjennom mange generasjoners landbruksdrift, er blitt sterkere kulturpåvirket her, enn i mindre tettbefolkede steder (Sortland kommune 2011: 4). Det pekes også på at Lofoten får mye oppmerksomhet, blant annet gjennom profilering i turistnæringen og media, noe som setter et visst press på vedlikeholdet av kulturlandskapet, slik at kulturminner blir ivaretatt og landskapet ikke gror igjen (Sortland kommune 2011). Utfordringer som nevnes rundt ivaretagelse av kulturminner er blant annet 1) manglende bevissthet rundt kulturminner og kulturmiljø, 2) nedprioritering av lite lønnsomme tiltak, dersom man har presset økonomi, og 3) manglende bevissthet rundt kulturhistorie ved oppføring av nye bygg, både i forhold til plassering og utforming (Sortland kommune 2011: 34).

---

¹¹ Her trekkes petroleumssektorens evne til regional verdiskapning indirekte inn, gjennom sammenligning mellom Vest-Finnmarks og Lofotens økonomiske vekst. Dette er imidlertid ikke et tema som behandles i de øvrige Lofot-baserte utredningene.

4.2 Lokale og regionale strategiplaner

For å møte utfordringene i folketall og næringsliv, identifisert i kartleggingsstudiene, har Lofotregionen iverksatt tiltak. Derfor har man på kommunalt og regionalt nivå¹² igangsatt prosesser for utarbeidelse av strategiplaner. I tillegg er det inngått interkommunale og interregionale samarbeid for framtidsrettede tiltak. Et premiss for samarbeidsstrategien på tvers av kommune- og regiongrenser, trukket fram av Vareide (2008), er at vekst i nabokommunen eller -regionen ser ut til å ha positiv innvirkning på ens egen kommune. Dette forklares blant annet med at tilstøtende kommuner kan samarbeide om å skaffe et samlet tilbud av bolig, infrastruktur og arbeidsplasser. Dersom avstanden ikke er for stor, og forholdene er lagt til rette, vil et slikt interkommunalt eller interregionalt samarbeid føre til en samlet attraktivitet, som vil tiltrekke seg innbyggere og øke trivsel (Vareide 2008).

I tillegg til at de lokale planstrategiene adresserer temaer som er relevante for lokalmiljøet, er de også i stor grad utarbeidet i samråd med lokalbefolkningen. Blant annet ble det avholdt møter i bygder og tettsteder i forbindelse med utarbeidelsen av et høringsforslag i Vågan våren 2012, hvor det var åpent for innspill og forslag fra innbyggere og utbyggere (Vågan kommune 2012: 2). Likevel er de lokale planene og tiltakene ikke autonome. Den lokale strategien for forvaltning og næringsdrift inngår derimot i et større nettverk av tilsvarende praksiser fra fylkeskommunalt og nasjonalt nivå, hvor målsetninger og interesser forhandles og oversettes oppover og nedover i nettverket, mellom det lokale mikronivået og det nasjonale makronivået.

De nasjonale føringene for utarbeidelsen av nye plandokumenter for lokal, regional og fylkeskommunal forvaltning ligger blant annet i Plan- og bygningsloven, revidert i 2009 (Vågan kommune 2012), og i Regjeringens dokument fra 2011: *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging* (Vestvågøy kommune 2012). Her fremkommer det at det skal være et økt fokus på utforming av kommunale planer, som skal utvikles i sammenheng med regionale og nasjonale planer. Formålet er å ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål og interesser, og bidra til lettere gjennomføring av nasjonal politikk i de ulike forvaltningsnivåene (Vestvågøy kommune 2012). Det fremheves at viktige fokusområder er befolkningsutvikling; klima- og energi; by- og tettstedsutvikling; samferdsel og infrastruktur; verdiskapning og næringsutvikling; natur, kulturmiljø og landskap; helse, livskvalitet og oppvekstmiljø (se for eksempel Vestvågøy kommune 2012: 5).

---

¹² Her forstått som Lofotregionen. Nordland fylkeskommune er omtalt som fylkeskommunalt nivå.

4.2.1 Landbruk, kulturlandskap og kulturminner

Felles for flere av de lokale strategiene er å satse på utviklingsmuligheter og merkevarebygging, hvor historie, kultur og identitet står sterkt (Vågan kommune 2012 og Sandnes 2011). De strategiske planene Lofot-kommunene har utarbeidet i samarbeid med øvrige regioner i Nordland, gir innspill til kommunale tiltak som bør gjennomføres for å sikre at verdifulle kulturlandskap ikke gror igjen. Tiltakene finansieres av øremerkede tilskuddsmidler¹³, som skal fremme blant annet helhetlig planlegging; reduksjon av konflikter mellom jordbruk og andre interesser; ivaretagelse av kulturminner og kulturmiljøer; reduksjon av erosjon og forurensning; samt bidrag til tiltak for åpne kulturlandskap. Tiltakene er basert på blant annet å sikre biologisk mangfold, samt reiselivsnæringen og kulturminnesektorens interesser (Sortland kommune 2011: 14). Argumentene som fremmes for tiltak mot kulturlandskap formidler et ønske og behov for at naturen holdes åpen og tilgjengelig for befolkningen, og at den, som kulturminne, skal fremstå slik den har gjort gjennom generasjoner (Valberg og Nesje 2011).

Utfordringene for vedlikehold av kulturlandskapet forankres i at fraflyttet og vanskelig tilgjengelig eller dårlig drenert jord blir liggende uhøstet, og gror igjen. Også moderne effektivisering i dyrehold, både gjennom plassering av beitemark i nærhet til gårdsbruk, og som følge av behov for økt produktivitet, fører til mindre beitet og slått utmark og økt bruk av innkjøpt fôr (Sortland kommune 2011: 32). Et av tiltakene som det fokuseres på er videreføring og videreutvikling av beitedrift. Det pekes eksempelvis på at det i dag brukes omtrent 50 % av dyrket mark til melkeproduksjon, mens den andre halvparten brukes til sauehold. I de fleste kommunene, med unntak av Vestvågøy, har man etter hvert gått bort fra geitehold, mens reindrift kun forekommer i mindre deler av Vågan kommune. Økt bruk av utmarksbeite og -slått, samt variert dyrehold, nevnes som ønskede tiltak for å sikre at det spesielle kulturlandskapet holdes ved like. Lofoten er i tillegg nærmest fritt for rovdyr, noe man mener at landbruket bør utnytte verdien av (Sortland kommune 2011). Det uttrykkes også at ”Kombinasjonen av hav, mektige fjellformasjoner, jordbruksarealer i hevd og fjellsider med beitepreg har en egenverdi i merkevarebyggingen for reiseliv og landbruksprodukter” (Sortland kommune 2011: 5).

I Strategisk plan for Lofoten-Vesterålen kommenteres det også at rapporten *Verdifulle kulturlandskap i Nordland*, publisert i 2003 på oppdrag fra Direktorat for naturforvaltning og

---

¹³ Tilskuddsmidlene er fordelt mellom to ordninger: SMIL (Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket) og NMSK (Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket)

Fylkesmannen i Nordland, gir et begrenset utvalg av såkalte ”verdifulle kulturlandskap”, og at de registrerte områdene bærer preg av mangelfull dekning i forhold til hva som lokalt regnes som verdifulle landskap. En mulig forklaring som nevnes, er at undersøkelsene til grunn for rapporten ikke var heldekkende, og at det som anses som viktige og bevaringsverdige kulturlandskap for lokalbefolkning og næringsaktører ikke samsvarer med offentlig forvaltnings prioriteringer (Sortland kommune 2011: 10). Dette innebærer at selv om store deler av midlene går til vedlikehold av gamle kulturlandskap, er det ikke de mest verdifulle, gamle kulturlandskapene som får midlene. Også tiltak rettet mot biologisk mangfold får mindre støtte enn betydningen av tiltakene skulle tilsi (Sortland kommune 2011: 13).

Et forslag for å bøte på dette misforholdet er at det utformes kriterier som rangeres etter prioritering av lokale og næringsdrivende, slik at tilskuddsmidlene, som er øremerket landbruket, blir brukt der de er tiltenkt (Sortland kommune 2011: 10). For å ivareta biologisk mangfold nevnes blant annet tiltak for tilrettelegging for hekkende fuglearter som ærfugl, sandsvale og gås, samt skjøtsel av kystlynghei og åpning av gammel slåttemark. Også anlegg av rensedammer er foreslått (Sortland kommune 2011: 13). Forutsetningene for å få tildelt midler til landbruksaktivitet er at alle foretak skal ha en miljøplan, hvor blant annet kulturminner er registrert, for å redusere tap og ødeleggelse av verneverdige kulturminner (Sortland kommune 2011: 34).

4.3 Etableringen av Lofoten i fylkeskommunal forvaltningsstrategi

De lokale utfordringene og tiltakene, som har blitt utredet og planlagt lokalt og regionalt i Lofoten, inngår i et nettverk av tilsvarende strategiplaner på fylkeskommunalt nivå. I dette nettverket inngår Lofotregionen og -kommunene som del av Nordland fylkeskommune, og det lokale perspektivet flyttes dermed opp et hakk, hvor det oversettes inn den fylkeskommunale helheten sammen med de andre kommunene og regionenes utfordringer og tiltaksbehov. Hvilke forvaltningsretningslinjer som gjelder for Lofotkommunene og -regionen inngår dermed også i fylkeskommunens forvaltningsstrategi. Strategien formidles utad, basert på kartlagte utfordringer og foreslåtte tiltak angående fylket som helhet. I denne prosessen, og i dokumentene produsert i den, vil vi se at Lofotens interesser oversettes inn i fylkeskommunens, og gjøres viktige i enkelte saker og ignoreres fullstendig i andre.

Den fylkeskommunale planstrategien for Nordland for 2012-2016 er kalt *Mitt Nordland – mi framtid*. Her redegjøres det for Nordland fylkeskommunes viktigste muligheter, utfordringer

og utviklingstrekk over en fireårsperiode (Nordland fylkeskommune 2011a). Disse er identifisert i et eget dokument, kalt *Kunnskapsgrunnlaget*. I kunnskapsgrunnlaget uttales det at formålet for fylkeskommunens planstrategi er ”å fremme bærekraftig utvikling til det beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner (og planlegging er) et godt verktøy for å utforme regional og kommunal politikk” (Nordland fylkeskommune 2011b: 4). I dette fremmes innspill fra fylkeskommunens lokale regioner og kommuner som vesentlige for strategiens formål. Som viktige drivkrefter bak behovet for en enhetlig plan for fylkeskommunens regioner, trekkes globalisering, teknologi og kunnskap, klima og miljø og demografi fram: Globaliseringens rotløse befolkningsmønstre og teknologiens forenklede kommunikasjonsmetoder minimerer folks behov for geografisk nærhet. Dette er en potensiell utfordring for regioner med behov for å tiltrekke seg og beholde innbyggere (Nordland fylkeskommune 2011b: 4). Det høye utdanningsnivået i Norge gjør at veksten i norsk næringsliv trolig vil skje i kompetansearbeidsplasser. Disse er ujevnt fordelt, og enkelte regioner har få slike arbeidsplasser (Nordland fylkeskommune 2011b: 4). Klimaendringenes uforutsigbarhet fører også til utfordringer for regioner i Nordland. Klimaendringene kan føre til potensielt ødeleggende konsekvenser for ressursgrunnlaget mange lokalmiljøer er avhengige av for sin næringsvirksomhet (Nordland fylkeskommune 2011b: 4-5). Som vi tidligere har sett mangler Lofoten mange kompetansearbeidsplasser, og har utfordringer knyttet til å tiltrekke seg og beholde innbyggere. I tillegg er produksjonen av tørrfisk svært avhengig av værforhold, og fiskerinæringen er avhengig av at det ikke forekommer for store endringer i havmiljøet.

4.3.1 Fylkeskommunale tiltak

Tiltak er blitt igangsatt av Nordland fylkeskommune, sentrert rundt økt tilflytting og trivsel: *Tilflyttingsprosjektet* skulle gjennomføres i 2011 og 2012, og dreie seg om tilrettelegging for jobb, bolig, språk og integrering. *LUK (Lokal samfunnsutvikling i kommunene)* skal rette seg inn mot å gjøre lokalsamfunnene i Nordland attraktive og livskraftige, og fungere som et samarbeid mellom kommune og fylkeskommune om ”planlegging, tilflytting og rekruttering, steds- og næringsutvikling” (Sandnes 2011: 18). Det hevdes at tiltakene er blitt tilpasset etter innspill fra regionråd og befolkning i spørreundersøkelser, og det er innhentet erfaringer fra kommunale og fylkeskommunale utviklingstiltak fra andre steder i Norge (Sandnes 2011). Det er også blitt innført tiltak direkte rettet mot ungdom, som etableringen av Ungdommens Fylkesting. Deres oppgave er rådgivning i saker som omhandler ungdom i fylket, og formålet

er knyttet til inkludering av ungdom i beslutningsprosesser lokalt, regionalt og nasjonalt (Sandnes 2011: 18-19). Norges Bygdeungdomslag er også tatt med i innspillsprosessen, og har uttalt seg om tiltak og satsninger ungdom ønsker for å flytte til eller bli boende i Lofoten. Forslag de nevner er bygging av lokal identitet og omdømmebygging, knyttet til markedsføring og kultur. De etterlyser også landsomfattende interkommunale traineestillinger, som ungdom bosatt på bygda kan ta del i. En økt satsning på IKT og infrastruktur, som gjør et moderne liv på bygda mulig, er også blant ønskene, i tillegg til forbedring av jobbmuligheter og større mangfold i arbeidsplasser (Sandnes 2011). Dette støttes av Indeks Nordland (2013): ”Det er svært viktig å intensivere jobbskapingen for unge raskt i Nordland” (Indeks Nordland 2013). Tiltakene retter seg mot utfordringer som samsvarer med de utfordringene som tegnes opp i Lofotens kommunale og regionale utredninger og planstrategier.

Imidlertid er den fylkeskommunale planstrategien lite geografispesifikk i sine påstander, og mulighetene og utfordringene som identifiseres er derfor ikke nødvendigvis tilpasset Lofoten. Dette kommer blant annet til syne i forutsetningene som tegnes for næringsdrift for fylket som helhet, som blant annet peker på bergverk og landbruk som viktige for området (Nordland fylkeskommune 2011a: 11), og reiseliv og kultur som lite lønnsomme (Nordland fylkeskommune 2011a: 11). Dette strider mot funnene presentert i de lokale rapportene for Lofotens næringsliv, og en fylkeskommunal konklusjon på dette grunnlaget bidrar dermed til at de spesifikke interessene og behovene for Lofoten gjennom denne praksisen utelates og underkommuniseres til fordel for andre steder. I tillegg trekker fylkeskommunen fram satsning på fornybar energi i sameksistens med olje- og gassvirksomhet som relevant for fylket, mens verken olje, gass eller fornybar energi nevnes med ett ord i Lofotens lokale planstrategier. Dette kan selvfølgelig forstås og forklares, da Nordland fylke er mangfoldig og stort, med variert natur og spredte regioner. Derfor vil forutsetningene for forvaltning av disse også variere. Det er det som gjør den tilsynelatende ukritiske tanken om en helhetlig forvaltningsstrategi til et interessant felt å studere, ettersom en planstrategi brukes som en viktig politisk teknologi både som utgangspunkt for tildeling av økonomiske midler og som argumentasjonsgrunnlag i politiske forhandlingsprosesser. Den åpenbare utfordringen knyttet til den upresise framstillingen av fylkets variasjoner er at dersom fylkeskommunens planstrategi skal legge grunnlaget for en forvaltningspolitikk, eller for fordeling av midler, kan lokale interesser og særegne forhold forsvinne i framstillingen av fylkets helhetlige strategier og utfordringer. I følge Callon (2007) kan oversettelser, hvor noe forflyttes ut av sin

sammenheng og transformeres inn i en annen betydning, føre til at det i oversettelsesprosessen forsvinner noe. Som vi nå har sett foregår det oversettelsesprosesser i relasjonen mellom lokale/regionale og fylkeskommunale strategiske planer for forvaltning av ressurser. I disse overføres kunnskap fra ett nivå til et annet, hvor kunnskapen får en ny funksjon. I endringen av kontekst og funksjon transformeres kunnskapen om det lokale. Fra å ha oppstått i gitte prosesser og sammenhenger, bestående av lokale aktører og demokratiske prosesser, har det lokale gått inn i det fylkeskommunale, og Lofotens ressurser, utfordringer og muligheter er enten framhevet, som vesentlige for Nordland fylke, eller de utelates og underkommuniseres fra den helhetlige fortellingen om Nordlands forvaltningsstrategi.

4.3.2 Lokale forvaltningsmyndigheter

Som ledd i å sikre at Lofotens ressurser forvaltes til det beste for både Lofoten og Nordland, fungerer *Partnerskap Lofoten* som et samarbeidende og nivåoverskridende organ. Deres formål er å bidra til regional utviklingsstrategi gjennom blant annet tildeling av tilskudd til prosjekter og tiltak, finansiert av fylkeskommunen (se blant annet Sandnes 2011). I nettverket forbinder partnerskapet Lofoten som region med Nordland fylkeskommune, og bidrar til å forhandle mellom deres interesser og politiske praksiser.

Hver av Lofotens seks kommuner er selvstendige, med eget kommunestyre. Samtidig finnes også et felles regionråd, Lofotrådet, som ivaretar Lofotens felles interesser, og er det forvaltningsmessige organet for saker som har relevans for regionen som helhet. Lofotrådet arbeider blant annet med å ”fremme interkommunalt og regionalt utviklingsarbeid som har eller kan få betydning for hele regionen og kan ha direkte eller indirekte positiv effekt i forhold til utvikling av næringsliv og offentlig service”(Lofotrådet 2008: §2). Videre er det blant Lofotrådets oppgaver å ”bidra til å sette dagsorden for ønsket utvikling i regionen; bidra til politisk enighet og koordinering i kommuneovergripende og regionale saker; bidra til utvikling av felles ideer og strategier; fungere som kontaktledd overfor andre kommuner, regionråd, fylkeskommuner, statlige myndigheter, organisasjoner, næringsliv og andre aktører”(Lofotrådet 2008: §3). Det er ordførerne fra hver kommune som sitter i Lofotrådet, mens varaordførere, representanter fra formannskapene og rådmenn deltar på møtene. Ledervervet går på omgang, i inneværende periode (fra 2011 til 2013) har ordføreren fra Moskenes lederfunksjonen for rådet.

Lofotrådet fungerer dermed som et bindeledd mellom de lokale interessene i hver Lofotkommune, og de helhetlige strategiene for Lofoten som region. Samtidig fungerer Lofotrådet også som kontaktpunkt for overordnede, nasjonalpolitiske spørsmål og strategier, som Lofotregionen inngår som en del av. Lofotrådet blir derfor involvert i prosesser som ikke nevnes i de lokalt utredete kartleggingene og strategiplanene for Lofotens her-og-nå situasjon, og som derfor kanskje ikke regnes som av stor betydning for lokalsamfunnets umiddelbare ressursforvaltning. Men disse kan likevel ende opp med å påvirke Lofotens framtid, og endre det nåværende forvaltningsgrunnlaget. Lofotrådet har derfor vært delaktig i forhandlingene i de to nasjonalpolitiske visjonene som min studie har utgangspunkt i, som på den ene siden er forbundet med tilrettelegging for etablering av petroleumsvirksomhet i Lofoten, og på den andre siden er forbundet med et langvarig prosjekt for å få Lofoten innskrevet på UNESCOs verdensarvliste. Begge disse prosessene kommer vi nærmere inn på i senere kapitler, og vil da undersøke dem som initiert og styrt av nasjonalpolitiske visjoner, men hvor det lokale likevel virker inn.

4.4 Oversettelser fra det lokale inn i det fylkeskommunale

I dette kapittelet har vi sett hvordan det som anses som relevante premisser for etableringen av forvaltningsstrategier er blitt kartlagt gjennom utredninger og forhandlinger, både i det lokale/regionale og fylkeskommunalt, som igjen har etablert disse premissene i offisielle dokumenter, utført i offentlig øyemed. Vi kan derfor si at det foregår noe i disse tekstene, som bidrar til å forme det som etableres som kunnskap om det aktuelle området (i dette tilfellet Lofoten). Det sies noe om hvilke utfordringer som finnes i området, hva man må gjøre for å begrense utfordringene og ikke minst et kommunisert behov for å gjøre noe. Det henger sammen med at saken, en lokal, hverdagslig sak, hvor mennesker velger hvor de vil bo og hvilke yrker de vil utføre, løftes opp til et myndighetsnivå, og gjøres til et problem for forvaltningsapparatet på både lokalt, regionalt og fylkeskommunalt nivå. Der tillegges saken betydning for regionen og fylket som helhet, og formidles som noe man må regulere og kontrollere, ved hjelp av myndighetsbestilte utredninger og strategier, som skal ende opp i en formell, helhetlig forvaltningspolitikk.

På kommunalt, regionalt og fylkeskommunalt nivå kan vi se at kunnskapen til dels er blitt etablert gjennom åpne demokratiske praksiser og sosiale forhandlinger. Dette kommer eksempelvis til syne ved møtevirksomhet og innspill på høringsforslag i forbindelse med utforming av kommunale strategiplaner (jfr. Vågan kommune 2012), lokale representanter i

regionale styringsorganer (jfr. Lofotrådet og Partnerskap Lofoten), samt den vedtatte etableringen av et fylkeskommunalt ungdomsting. Men som vi har sett fører oversettelsesprosessene fra det lokale til det fylkeskommunale til at enkelte ting likevel blir borte, og enkelte lokale interesser forbigås. Der det fylkeskommunale er opptatt av det helhetlige, er det i det lokale et ønske om tiltak som er knyttet til de umiddelbare behovene og ønskene som den lokale befolkningen og naturen der har (jfr. Sandnes 2011 og Vareide 2008). Her kan man si at det foregår en oversettelse fra det fylkeskommunale til det lokale, hvor det lokale innrulleres i det fylkeskommunale prosjektet forbundet med politisk og økonomisk forvaltning av fylkeskommunen som helhet. Virkeligheten om Nordland fylke etableres i denne situasjonen gjennom utvelgelse og transformasjon fra nivå til nivå.

I tillegg har det på lokalt nivå vært rom for å ta beslutninger på grunnlag av lokal, praktisk kunnskap. I strategiplanen for landbruk legges det vekt på den tradisjonsbundne kunnskapen som har ført til de nærings- og driftsformene som særpreger Lofotens jordbruk også i dag: Utbredt etablering av gårder og jordbruk i nærheten til kysten, som trygghet i kombinasjon med fiskeri, har ført til mange, små gårdsbruk, med få eller ingen gjerder eller stengsler mellom gårder og beitemark, slik at dyr har kunnet vandre fritt. Tradisjonelt har man hatt en etablering av jordbruk i myrlandskap ved fjæra, mens utmark i bratte fjellsider og dalbunner har vært utnyttet til beite og slått. I tillegg har man hatt beitemark på mindre øyer og holmer, hvor klimaet og fuglegjødsling av jordsmonnet gjorde vinterbeite mulig (Sortland kommune 2011). De lokale og regionale forvaltningsstrategiene forstås som bygget opp rundt videreføring eller tilbakestilling til tradisjonelle forvaltningspraksiser, som har bidratt til å forme det kulturlandskapet Lofoten i dag består av. Dette gjør at linjene mellom mennesker og natur, som har eksistert i århundrer, og som fortsatt påvirker beslutninger og beslutningsbehov i dag, får en mulighet til å involveres i kontroversen om Lofotens framtid, og bli anerkjent for sin påvirkningskraft.

Dermed har den lokale naturen, så vel som ulike lag og aldre av lokalbefolkningen, og deres lokalpolitiske representanter, fått mulighet til å delta i utformingen av politiske tiltak, hvor deres egen framtid blir definert. Hvilken reell makt de lokale, demokratiske prosessene har på defineringen av hensynene den endelige forvaltningen tar er likevel usikkert. Som nevnt inngår den lokale politikken i et forvaltningsmessig og interessebasert nettverk, ikke bare med fylkeskommunal, men også med nasjonal politikk, hvor verdier og holdninger transporteres og transformeres mellom dem. Som vi vil se i neste kapittel, i introduksjonen av petroleumsdiskursen, forekommer det visjoner i det nasjonalpolitiske som kan få

innvirkninger på det lokale, hvor visjonen ikke har utspring i en lokal interesse, men i en nasjonal interesse for utvinning og forvaltning av en lokal ressurs.

5 NASJONAL FORVALTNING AV LOFOTENS RESSURSER

5.1 Innledning

I forrige kapittel så vi hvordan lokale utredninger identifiserte to utfordringer for Lofotens framtid. Den ene var at det de siste tiårene har funnet sted en nedgang i befolkningstall. Den andre var at næringslivet i Lofoten er under press. Dette har i følge beskrivelsene gitt seg utslag i lavt utdanningsnivå, tradisjonelle primærnæringer som ikke lenger produserer den samme økonomiske og sosiale stabiliteten som før, og problemer med synkende innbyggertall. Det er utfordringer både knyttet til å få befolkningen til å bli boende og med å tiltrekke seg nye innbyggere. Samtidig anerkjennes det at Lofoten har en stor mengde ressurser, og at disse må forvaltes på best mulig måte. Lokalsamfunnene i Lofoten har både alene, og i samarbeid med hverandre og andre tilstøtende regioner, utformet strategiplaner for å møte disse utfordringene. Dette er imidlertid en praksis som ikke har kommet i stand tilfeldig eller gjennom lokalt initiativ. Tvert i mot er lokal planlegging et nasjonalt mål, som uttrykkes i nasjonale tekster. Hovedformålene bak lokal planlegging kan etter nasjonale interesser oppsummeres som 1) å skulle gjenspeile politiske valg om ønsket utvikling i regionen, og 2) å bidra til samordning av nasjonal og regional politikk (se Nordland fylkeskommune 2011a og Nordland fylkeskommune 2011b). Med dette kan vi si at strategiene som er utformet lokalt har bakgrunn i behov og ønsker som er identifisert lokalt, men som samtidig, som vi ytterligere vil se i dette kapittelet, også dels blir formet gjennom nasjonale interesser og praksiser.

Det lokale og det nasjonale forvaltningsarbeidet praktiseres altså i relasjon til hverandre, og tekstene som beskriver forvaltningen står i tilsvarende relasjon til hverandre, samtidig som de er del av den praksisen de beskriver. I dette kapittelet vil vi se nærmere på de nasjonale politiske interessene og praksisene, og hvordan disse virker inn på forvaltningen av Lofotens ressurser. Som empirisk utgangspunkt starter jeg med å se på planen *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten*, samt det såkalte kunnskapsgrunnlaget denne bygger på, bestående av ekspertutredninger og -rapporter utført som ledd i det politiske arbeidet med forvaltningsplanen. Hva slags kunnskap som etableres gjennom disse rapportene, og den politiske praksisen i etterkant av dem, fører oss gradvis inn i et mye større nettverk, hvor flere aktører, interesser og praksiser utspiller seg. I medieoppslag vil vi se at krefter som jobber for å etablere en sikker kunnskap motarbeides av

aktører som fremmer alternative synspunkter og dermed jobber for å beholde vitenskapelig usikkerhet som del av kunnskapen om Lofoten og politikken om ressursforvaltning.

5.2 Helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet – Lofoten

Den helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten (*Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten* – St.meld. 8 2005-2006) ble lagt fram i 2006, på bakgrunn av et politisk antatt, og vitenskapelig identifisert, behov for samordning av Lofotens ressursmangfold og de ulike praksisene for forvaltning av dem:

Havområdene har store miljøverdier og naturressurser som er viktige for Norge. Disse må bevares for framtiden som grunnlag for både velferd og velstand. Området har store og sårbare naturverdier i form av internasjonalt viktige bestander av sjøfugl og sjøpattedyr. På havbunnen er det artsrike naturtyper som korallrev og svampområder, som utgjør det vi kan kalle Norges regnskog under vann. Fiskeressursene i havområdet er blant verdens rikeste. Det er en utfordring å sikre at eksisterende fiskeriaktivitet sammen med ny, økende skipstrafikk og petroleumsaktivitet ikke utgjør en for stor belastning for miljøet (Regjeringen 2013: første avsnitt).

Grunnlaget for etableringen av forvaltningsplanen var St.meld. 12 (2001-2002) *Rent og rikt hav* (Havmiljømeldingen), hvor forslaget om en helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet – Lofoten første gang ble lagt fram av regjeringen. Forslaget bygget på at forskning, blant annet tilknyttet FNs havmiljøgruppe GESAMP¹⁴, hadde konkludert med at miljøtilstanden i verdens kyst- og havområder var i dårlig forfatning. Særlig var det kystnære havområder som var mest påvirket av miljøskader, noe grunt vann og nærhet til menneskelig aktivitet ble regnet som årsak til (Regjeringen 2002b): ”Det er [...] langs kysten og på kontinentalsoklene man finner både de mest produktive økosystemene og de viktigste høstbare bestandene og petroleumsressursene. Både fiskeriaktivitet og petroleumsvirksomhet er derfor konsentrert relativt nær kysten, hvor også skipstrafikken er størst” (Regjeringen 2002b: pkt 2.1.1).

Hovedformålet bak den helhetlige forvaltningsplanen ble formidlet som et behov for å etablere en økosystembasert forvaltning. Gjennom bærekraftig bruk av ressurser skulle økosystemenes struktur, virkemåte, produktivitet og naturmangfold opprettholdes (Regjeringen 2006a). ”Forvaltningsplanen skal [...] medvirke til en felles forståelse av

---

¹⁴ For mer informasjon, se Gesamp 2013

forvaltningen av havområdet mellom næringsinteressene, lokale, regionale og sentrale myndigheter, samt miljøvernorganisasjoner og andre interessegrupper” (Regjeringen 2013: avsnitt 2 og 3). Med dette la regjeringen opp til et ambisiøst prosjekt, hvor en helhetlig plan for forvaltning skulle kunne danne en plattform for best mulig utnyttelse og ivaretagelse av behov og interesser, fra sårbar natur til næringsinteresser og samfunnsøkonomisk vekst. Den enhetlige politikkenes viktighet ble formidlet som en sikring av ”klarhet i overordnede rammer, samordning og prioriteringer i forvaltningen av havområdene”(Regjeringen 2011a: avsnitt 4).

5.2.1 Utarbeidelse av forvaltningsplanen

For å etablere denne overordnede, helhetlige forvaltningspolitikken satte regjeringen i gang et omfattende arbeid med såkalt ”kunnskapsinnhenting”, hvor fagekspertene og forskere ble samlet for å kartlegge og uttale seg om hvilke ressurser som fantes, og hvilke forutsetninger disse hadde for utnyttelsesmuligheter og beskyttelsesbehov. Først ble det satt ned en styringsgruppe under ledelse av Miljøverndepartementet, bestående av representanter for Fiskeri- og kystdepartementet, Olje- og energidepartementet og Utenriksdepartementet, for å utarbeide statusvurderinger for miljø og samfunn, og utrede konsekvensene av de ulike sektorenes virksomhet (Regjeringen 2005a). Basert på styringsgruppens arbeid ble det vedtatt å etablere en faggruppe, sammensatt av Direktoratet for naturforvaltning, Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet, Kystdirektoratet, Norsk Polarinstitut, Oljedirektoratet, Sjøfartsdirektoratet, Statens forurensningstilsyn og Statens strålevern.

Faggruppens mandat var å utarbeide det faglige grunnlaget for forvaltningsplanen. Ut fra temaene *forvaltningsmål, arealvurderinger og samlet påvirkning*, delte faggruppen seg videre inn i mindre arbeidsgrupper (Regjeringen 2005a). *Konsekvenser av samlet påvirkning på Lofoten – Barentshavet med dagens aktiviteter og i 2020* er tittelen på rapporten deres arbeid resulterte i. Denne gir en grov skisse av konsekvensene Lofoten kan stå overfor, men uttrykker at forskningen som ble utført er for lite detaljert, og at det er behov for ytterligere forskning for å kunne gi et tydelig bilde (Regjeringen 2005a: 7).

Det ble videre utført sektorvise utredninger, sentrert rundt blant annet konsekvenser av ytre påvirkning, fiskeri og skipstrafikk (Se Regjeringen 2002a). Her presenteres også et såkalt ”felles faktagrunnlag”, gjennom en rekke fagrapporter. Disse strekker seg fra identifisering av særlig verdifulle områder (Olsen og von Quillfeldt 2003), forekomster av marine

miljøkomponenter i strandmiljøer (Moe og Brude 2002), skipstrafikk (Jean-Hansen 2003), verdifulle områder for sjøfugl (Systad et al. 2003), samt rapporter om fiskeri og havbruk.

I fagrapportene kategoriseres området utenfor Lofoten som et av flere særlig verdifulle og sårbare områder. Verdifullhet og sårbarhet vurderes naturvitenskapelig, ut fra kriterier som at området ”har vesentlig betydning for det biologiske mangfoldet og den biologiske produksjonen i hele havområdet, og der mulige skadevirkninger kan få langvarige effekter”(Regjeringen 2006b: pkt 3.2.1). Kriteriene for måling av verdifullhet er blant annet: ”at delområdet har stor biologisk produksjon, store konsentrasjoner av arter, eller inneholder truete eller sårbare arter eller naturtyper”(Regjeringen 2006a: avsnitt 5). Det pekes også på betydningen av området som særlig viktig leveområde for arter og bestander Norge har ansvar for i både internasjonal og nasjonal målestokk. For Lofotens del er områdets betydning for gyting, egg og larver av torsk og sild, som her fraktes med kyststrømmen, særlig viktig. I tillegg er det i dette området viktige hekkeområder, samt områder for overvintring og fjærskifte, for internasjonalt viktige bestander av sjøfugl, som nordlig sildemåke, stellerand og lundefugl. Også bunnfaunaen, som blant annet inneholder verdens største kjente kaldtvannskorallrev, er av internasjonal betydning (Regjeringen 2006a: avsnitt 6).

I disse rapportene er det Lofotens flora og fauna som hovedsakelig blir gjort til aktører. Det er deres interesser og sårbarhet som formidles, og deres premisser aktivitet skal ta hensyn til. I dette knyttes Lofoten til det globale nivået, gjennom internasjonale miljøverninteresser og viktigheten av at Lofotens ressursforvaltning ivaretar sine internasjonale forpliktelser (Regjeringen 2006a). Rapportene peker også på sin egen vitenskapelig usikkerhet, og begrensningene for vitenskapelige utredninger innenfor rammene de ble gitt. Det uttrykkes derfor behov for ytterligere forskning og overvåkning (Dommasnes og von Quillfeldt 2005: 145-147).

Men ikke bare naturelementer ble undersøkt som grunnlag for etablering av forvaltningsplanen. Også næringsdrift, og dennes påvirkning på miljøet, ble kartlagt, både knyttet til utslipp og risikohåndtering (se DNV 2005, DNV 2006, Regjeringen 2005b). Her uttrykkes det at:

Ingen aktivitet vil kunne foregå uten risiko. Enhver risikobasert beslutning er derfor en beslutning tatt under usikkerhet om hva konsekvensene av aktiviteten kan bli. Søken etter den perfekte helhetlige utredningen eller beskrivelsen av et sant totalt bilde av risiko forbundet med aktivitet i BHL (Barentshavet – Lofoten), er etter

arbeidsgruppens vurdering ikke et realistisk oppnåelig mål. Et sektorovergripende ”risikoakseptkriterium” anses verken ønskelig eller mulig å fastsette, og er derfor ikke et egnet svar på behovet for en helhetlig håndtering av risiko i området (Regjeringen 2005b: 2).

De vitenskapelige rapportene utført i forbindelse med forvaltningsplanen kunne med andre ord ikke fastslå med sikkerhet verken hvilke forutsetninger som gjaldt for naturelementene, etablert som sårbare i alles oppfatning blant annet gjennom den tidligere Havmiljømeldingen, eller for sikkerhet og risikohåndtering knyttet til næringsdrift. Dermed oppfylte ikke den utførte forskningen sin funksjon som sikkert kunnskapsgrunnlag, og regjeringen bestemte derfor at man, i stedet for å akseptere de usikre funnene fra denne forskningen, skulle iverksette ytterligere forskning, i nok et forsøk på å etablere et sikkert ”faktagrunnlag” for etableringen av en forvaltningspolitikk.

I 2011, etter fem år med nye utredninger og prosesser, ble den oppdaterte versjonen av plan for *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten* lagt fram.

5.2.2 Den oppdaterte forvaltningsplanen

Men heller ikke denne ga den tryggheten regjeringen ønsket for sin politikk. Til tross for at forskningsarbeidet som ble utført i forbindelse med den oppdaterte forvaltningsplanen involverte noen av ”verdens fremste miljøforskere”(Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja 2013a). Arbeidet med å forbedre kunnskapsgrunnlaget ble gjennomført av til sammen 26 direktorater og forskningsinstitusjoner, fordelt mellom Faglig Forum, under ledelse av Norsk Polarinstitutt, Risikogruppen, under ledelse av Kystverket, og Overvåkningsgruppen, ledet av Havforskningsinstituttet (Regjeringen 2011a).

For å møte kravene forskerne fra den første versjon av forvaltningsplanen stilte ble det innført tiltak i form av mer koordinert overvåkning av økosystemene og forurensningsnivået, ytterligere forskning på havområdet, kartlegging av sjøfugl og havfauna, i tillegg til overvåkning av ulovlig fiske (Regjeringen 2006a). Prosjektene som ble innført på bakgrunn av den første forvaltningsplanen var blant annet MAREANO – et kartleggingsprogram for havbunn og marine miljøer som forventes ferdigstilt innen 2020 (Regjeringen 2011b) og SEAPOP – et overvåkningsprogram for utbredelse av sjøfugl i Barentshavet (Regjeringen 2011b).

I arbeidet med den oppdaterte forvaltningsplanen ble det også i større grad vektlagt forskning på næringslivets forutsetninger i regionen, og særlig vekt ble lagt på kartlegging av forutsetningene for petroleumsvirksomhetens etablering i området. I den forbindelse ble det blant annet samlet inn utstrakte mengder seismikkdata, for å kartlegge mulige petroleumsressurser under havbunnen rundt områdene Nordland VII og Troms II (Olje- og energidepartementet 2008). Seismikkforskningen førte imidlertid til protester og kritikk i lokalsamfunnet, og særlig blant fiskerne, da denne metoden fører til betydelige inngrep i deres virksomhet. Dette har å gjøre med at seismikk innhentes ved å sende ut lydbølger fra en seismisk kilde som slepes etter et fartøy. Lydbølgene ”skytes” ut ved hjelp av trykkluftbaserte ”kanoner” med jevne mellomrom, som en puls, som reflekteres tilbake fra ulike lag i undergrunnen, og avslører eventuelle reservoarer med olje eller gass under havbunnen (Olje- og energidepartementet 2008: 12). Støyen fra seismikkskytingen, og fartøyenes omfang, ble kritisert for å skremme fisken og begrense fiskernes virksomhet (Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja 2013b). Likevel ble dette arbeidet gjennomført tre sommere på rad, med begrunnelse i at dette var den mest pålitelige datainnsamlingsmetoden, og at sommersesongen var den årstiden da fiskernes virksomhet var på det minst betydelige (Olje- og energidepartementet 2008).

I den oppdaterte forvaltningsplanen formidles fortsatt naturens og lokale interesser som betydningsfulle for den helhetlige forvaltningsplanen, i tillegg til et helhetlig fokus på næringsvirksomhet og framtid utvikling. Perspektivet som brukes er imidlertid basert på konsekvensene av forurensning og klimaendringers samlede påvirkning på økosystemenes ulike deler (se blant annet Regjeringen 2011c). Med dette kan forvaltningsplanen se ut til å etableres i sammenheng med petroleumssektorens premisser, framfor å virke begrensende. Ved å definere petroleumssektoren inn som naturlig del av Lofotens næringsvirksomhet gjøres risikoelementet næringen står for til noe den selv har ansvar for å begrense. Den vitenskapelige og teknologiske kompetansen næringen besitter gjøres til et tillitsvekkende argument, uten at de økonomiske interessene sektoren har svekker deres posisjon som ”ekspert” i saken (jfr. Asdal 2011). Eksempelvis sier regjeringen at det er blitt arbeidet med tiltak knyttet til ”forebygging av hydrokarbonlekkasjer, sikring av brønnintegritet og bedret kjemikaliestyling” (Regjeringen 2011e: pkt 5.1.2). Risikoen etableres som håndterbar og formidles som mulig å ”sikre” og ”styre” gjennom ”forebygging”. Her etableres regjeringens overordnede mål som nøytralt og upartisk, hvor deres interesse utelukkende ligger i tilretteleggelse for sameksistens mellom fiskeri, skipstrafikk og petroleumsaktivitet, samtidig

som sårbare naturverdier ivaretas. I følge Kristin Asdal er dette ”en særegen form for retorikk og stil (som er) utviklet og praktisert nettopp med den hensikt å skape en tekst som foregir en speiling av selve saken” (Asdal 2011: 54). Den tekniske kompetansen petroleumsnæringen sitter på legges til grunn for regjeringens tillit til næringen som ekspert for risikohåndtering av sin egen virksomhet. Med dette etablerer den politiske teksten en form for kontroll over situasjonen, i en omformulering fra det usikre og utrygge, som de øvrige vitenskapelige rapportene og den første planen formidlet, og som føre-var-prinsippet handler om (Wynne 1992a), til i stedet å tillegge en kommersiell aktør med statlige forbindelser rollen som nøytral ekspert (Asdal 2011).

Resultatet av den oppdaterte forvaltningsplanen har så langt ikke ført til en etablert forvaltningspolitikk for Lofoten, til tross for at det hevdes at kunnskapen er økt på flere områder, som ble etablert som viktige i forvaltningsplantekstene; blant annet rundt tilførsel av miljøgifter, klimaendringer og havforsuring, samt risikovurdering i forhold til ulykker og akutt forurensning (Regjeringen 2011a: avsnitt 7).

På bakgrunn av dette bestemte derfor regjeringen at det skulle utføres enda mer forskning, men denne gangen utelukkende av petroleumssektoren selv. Derfor utførte Olje- og energidepartementet en granskning av egen sektors næringsvirksomhet, sentrert rundt effektene på nærings- og samfunnsinteressene i og rundt Lofoten, samt på egen risikobegrensning (Borten Moe, i Olje, og energidepartementet 2012: 7):

5.2.3 Olje- og energidepartementets egenvurdering

Olje- og gassvirksomhet omtales av Olje- og energidepartementet som en godt etablert næring i Norge, og et felt man har opparbeidet seg en betydelig kompetanse innenfor. De hevder at lovverket regulerer og stiller krav til petroleumsnæringen gjennom ”vurdering om åpning av områder, ved leting, ved vurdering av hvordan et felt skal bygges ut, ved spesifikke tillatelser knyttet til driften av feltet, ved årlige endringer av disse og fram til avslutning av produksjon og disponering av innretninger” (Olje, og energidepartementet 2012: 77). Blant kravene som stilles fremheves forsvarlig drift i enhver sammenheng, hensyn til de enkelte foretakenes egenart, stedsspesifikke forhold og operasjonelle egenart, samt ivaretagelse av helse, miljø og sikkerhet for personell, miljø og økonomiske verdier i både materiell og råvarer (Olje, og energidepartementet 2012: 77). Blant annet opererer myndighetene med et ”nullutslippsmål”, som innebærer en reduksjon av produksjonskjemikalier med miljøfarlige egenskaper,

reinjeksjon av produsert vann, samt utvikling av varianter av renseteknologi (Olje, og energidepartementet 2012: 78). I Olje- og energidepartementets rapport (2012: 78) baserer de seg på undersøkelser gjort av Klima- og forurensningsdirektoratet, og konkluderer med at målet om nullutslipp av farlige kjemikalier er nådd; utslipp av olje i produsert vann oppfyller de 15 % satt av OSPAR¹⁵; utslippsnivået av PAH¹⁶ tilsvarer tallene fra 2003, og utslipp av alkylfenoler anses som sterkt redusert (Olje, og energidepartementet 2012: 78).

Imidlertid uttales det fra sektoren at det overordnede målet om nullutslipp kun er en målsetning, og ikke et lovpålagt krav. Annet enn retningslinjene gitt i nasjonale og internasjonale avtaler for utslipp, er det lagt opp til at virksomhetene selv er ansvarlig for arbeidet de nedlegger i nullutslippsmålet (jfr. Olje, og energidepartementet 2012: 77-78). I henstillingen til drift tas det hensyn til de ulike virksomhetenes individuelle driftsforhold, og det legges vekt på kost/nytteperspektivet i det enkelte foretaks virksomhet: Det påpekes at kostnadseffektivitet er et ”bærende prinsipp for forvaltningen av petroleumsressursene i Norge” (Olje, og energidepartementet 2012: 77). Dermed skal ethvert tiltak rettet mot reduksjon av utslipp i vann og luft gjennomgå vurderinger i forhold til kost og nytte, og for å nå målene om nullutslipp skal tiltak med lavest kostnad iverksettes først (Olje, og energidepartementet 2012: 78). En virksomhet som forurenser straffes med økonomiske sanksjoner (Olje, og energidepartementet 2012).

I studien av egen virksomhet anvender Olje- og energidepartementet retoriske virkemidler, knyttet til statistikk, naturvitenskapelige beregninger, fagspesifikke formuleringer og forkortelser (jfr. Asdal 2011). Praksisen spiller på nøytralitet og nøkternhet, for å formidle sin kunnskap som nettopp interesseløs og ”faktabasert”. Indirekte formuleres det krav om kjennskap til fagfeltet, dets tekniske forutsetninger, samt til kjemiske reaksjonsmønstre, for å inkluderes i forståelsen av rekkevidden av rapportens innhold. Videre har rapporten kommet til som følge av et politisk påbud, knyttet til nettopp oppfatningen av sektorens evne til å vurdere og begrense risikoen av egen virksomhet. Vitenskapeliggjøringen av fagfeltet i departementets rapport, bidrar til å *gjøre* saken på en bestemt måte. Departementet hevder sin ekspertise gjennom sektorens avgjørende innsikt i de aktuelle problemene, og sin relasjon til den nasjonale styringsmakten, og baserer sin posisjonering på denne eksklusive fagkunnskapen (jfr. Wynne 1992a, Asdal et al. 2007).

---

¹⁵ Oslo-Pariskonvensjonen, se Olje- og energidirektoratet 2012: 78, i fotnote

¹⁶ Polysykliske aromatiske hydrokarboner, hvorav flere sies å ha negative egenskaper for miljø og helse. Se Olje- og energidirektoratet 2012: 78, i fotnote

5.2.4 Det norske oljeeventyret

Regjeringens allianse med petroleumssektoren kan forklares gjennom måten petroleumsnæringen har fått stadig større betydning for norsk økonomi de senere tiår, mens den også har opplevd betydelig teknologisk og vitenskapelig utvikling. Olje- og energiminister Ola Borten Moe omtaler petroleumsvirksomhet som den største næringen i Norge, målt i verdiskapning, statlige inntekter og eksportverdi, og mer enn 200.000 arbeidsplasser kan direkte eller indirekte knyttes til petroleumsbransjen (Borten Moe 2012: 7). Derfor er det et mål for norsk olje- og gasspolitikk å legge til rette for langsiktig forvaltning og verdiskapning, slik at norsk økonomi kan dra nytte av næringen i mange generasjoner fremover (Borten Moe 2012: 7). For å nå målene må man, i følge Borten Moe, opprettholde et jevnt aktivitetsnivå, i tillegg til offensiv satsning på tre parallelle strategier: 1) Å øke utvinningen fra eksisterende felt, samt utbygge funn av en drivverdig størrelse. 2) Videreføre leting i åpne områder, i modne så vel som umodne felt. 3) Åpne Jan Mayen og Barentshavet sørøst for aktivitet (Borten Moe 2012: 7).

Etter hvert som norsk petroleumsvirksomhet har utviklet seg, har områdene virksomheten foregår i også utvidet seg. I dag foregår det petroleumsvirksomhet langs store deler av kysten, og petroleumssektoren søker stadig nye drivverdige felt. Dette har ført virksomheten nordover, inn i arktiske strøk, til tross for internasjonal motstand mot oljeboring i Arktis. Blant annet har områdenes sårbare marine økosystemer, og feltenes beliggenhet fjernt fra utrykningsstasjoner og beredskapsmannskap og -materiale blitt framhevet som begrunnelse for moderasjon (se for eksempel Ree 2013).

Bekymringene som finnes rundt petroleumssektoren, også knyttet til norsk petroleumsvirksomhet, i miljøvernbevegelsen, tyder på at den tilliten norske myndigheter har til petroleumsvirksomhetens ekspertise, ikke deles av alle. Dette kan blant annet ses i sammenheng med debattene som gradvis, og særlig i senere måneder, har blitt opptatt i det offentlige rom, hvor aktører fra politikk og lekfolk involverer seg og mobiliserer hverandres deltakelse i media, og hvor spørsmålet om hva slags ressursforvaltning man skal satse på i Lofoten er blitt allemannseie.

5.3 Debatten om en fastlagt ressursforvaltningspolitikk

Noe av det som bidro til å aktualisere debatten om ressursforvaltning i Lofoten, og bringe den ut i offentligheten, var et ønske, fremmet i media under NHOs landsmøte på sen vinteren

2013, av statsminister Jens Stoltenberg, om å tillate konsekvensutredning av petroleumsvirksomhet utenfor Lofoten (se for eksempel Ohlsson 2013).

Forslaget ble ønsket velkommen av blant andre aktører fra næringsliv og arbeidslivsorganisasjoner, hvor det fikk gjenklang i argumentasjon om at utnyttelse av naturressurser var rettferdig for lokalbefolkningen, og at lokalbefolkningen hadde rett til å få utredet området, for å veie fiskeriinteresser, miljøhensyn og petroleumsvirksomhet opp mot hverandre (Roar Flåthen, i NTB 2012). At petroleumsnæringen ville være villig til å etablere arbeidsplasser i Lofoten, og dermed gi økonomisk vekst i regionen, kunne imidlertid ikke Statoil-sjef Helge Lund garantere, men har likevel uttrykt at det ville være både urettferdig og urimelig om ikke Lofoten skulle få sine ressurser utredet (Helge Lund, i NTB 2012). Blant annet har han uttalt: ”Det vil også være helt på tvers av norsk oljepolitikk ellers – der områder som kan inneholde ressurser skal konsekvensutredes. Det er jo da vi får se om miljøhensyn og forholdet til fiskens gyteområder veier så tungt at det ikke er forsvarlig å åpne områdene”(Helge Lund, i NTB 2012).

Med dette etableres nok et offentlig dokument, riktignok et som så langt ikke er vedtatt og produsert, som det konkrete, fysiske verktøyet en endelig politikk kan hviles på; konsekvensutredningen. I den offentlige debatten har vedtaket for eller i mot denne sett ut til å engasjere: Av enkelte aktører omtales konsekvensutredninger som nøytrale, upartiske kunnskapsinnsamlinger, hvor formålet er å etablere en sikker viten for å vurdere konsekvenser og nytte av en eventuell petroleumsvirksomhet opp mot hverandre. Av andre omtales konsekvensutredninger som startskuddet for petroleumsakktivitet, som en ren formalitet som i praksis åpner for olje- og gassutvinning (se for eksempel Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja 2013c).

Mellom disse to synspunktene har det utviklet seg et nettverk av aktører, som har posisjonert seg i forhold til hverandre og i forhold til sitt syn på saken. For de politiske partiene har det i forberedelsene til stortingsvalget høsten 2013 vært viktig å ta stilling til spørsmålet om konsekvensutredning: Ap, Høyre og FrP går inn for konsekvensutredning, for de fleste av dem riktignok under forutsetning av høye sikkerhetskrav og krav til miljø og beredskap (Naturvernforbundet 2013). Ola Borten Moe fra Sp på sin side er villig til å starte opp utvinning i Nordland VI uten konsekvensutredning, basert på konsekvensutredningen fra

1994¹⁷ (NTB 2013). Med dette går han mot sitt eget parti, som sammen med SV, KrF, V, Rødt og AUF derimot går inn for et oljefritt Lofoten.

Moxnes og Rutle (2013) kritiserer Borten Moe og oljeindustrien for å framstille sin virksomhet som ren og kunnskapsbasert. ”Olje- og energidepartementets framstilling ser ut som en form for skjønning. Fagrapportenes beskrivelse av negative miljøkonsekvenser burde vært løftet bedre frem i OEDs sammendrag” (Ellen Hambro, i Moxnes og Rutle 2013). Flere av oljemotstanderne går dessuten inn for varig vern fra petroleumsvirksomhet i disse områdene (Naturvernforbundet 2013). Med dette stiller de seg på samme side som miljøorganisasjoner, som blant andre Natur og Ungdom, Naturvernforbundet og Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja, som alle har brukt sine nettsider og mediedekning aktivt for å fremme sine syn på saken¹⁸. I tillegg er dette synet støttet opp under av internasjonal forskning og globale mål for klimapolitikk (jfr. Gesamp 2013, Wynne 1992a). Dette gjelder blant annet togradersregelen, som brukes som en internasjonal målsetning og et redskap for regulering av nasjoners energipolitikk, og et argument for avvisning av petroleumsvirksomhet (Moxnes og Rutle 2013). Dette bidrar til å sette debatten om Lofotens framtid inn i en internasjonal kontekst, hvor verdens framtidsutsikter settes i direkte forbindelse med hvilke valg man tar for framtiden i Lofoten. Den internasjonale interessen for vern av sårbare naturressurser kommer jeg nærmere inn på i neste kapittel, i forbindelse med det andre nasjonalpolitiske ressursforvaltningsalternativet som er under utvikling, om enn langt mer stillferdig: søknaden om en plass på UNESCOs verdensarvliste.

5.3.1 Lokalbefolkningen

I debatten om konsekvensutredning og petroleumsutvinning, hvor næringslivsaktører, politikere og interesseorganisasjoner høylydt proklamerer sine meninger på nett, i aviser og nyhetsreportasjer, har man imidlertid etterlyst større engasjement fra enkelte aktører (Vol.no 2013b): Sammenlignet med andre har lokalbefolkningens interesser ikke etablert seg like entydig i det offentlig tilgjengelige bildet av kontroversen: Mens lokale politikere har engasjert seg rundt etablering av arbeidsplasser, og lokale Ap-representanter har argumentert for petroleumssektorens samfunnsnytte på dette feltet (se Hugo Bjørnstad, i Hamnes og Helgesen 2010), har meningsmålinger vist at opp mot 67 % av befolkningen ”ikke vil ta

---

¹⁷ Ola Borten Moe argumenterer for å starte opp oljeboring der det allerede foreligger konsesjoner, altså i Nordland VI. Han ønsker imidlertid ikke å åpne for virksomhet i områder som ikke allerede er åpnet (NTB 2013).

¹⁸ Se blant annet Budalen 2013, Lundberg 2013, Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja 2013a.

risikoen” (Vol.no 2013a). Dette skaper et motsetningsfylt bilde, hvor den lokale befolkningen og det lokale forvaltningsapparatet ikke ønsker å gå i samme retning.

Dette kan være noe av årsaken til blant andre A-magasinet observasjon av at ”forbausende mange” blant lokalbefolkningen virker ”mette og matte” over debatten om deres egen framtid: ”Det er liksom så mye frem og tilbake. Så mye som går i ring”(Hegtun 2013: 28). Lokalt støttes det eksterne inntrykket av ambivalens av en uttalelse, gjort i forbindelse med Partnerskap Lofotens møte (avholdt november 2009): ”det bildet som dyrkes er konflikter” (Sandnes 2011: 17). Det kan tyde på at det som fra utsiden forholder seg som en debatt om de store temaene, som miljø og klima, norsk økonomi og bærekraftig næringspolitikk, som tillegges stor vekt i det nasjonalpolitiske, og også i interesseorganisasjoner og næringslivet, ikke er forankret i den samme interessen lokalt, og at opplevelsen av risiko for miljøet og for mangel på framtidige arbeidsplasser bidrar til å opprettholde uenigheten. Det kan også tyde på at nasjonalpolitiske og partipolitiske ambisjoner ikke er forankret i de lokale interessene for opprettholdelse og ivaretagelse av lokale verdier, og at oljemotstandere ikke har tiltro til at deres interesser vil bli hørt.

Deres holdninger belyses i studiene som Sandersen et al. (2002) og Brastad et al. (2004) har gjennomført: Brastad et al. (2004: 7) bekrefter at det i konflikten mellom petroleumsindustriens aktivitet i de arktiske områdene, og miljøvernorganisasjoners, fiskeri- og havbruksnæringenes og turistnæringens ønske om vern, eksisterer en ambivalens hos lokalbefolkningen, og at det er relativt lavt engasjement. Forslaget om olje- og gassutvinning har gitt både positive og negative forventninger, hvor man på den ene siden håper at olje- og gassutvinning kan skape økonomisk gevinst for samfunnene på land, mens man på den andre siden til en viss grad frykter negative økonomiske og miljømessige effekter for havmiljøet, fiskerinæringen og turismen, som er viktig å ivareta for lokalbefolkningen (Brastad et al. 2004: 1). Rapporten Brastad et al. (2004: 8) presenterte viser at 56 % av den spurte befolkningen i Lofoten var negative til olje- og gassutvinning, mens 22 % var positive og 20 % positive under forbehold om innfrielse av visse betingelser. I undersøkelsen kom det fram at et flertall av lokalbefolkningen har en større bekymring for mulige katastrofer i forbindelse med oljetransport fra Russland utenfor Lofotkysten enn i forbindelse med olje- og gassutvinningsaktivitet i samme område. Dette hang sammen med en overbevisning om at etablering av petroleumsvirksomhet i havområdet ville bedre oljevernberedskapen, og slik få positive konsekvenser for både fiskerinæringen og reiselivet i regionen (Brastad et al. 2004: 8-9). Imidlertid trodde få av de spurte at petroleumsnæringen ville føre til positive

økonomiske ringvirkninger for regionens befolkning, og at det ikke ville bli noen betydelig etablering av arbeidsplasser. Kun en tredjedel trodde Lofoten som helhet ville dra noen nytte av virksomheten. Fordelingen mellom de positive og negative hang også sammen med geografisk plassering: Mens befolkningen i de indre delene av Lofoten, i nærhet til industri og anlegg, var mer positivt innstilt, var befolkningen i de ytre og mer fiskeriavhengige områdene negative. Rapporten konkluderer med at det eksisterer en overordnet skepsis til petroleumsaktivitet, men at bruk av miljøvennlig teknologi er noe som bidrar til å dempe skepsisen, i tillegg til bedre informasjon og kunnskap (Brastad et al. 2004: 9).

5.3.2 Ønsker om forvaltning

Formidlingen av lokalbefolkningens ambivalens til spørsmålet om konsekvensutredninger og petroleum kan settes i sammenheng med at spørsmålet om denne virksomheten har eksistert som realitet i deres lokalmiljø siden tidlig 90-tall, etter at det i 1994 ble utført en konsekvensutredning og deler av området ble godkjent og åpnet for virksomhet (Helgesen 2011). Men i 2001 ble området stengt av regjeringen, og all utvinningsaktivitet lagt på is, mens man avventet resultatene av den planlagte forskningen, som skulle føre til en mer forutsigbar forvaltningspolitikk (Ree 2012).

Denne politikken, som vi har sett, har i første omgang basert seg på petroleumsnæringens premisser, og regjeringen har så langt underkommunisert lokal usikkerhet, og utvist stor villighet til å la petroleumsnæringen uttale seg om egen risikohåndteringsevne, framfor å vektlegge forskning som fremmer den sårbare naturens absolutte og ugjenkallelige behov for sikkerhet. Ser vi tilbake på de lokale og regionale strategiplanene, behandlet tidligere, var det behov for konkrete, nærliggende forvaltningstiltak som ble uttrykt, og hvor etablering (eller, streng tatt, videreføring) av petroleum ikke ble nevnt med ett ord som en mulig strategi. Dette kan ha å gjøre med at etablering av petroleum i forvaltningsbyråkratiet er en nasjonalpolitisk sak, som staten tar hånd om (jfr. Asdal 2011: 51), og som det lokale ikke har styringsmakt over. Men ettersom petroleumsvirksomhet rent fysisk vil foregå utenfor kysten av Lofoten, og fordi den nasjonale forvaltningspolitikken forbinder seg med den lokale og regionale forvaltningen, oversettes og gjøres petroleum til en lokal sak; et nasjonalt regissert scenario for Lofotens lokale framtid. Mangelen på lokal forankring for den nasjonale politikken bygger opp under ANT-premisset om at det lokale er noe annet for den lokale befolkningen enn det som skapes i nasjonale planer (se for eksempel Callon et al. 2009).

5.4 Kunnskap som "sikker" kilde til beslutningsgrunnlag

Det politiske arbeidet med å etablere en helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet – Lofoten har basert seg på store mengder forskning, fordelt mellom og på tvers av sektorer. Man har studert dyreliv, fugler, fisk og planter, i forsøk på å kartlegge deres interesser og behov. Hav- og luftstrømmer er undersøkt, og deres evne til å overføre forurensning og giftstoffer. Man har studert samfunn og næringssektorer, og deres ulike ønsker og forutsetninger. Også borerigger og risiko, båter og fartøy er blitt vurdert. Konklusjonene har imidlertid latt vente på seg, på samtlige felt. Politikens praksiser viser imidlertid at det ikke har så stor betydning å få konkrete forskningsresultater. Det som ser ut til å bety mer er hvem som er forbundet med hvem, og hvilken rolle de spiller i denne relasjonen (Nelkin 1975, Jasanoff 2004). At naturen er sårbar, og at man råder til varsomhet, har ikke gjort naturen til en viktig aktør i det politiske planarbeidet. Ellers burde man kanskje kunnet forvente at de hadde vedtatt varig vern, og aldri nevnt konsekvensutredninger og oljeutvinning i arktiske strøk igjen. Tvert i mot har den politiske praksisen adoptert en særegen aktør som sin ekspertrådgiver, nemlig petroleumssektoren selv. Det handler med andre ord ikke om ekspertise kontra ikke-ekspertise, men om de sosiale båndene, forhandlingene og maktposisjonene som er involvert, i utformingen av politiske vedtak for Lofotens framtid (jfr. Asdal 2011).

Overføringen av debatten, fra den politisk-vitenskapelige, til den offentlig tilgjengelige, har imidlertid ført til en åpning av kontroversen for deltakelse og påvirkning også fra andre aktører. Dette kan vi forstå gjennom det Callon et al. (2009) omtaler som hybride forum. Lekfolks manglende tillit til den ekspertisen man forsøker å etablere som en hegemonisk diskurs etableres som alternativ diskurs og åpner for andre tolkninger (Whatmore 2009). Denne involveringen forlanger at usikker viten motsis, og forhindrer politiske vedtak innført over hodene deres. Dette kan vi se i debatten som jevnlig utvikler seg og spiller videre, hvor den petroleumstekniske kompetansen ikke har vært tilstrekkelig for å berolige skeptikere, eller få miljøvernere til å skifte synspunkt. Samtidig har heller ikke argumentene, formidlet fra petroleumsmotstandernes side, klart å overbevise forkjemperne om skepsisens verdimessige krav på sannhet.

Samtidig kan de demokratiske prinsippene også spores til forskningen som er utført: I enkelte av forskningsprosessene rundt natur og samfunn har lekfolk og interessegrupper med såkalt praktisk kunnskap fått delta gjennom konferanser og fagmøter (se for eksempel Dommasnes og von Quillfeldt 2005: forord). Dette har imidlertid ikke vært tilfelle i petroleumssektoren,

hvor utelukkende eksklusiv spesialistkunnskap er lagt til grunn for deres argumenter, uten noen form for involvering av demokratiske prosesser i produksjonen av kunnskapen den bygger på. I feltene som benytter seg av åpnere og mer demokratiske prosesser i etableringen av kunnskap er det likevel ikke sånn at kunnskapsproduksjonsprosessene har blitt utført på de lokale aktørenes egne premisser. I enkelte av forskningsprosjektene er lokale aktører tatt med i prosessen, i kraft av å være forskningsobjekter, som del av berørt "lokalsamfunn" eller gjennom tilknytning til en lokal yrkesgruppe. Dette innebærer at de har fått uttale seg i tilfeller der de er blitt presentert for bestemte problemstillinger fra forskerne og gjennom konteksten for forskningen, men ikke blitt inkludert i defineringen av hva som er interessante og relevante problemstillinger sett fra deres perspektiv. Det samme gjelder formidlingen og framstillingen av natur, som på samme måte er blitt oversatt inn i vitenskapens "laboratorium", for å gi bestemte svar på bestemte spørsmål – og fylle en funksjon satt av noen andre (jfr. Callon et al. 2009): I den vitenskapelige studien av et fenomen løsriver fenomenet fra sin kontekst, og det tilpasses det forenklete og sterile miljøet i "laboratoriet". Når fenomenet senere skal ut i samfunnet igjen, og fullføre sin funksjon som "vitenskapelig resultat" eller "sikker kunnskap", er fenomenet ikke lenger det samme som det opprinnelig var. Det er blitt transformert, og bildet det gir av virkeligheten er tilpasset og modifisert av forskernes transformering og fortolkning av det.

Men naturen har gjort motstand mot å "temmes" av vitenskapen. I de fleste vitenskapelige grunnlagsrapportene ble det pekt på manglende tid til å produsere tilstrekkelig sikker viten om studieområdet, blant annet fordi nødvendige observasjoner ikke var mulig å gjennomføre på den avsatte tiden, da naturens prosesser ikke ville la seg styre av tidsfristene for et politisk plandokument (se f.eks Dommasnes og Quillfeldt 2005). Dette viser at selv med såkalt ekspertisekompetanse er det ikke lett å få naturen til å passe inn i de formater man har satt for den og til å fylle det formålet man har bestemt at den skal oppfylle (i dette tilfellet som grunnlaget for politiske vedtak). Dette vitner om en gjenstridighet eller seighet, en motstand mot å la seg oversette, og et uttrykk for naturens og de ikke-menneskelige aktørenes deltakelse i forhandlingsprosessen (jfr. Callon 2007). Dette støtter opp under ANT-feltets insistering på at også naturlige og ikke-menneskelige elementer spiller en viktig rolle i etableringen av kunnskap, og at vitenskapelige resultater ikke kan forhåndsbestilles, og heller ikke egner seg til å gi et bilde av virkeligheten, selv om vitenskapen har aldri så solide metoder. Dette eksemplifiserer STSs premisse om at kunnskap alltid er usikker, et produkt av uforutsigbare sosiale prosesser som er preget av naturens innblanding, formet gjennom

politiske og sosiale forhold og diskursive forhandlinger om defineringen av virkeligheten. Kunnskap formes og endres i takt med dens sosiale og materielle konstituering, og oppstår og eksisterer i sykluser som avløser hverandre; når en måte å se og forstå verden på avløser en annen (Foucault 1991).

Sammenligner man den helhetlige forvaltningsplanen med de lokale og regionale strategiplanene, kommer det lokale i bakgrunnen når det nasjonale behandler ”større” temaer, som klima, miljø, forurensning og lønnsomhet. Lokal natur omtales som ressurser, som muliggjør lønnsom virksomhet, mens lokale personer og grupper omtales som ”fiskere” eller ”havbruksnæringen”. I denne forstand har de politiske og vitenskapelige prosessene ført med seg en oversettelse av det lokale inn i det nasjonale, hvor noe av det lokale har blitt underkommunisert og borte. Likevel har forsøket på å etablere en helhetlig forvaltningspolitikk for Lofoten så langt ikke gått som planlagt: Sosiale forhandlinger og gjenstridige naturelementer har åpnet prosessen, og nye aktører har insistert på å bli fullverdige deltakere i forhandlingene om utfallet om Lofotens framtid.

6 VERDENSARVFORSLAGET

6.1 Innledning

I de foregående kapitlene har vi tatt for oss hvordan nasjonal politikk for ressursforvaltning henger sammen med en rekke lokale og regionale forhold, og hvor interesser, verdier og holdninger oversettes og formidles på visse måter, gjennom offentlige dokumenter og i medieoppslagenes kaotiske framstilling. I forrige kapittel ble det synliggjort at også internasjonal politikk virker inn på den nasjonale forvaltningspolitikken, og transporteres videre nedover i nettverket til den til slutt ender med å påvirke den lokale forvaltningen. I form av lokalt baserte ressurser og naturelementer henter den internasjonale politikktutforming de premisser den baserer sin kunnskap og deretter sin overordnede politikk på. Samtidig er praksisene i den offisielle politikktutforming knyttet til en tiltro til ekspertkunnskap, hvor fagekspertisens framstilling av kunnskap, både om det lokale og om praksisene for forvaltning, etableres som premiss for den politikken man utformer.

I tillegg ble det i forrige kapittel trukket fram noe som i miljøverndiskursen ble oppfattet som et problem, nemlig aspektet med manglende lokalt engasjement. Dette ble ansett som problematisk for miljøvernbevegelsens mobilisering mot den politiske prosessens vedtak av en helhetlig forvaltning, hvor petroleum ble inkludert som forvaltningsverdig ressurs framfor miljøvernaspektets ønske om å la reservene ligge i fred. Disse aspektene vil bli videre belyst i dette kapitlet, som vil ta for seg det andre alternativet som har utviklet seg parallelt med petroleumsforslaget, og som fra deler av nasjonalpolitisk hold¹⁹ fremmes som et ønsket scenario for forvaltning av Lofotens ressurser: Søknaden om verdensarvstatus, og det internasjonale systemet av verdier og praksiser det omgir seg med.

6.2 Verdensarvnettverket

Verdensarv er et konsept som mange har et forhold til. Likevel tør jeg å påstå at konseptet er sammensatt og omgitt av langt flere praksiser og langt mer politikk enn det verdensarvemblem, plassert på skilt og plansjer ved turistattraksjoner over hele verden, sier noe om. I dette kapitlet vil jeg diskutere noen av de praksisene og verdiene som er i omløp i

---

¹⁹ Her refererer jeg til de departementer og direktorater, samt de politiske partier, som støtter oppunder dette forslaget. Dette gjelder ikke regjeringen som helhet, og heller ikke samtlige av de politiske partiene på Stortinget.

verdensarvnettverket, som tekstlig kommer til uttrykk på nettsider og gjennom forskning, hvor systemet selv uttaler seg om sine verdier og praksiser, og hvor akademikere som har gransket systemet formidler sin versjon.

6.2.1 Organisasjonen UNESCO

Praksisen, politikken, ideologien og kunnskapen som hører til og utspiller seg i det internasjonale nettverket rundt verdensarv, gjennom et utall av aktører – både menneskelige og ikke-menneskelige, på tvers av sektorer og landegrensener – relaterer seg til og forbindes gjennom en mektig aktør, UNESCO.

UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) ble stiftet i november 1945, som FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur. I etterkrigstidens internasjonale samfunn, gjennom etableringen av FN, opererte man med et felles mål om arbeid for fred (UNESCO 2013e). Under paraplyen av FN-fellesskapets freds- og menneskerettighetsprosjekt arbeider UNESCO med et mangfold av ulike områder, og framstår som en politisk og vitenskapelig hybrid mellom ulike ideologier og målsetninger: Gjennom kunst og kultur, vitenskap, utdanning, kommunikasjon og kunnskap, uttrykker de et ønske om å være et intellektuelt-humanistisk svar på utfordringene som følge av globalisering og økonomisk krise (Irina Bokova, i UNESCO 2010: 3).

I dette politisk-vitenskapelige hybride nettverket av praksiser og interesser etablerte UNESCO sitt kanskje mest kjente konsept, verdensarven. Konvensjonen om beskyttelse av verdens kultur- og naturarv (*The Convention concerning the Protection of the World's Cultural and Natural Heritage*) ble vedtatt på UNESCOs generalkonferanse i Paris i 1972. Konvensjonen hadde sitt utspring i en økende bekymring for de effektene sosial og økonomisk endring, som verden så i stadig større grad i tiårene etter andre verdenskrig²⁰, hadde på verdens natur- og kulturarv (UNESCO 2013c).

Enhver skade eller ødeleggelse av kultur- eller naturarv utgjør en skadelig utarming av verdensnasjonenes arv. [...] Beskyttelse av denne arven på nasjonalt nivå er ofte mangelfull, på grunn av at den er ressurskrevende, og tatt i betraktning ulike nasjoners svake økonomiske, vitenskapelige og teknologiske ressurser. [...] (Ulike

---

²⁰ Kritikken av teknologiske og vitenskapelige effekter, blant annet i forbindelse med krigføring og stadig større inngrep i naturen i takt med industrialisering, hogst og beplantning, kjemisk bekjempelse av skadedyr etc., ble nevnt tidligere i denne studien, som det ideologiske grunnlaget for den radikale vitenskapsbevegelsen (se denne oppgavens s. 7 og 19).

internasjonale konvensjoner og anbefalinger om kultur- og naturområder) viser betydningen for alle mennesker i verden, av beskyttelse av disse unike og uerstattelige områdene. [...] Deler av kultur- og naturarven er av enestående interesse og må derfor bevares som deler av verdensarven for menneskeheten som helhet. [...] Det er essensielt for dette formålet å adoptere nye bestemmelser i form av en konvensjon som etablerer et effektivt system for kollektiv beskyttelse av kultur- og naturarven av enestående universell verdi, organisert på permanent basis og i tråd med moderne vitenskapelige metoder (UNESCO 2013c, min oversettelse).

På bakgrunn av disse tankene om en felles verdensarv for hele menneskeheten ble konvensjonen vedtatt. Den ble ratifisert av Norge i 1977.

6.2.2 Forvaltningssystemet

For å sikre den praktiske utføringen av verdensarvkonvensjonens bestemmelser, herunder opprettelsen og ivaretagelsen av verdensarvlisten – listen over verdens natur- og kulturminner, ble verdensarvkomiteen (*World Heritage Committee*) etablert (UNESCO 2013b). Komiteen består av 21 medlemmer fra UNESCOs statsparter, nasjoner som har ratifisert verdensarvkonvensjonen. Komitémedlemmene er valgt inn for en fireårsperiode (Miljøverndepartementet 2012). Det er verdensarvkomiteen som gjør den endelige vurderingen av hvorvidt nominerte steder antas til verdensarvlisten, basert på faglige uttalelser fra de internasjonale ekspertpanelene ICOMOS (*International Council on Monuments and Sites*), IUCN (*International Union for Conservation of Nature and Natural Resources*) og ICCROM (*International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property*). Mens ICOMOS besitter ledende vitenskapelig og praktisk ekspertise på kulturminnefeltet, er IUCN det rådgivende organet for naturvernfeltet, og ICCROM er rådgivende organ for konservering av kulturarvsteder (Miljøverndepartementet 2012, UNESCO 2013d).

Verdensarvkomiteen har i tillegg ansvaret for å forvalte verdensarvfondet (*World Heritage Fund*), som statsparter betaler inn penger til, og som kan bistå andre statsparter med økonomisk hjelp til deres verdensarvforvaltning. Komiteen overvåker også bevaringstilstanden til verdensarvstedene, og har mandat til å fjerne områder fra verdensarvlisten dersom de ikke lenger oppfyller kriteriene for verdensarvstatus (Pocock 1997).

6.3 Formelle prosedyrer og verdensarvkriterier

Prosedyrene for å søke om, og få innvilget, verdensarvstatus er formelle og fastsatt av UNESCO. Disse er beskrevet i de operasjonelle retningslinjene (*Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*, UNESCO 2012), et styringsdokument som er blitt utgitt av UNESCO siden 1977²¹. De operasjonelle retningslinjene gir, som navnet tilsier, retningslinjene for hvordan verdensarvkonvensjonen skal implementeres i praksis. Her definerer UNESCO hvilke retningslinjer som gjelder for verdensarven fra søknadsprosess til nominasjon og antagelse; det gjøres rede for de ulike partene som er involvert og hva deres oppgaver er. Det redegjøres for regler og betingelser for statspartene, hvilket ansvar de har og hvordan forvaltningen av verdensarvstedene skal utføres (UNESCO 2012). Statspartene er i tråd med konvensjonen forpliktet til å bidra til det internasjonale verdensarvbeidet, både gjennom økonomisk støtte til verdensarvfondet, og gjennom identifisering og nominasjon av nye verdensarvområder på eget territorium (Miljøverndepartementet 2012).

6.3.1 Statspartenes forpliktelser

Selv om beskyttelse av verdensarven er etablert i verdensarvkonvensjonen som et internasjonalt samarbeidsprosjekt, er den praktiske, daglige forvaltningen av verdensarven overlatt til hver enkelt statspart, og skal utføres gjennom de nasjonale kultur- og naturvernpraksiser, i tråd med UNESCOs internasjonale politiske bestemmelser (Myrvoll 2010).

Søknadsprosesser foregår ved at steder som oppfyller UNESCOs krav foreslås nasjonalt, til den tentative listen²². Det utarbeides deretter en offisiell søknad som vurderes i henhold til kriteriene, og velges endelig inn av UNESCOs komité.

Nominering gir ikke nye regler for forvaltning²³, men både staten og lokalsamfunnet er forpliktet til å ta vare på de verdiene som førte til at stedet ble nominert i utgangspunktet, og som kvalifiserer stedet til en plass på Verdensarvlisten (Møller og Johansen 2008). Lokal

---

²¹ Den foreløpig sist oppdaterte utgaven er fra juli 2012, det er denne utgaven jeg forholder meg til

²² UNESCOs tentative liste er en oversikt over de steder en stat vurderer å nominere til verdensarvlisten, men som ennå ikke har gjennomgått den endelige nominasjonsprosessen. Et sted kan ikke aksepteres til verdensarvlisten uten først å ha stått på den tentative listen (Riksantikvaren 2013).

²³ Dette er imidlertid under mulig endring, på grunn av et forslag til en ny helhetlig verdensarvpolitikk, som ble sendt på høring våren 2012, og som kanskje vedtas i løpet av 2013. Denne kommer jeg tilbake til senere.

forankring regnes derfor som viktig for gjennomføring av et søknadsprosjekt, og for UNESCOs vurdering av nominasjonen (Sønstebø 2011).

Dette anbefales det at man gjør, med utgangspunkt i verdenarvkonvensjonen, på følgende måter: 1) Å gi arven en funksjon i lokalsamfunnet, 2) integrere vern i alminnelig planlegging, og 3) etablere instanser med tilstrekkelig personale. For å ivareta verdensarvens oppgaver bør man videreføre vitenskapelige studier og forskning på verdensarven, og fremme opprettelse av regionale sentre for ”utdanning, vern, bevaring og formidling” (Møller og Johansen 2008: 23). Det utdypes: ”Et land som er avtalepart i denne konvensjonen, erkjenner plikten til å identifisere, verne, bevare, formidle og overføre til fremtidige generasjoner den kultur- og naturarv som det er vist til [...]” (Verdensarvkonvensjonen artikkel 4, Møller og Johansen 2008: 22)

6.3.2 UNESCOs kriterier

For å bli akseptert til verdensarvlisten forutsetter UNESCO at et nominert sted er av en ”enestående universell verdi”. Videre forutsettes det at det nominerte stedet oppfyller minst ett av UNESCOs ti kriterier, definert som vurderingsgrunnlag for verdensarvens kvalitet (se bl.a UNESCO 2012, UNESCO 2013c, UNESCO 2013d):

Av de ti kriteriene er de første seks knyttet til kulturarv eller kulturlandskap, og omhandler menneskets samspill med naturen, mens de siste fire er knyttet til naturarv.

Nominerte områder skal:

- i. Representere et mesterverk av det skapende menneskelige geni;
- ii. Fremvise en viktig utveksling av menneskelige verdier, over lang tid eller innad i et kulturelt område i verden, knyttet til utvikling av arkitektur, teknologi, monumentalkunst, byplanlegging eller landskapsarkitektur;
- iii. Være et unikt eller i det minste eksepsjonelt vitnesbyrd om en kulturell tradisjon eller sivilisasjon som er levende eller har forsvunnet;*
- iv. Være et enestående eksempel på en type bygning, arkitektonisk eller teknologisk ensemble eller landskap, som illustrerer et eller flere betydningsfulle stadier i menneskehetens historie;

- v. Være et fremstående eksempel på en tradisjonell bosetting og arealbruk (land og hav) som er representativ for en kultur (eller kulturer) eller menneskets samspill med naturen spesielt når det trues på grunn av irreversible endringer;*
- vi. Være direkte eller håndgripelig assosiert med hendelser eller levende tradisjoner, ideer eller overbevisninger, med kunstneriske eller litterære arbeider av enestående universell verdi. (Komiteen mener at dette kriteriet fortrinnsvis bør brukes i sammenheng med andre kriterier);
- vii. Inneholde ypperlige naturfenomener og områder med eksepsjonell naturskjønnhet og estetisk betydning;*
- viii. Være enestående eksempler som representerer viktige stadier i jordens historie, inkludert beretningen om liv, signifikante pågående geologiske prosesser i utviklingen av landskapsformasjoner, eller viktige geomorfologiske eller fysiografiske trekk;
- ix. Være et fremstående eksempel som representerer betydningsfulle pågående økologiske og biologiske prosesser i utviklingen av terrestre, ferskvann og marine økosystemer og samfunn av planter og dyr;*
- x. Inneholde de viktigste og mest betydningsfulle naturlige habitater for in-situ konservering av biologisk mangfold, inkludert de som inneholder utrydningstruede arter av enestående universell verdi sett ut fra vitenskapelig eller konserveringsmessig perspektiv.

Beskyttelsen og forvaltningen av stedene, samt autentisiteten og integriteten de besitter, er også av betydning for vurderingen (UNESCO 2013f, min oversettelse, bortsett fra kriterier merket med *, disse er hentet fra Verdensarvlofoten.no 2013)

6.4 Lofotens søknad om verdensarvstatus

Lofoten ble foreslått som verdensarvsted i 1996, og har siden da vært gjenstand for et langvarig arbeid med å ferdigstille en søknad om verdensarvstatus (Sande u.d.). Fra 2002 har Lofoten stått på UNESCOs tentative liste, mens involverte parter parallelt har jobbet frem mot en endelig nominasjon. Den har ennå ikke blitt gjennomført. Det kan være verdt å merke seg at nominasjonen til den tentative listen skjedde omtrent samtidig med den midlertidige stansen av oljeutvinning i Lofoten i 2001. Det bør også framheves at UNESCO oppfordrer til å rydde opp i den tentative listen og eventuelt levere inn nye søknader minst hvert tiende år (UNESCO 2013g). Lofoten har nå stått på listen i snart ellefte år. Denne utsettelsen av en endelig avklaring vitner om at også verdensarvspørsmålet er del av et forhandlingsarbeid,

mellom lokale, nasjonale og internasjonale aktører, og hvor et mangfold av elementer virker inn i prosessene.

6.4.1 Søknadsprosessen

Søknadsprosjektet er ledet av Direktorat for naturforvaltning og Riksantikvaren, under Miljøverndepartementet. Søknaden omfatter samtlige seks Lofot-kommuner, som i søknadsprosessen alle er blitt representert administrativt og politisk av en lokal arbeids- og referansegruppe, sammen med representanter fra Fylkeskommune, Fylkesmannen, Fiskeridirektoratet, samt fra fiskeri-, landbruks- og reiselivsnæringen (se blant annet Sande u.d.).

Hovedmengden av søknadsarbeidet ble utført mellom 2004 og 2009 (Sande u. d.). Blant annet er det blitt gjort et stort utredningsarbeid for å etablere et kunnskapsgrunnlag for søknaden (se blant annet Sønstebø 2011), basert på ulike eksperters vurderinger av stedet og dets kvaliteter. Den vitenskapelige kunnskapsinnhenting bidrar til å sette søknaden i et faglig perspektiv og vinkle den mot UNESCOs kriterier. Forskningsrapportene og kriteriene vil jeg gå inn på senere i dette kapitlet.

Søknadsarbeidet har foregått i ulike etapper. Blant annet stanset Lofotrådet søknaden i 2009, for å avvente resultatet av den oppdaterte forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten (Lofotrådet 2009, se også Hammes og Helgesen 2010), som ble lagt frem i mars 2011, og som skulle danne grunnlaget for en helhetlig forvaltningspolitikk for næringsdrift og vernehensyn i dette området (Lofotposten 2012). Som vi vil se senere i dette kapitlet ville en eventuell forvaltningsplan, med tilrettelegging for petroleumsnæringen, potensielt kunne skape utfordringer for premissene for verdensarvsøknaden.

På et møte i juni 2011 vedtok Lofotrådet enstemmig å gjenoppta arbeidet med søknaden (Lofotrådet 2011b). I november 2011 holdt Direktorat for naturforvaltning en orientering for Lofotrådet, for å sette de nyinnsatte rådsmedlemmene inn i hva man hadde foretatt seg i søknadsprosessen, og hva status for søknaden var på dette tidspunkt. Her ble det informert om planlagt fremdriftsplan for den videre søknadsprosessen, og det ble opplyst om at saken da var til vurdering hos regjeringen (Sønstebø 2011). Av offentlig tilgjengelige rapporter og skriftlig materiale er dette det siste sporet av søknadsprosessen. Heller ikke i media har det vært et utstrakt fokus på søknadens framdrift de siste par årene.

For å utdype noe om søknadssituasjonen per i dag, herunder undersøke hvorfor det ikke er kjent hvorvidt søknaden har kommet videre eller blitt lagt på is siden Direktorat for naturforvaltning holdt sitt møte for Lofotrådet, har jeg foretatt intervjuer blant involverte parter. Her fortelles det at søknaden (per april 2013) ”fortsatt er aktiv” (Informant 1). Grunnen til at det ikke har skjedd noen endring i situasjonen siden november 2011 formidles som at ”Lofoten er et område med store verdier, både naturgitte og kulturhistoriske, (men) mulig olje- og gassaktivitet (har) hatt innvirkning på søknadsprosessen” (Informant 2). Dette forklares med at ”En nominasjon til UNESCO vil være en regjeringsbeslutning, og berører altså alle departement. I denne saken har da både Olje- og energidepartementet, Fiskeridepartementet og Miljøverndepartementet kryssende interesser” (Informant 2).

6.4.2 Argumentasjon for søknaden

En eventuell verdensarvstatus vil omfatte både hav- og landområder i samtlige av kommunene i Lofoten, med unntak av et landbruksområde i Vestvågøy kommune, som er fritatt fra de vernebestemmelser en eventuell verdensarvstatus vil gi. I søknaden vil Lofoten nomineres på bakgrunn av både natur- og kulturverdier, som et såkalt *mixed site*. Involverte aktører framhever at en slik nominasjon vil gjøre Lofoten til det første av slike verdensarvområder i Norge, og et av svært få slike steder på verdensbasis²⁴. Sjeldenheten rundt *mixed sites* bygger opp under betydningen av å få gjennom en nominasjon, hevdet av de involverte aktørene, da den gjør slike nominasjoner til de ”ypperste av verdensarvområder” (Verdensarvlofoten.no 2013). I tillegg uttales det at arktisk verdensarv er underrepresentert, og sett i lys av at det globalt settes et stadig større fokus på klima og miljø, vil verdensarv kunne spille en rolle både i å ivareta og beskytte sårbare områder i arktiske strøk, samt å overvåke klimaendringer i disse områdene (Miljøverndepartementet 2012).

6.4.3 Argumentasjonen for Lofotens oppfyllelse av kriteriene

I en orientering, publisert i mars 2011, utdyper Lokalt sekretariat ved Kjersti Isdal hvordan de, som en av aktørene bak søknaden om verdensarvstatus, regner kriteriene som oppfylt av Lofoten, og hva de derfor baserer søknaden på. Kvalitetene Lofoten oppfyller, oppsummert av Lokalt sekretariat, er hovedsakelig knyttet til stedets tradisjoner innen fiskeri og

---

²⁴ Pr mai 2013 finnes det, av totalt 962 verdensarvlisteoppføringer, kun 29 oppføringer i kategorien *mixed site* (UNESCO 2013h).

kulturlandskap, og da særlig den tusenårige produksjons- og handelsskikken med tørrfisk, stedets naturskjønnhet, samt kvaliteter innen geologi og økologi (Isdal 2011).

Vurderingene av Lofoten konkluderer så langt med at stedet oppfyller fire kriterier, kriterium iii, v, vii og ix²⁵:

iii: Nominerte områder skal være et unikt eller i det minste eksepsjonelt vitnesbyrd om en kulturell tradisjon eller sivilisasjon som er levende eller har forsvunnet:

Dette knytter Lokalt sekretariat til Lofotens skreifiske, som har og har hatt betydning for bosetningshistorie og kulturutvikling i området, samt for norsk økonomi og internasjonal eksport, i trolig mer enn 1000 år. Særlig produksjon og eksport av tørrfisk står sentralt, og er unikt i verdensammenheng (Isdal 2011: 7)

v: Nominerte områder skal være et fremstående eksempel på en tradisjonell bosetting og arealbruk (land og hav) som er representativ for en kultur (eller kulturer) eller menneskets samspill med naturen spesielt når det trues på grunn av irreversible endringer:

Dette kriteriet forankres i at Lofotens identitet er sterkt knyttet til tørrfiskproduksjon. Det særegne kulturlandskapet denne tradisjonen har ført til, representert gjennom blant annet fiskevær, fiskerbondemiljø, tørkeplasser for fisk og havneområder hevdes derfor å være naturlige deler av en søknad om verdensarvstatus.(Isdal 2011: 12)

Kriterium vii: Nominerte områder skal inneholde ypperlige naturfenomener og områder med eksepsjonell naturskjønnhet og estetisk betydning:

Til dette kriteriet knyttes blant annet naturfenomener som Moskstraumen og Lofotveggen, som eksempler på den kvalitet naturen i Lofoten har. Landskapet og naturen skaper en unik stedsopplevelse i følge Isdal (2011), preget av en enestående skjønnhet, som er og lenge har vært inspirasjonskilde for kunstnere og forfattere fra hele verden. (Isdal 2011: 19)

---

²⁵ I følge UNESCO (2013a) står Lofoten oppført med kriteriene iii, viii, ix og x, men i øvrige kilder er det kriterium iii, v, vii og ix som behandles. Jeg tar utgangspunkt i sistnevnte kriteriumssammensetning, da den videre behandlingen av kriteriene forutsetter sammenheng mellom kriteriene og argumentasjonen i ekspertenes uttalelser. Kriteriumsammensetningen presentert på UNESCOs hjemmesider har jeg ikke funnet tilsvarende i noen andre kilder. Jeg tar likevel forbehold om at det eksisterer en uenighet eller kommunikasjonsfeil mellom de ulike aktørene i saken, og at dette kan endres i sakens videre utvikling.

ix: Nominerte områder skal være et fremstående eksempel som representerer betydningsfulle pågående økologiske og biologiske prosesser i utviklingen av terrestre, ferskvann og marine økosystemer og samfunn av planter og dyr:

Argumentene for dette kriteriet bygges opp rundt Lofotens unike kombinasjon av økosystemer, både terrestre (landbaserte) og marine (havbaserte): Både mangfoldet av hekkende sjøfuglkolonier, den arktiske torskestammens gyteplass utenfor kysten, og plasseringen av verdens største kaldtvannskorallrev, trekkes fram som eksempler på økosystemer av økologisk og biologisk betydning (Isdal 2011: 25).

I Lokalt sekretariats orientering om Lofotens innfrielse av kriteriene for verdensarvsøknaden presenteres det også konkrete forvaltningstiltak knyttet til hvert kriterium. For kriterium iii forutsettes det at en forvaltning må sikre opprettholdelse av skreifisket og tørrfiskproduksjon (Isdal 2011: 7). Kriterium v forutsetter at man ivaretar et autentisk kulturlandskap (Isdal 2011: 12). For kriterium vii ligger en forutsetning om at man skal ivareta den visuelle opplevelsesverdien i landskapet (Isdal 2011: 19). Kriterium ix forutsetter en ivaretagelse av den marine biodiversiteten (Isdal 2011: 25). Dette betyr at alle inngrep i naturen i og rundt Lofoten, som kan føre til at noen av disse forvaltningsforutsetningene brytes, bryter med prinsippene som er nødvendige for å ta vare på Lofotens verdier i en verdensarvsammenheng. Dette vil igjen føre til at Lofoten potensielt vil kunne miste sin verdensarvstatus, dersom ivaretagelsen av verdiene som i utgangspunktet førte til nominasjonen ikke gjennomføres i praksis, og derfor ikke innfrir kravene til organisasjonen som står bak verdensarvpolitikken; UNESCO.

6.4.4 Vitenskapelig og politisk etablering av kunnskapen om Lofoten

Argumentasjonen vi her finner utdypet hos en av aktørene bak søknaden om verdensarvstatus er hentet fra en rekke forskningsprosjekter, som er blitt utført i sammenheng med søknadsprosessen (Direktorat for naturforvaltning 2006: 5). Forskningen ble gjort på bakgrunn av tre identifiserte forhold: 1) ”Å bevise at man har noe som er umistelig for menneskeheten, 2) å påvise hvor disse kvalitetene befinner seg i landskapet, og 3) å dokumentere at man har tatt et verdivalg som innebærer at alle nivåer i forvaltningen vil gjøre det som er nødvendig for å hindre at kvalitetene går tapt” (Direktorat for naturforvaltning 2006: 5).

På bakgrunn av disse premissene er det blitt innhentet faglige eksperter, med oppgave å ”bevise” og ”påvise” grunnlaget for Lofotens verdensarvsøknad ut fra vitenskapelige perspektiver. Ekspertene har studert Lofotens kvaliteter, ut fra blant annet fiskerihistorie (Christensen 2006), geologiske kvaliteter (Nordgulen et al. 2006), og kvaliteter knyttet til sjøfugl (Anker-Nilssen 2006). I tillegg har man basert seg på den første helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten (St.meld. 8 2005-2006), inkludert dens tilhørende fagrapporter (Direktorat for naturforvaltning 2006).

Lofoten som potensielt verdensarvområde (Christensen 2006) gir en innsikt i fiskerifaglige og -historiske verdier, og setter disse inn i et perspektiv som kan knyttes til kriterium *iii* og *v*: Christensen (2006) peker på at fiskeritradisjonene i Lofoten, med kommersielle tilknytninger, trolig strekker seg minst 1000 år tilbake i tid, mens fiske for selvberging trolig har foregått enda lenger. Han gjennomgår fiskerinæringens historie, fra steinalderen til fiskerbondeøkonomien, oppstarten av produksjon og handel med tørrfisk fra senmiddelalderen, og internasjonal eksport fra hansatiden og fram til i dag, hvor Italia er det største markedet i dag (Christensen 2006). Han gjennomgår moderne fiskerihistorie, med faglig utvikling og endring av lover. Christensen (2006) tar opp torskens vandring gjennom det arktiske havet, som trolig har foregått siden siste istid, og skapt ikke bare næringsgrunnlag, men også livsmønstre, for befolkningen langs kysten. Han konkluderer med at både tradisjonene for bosetning, fiskeriredskaper og fiskernes avhengighet av årstider og værforhold kvalifiserer for UNESCOs kriterier. Han peker på klimatiske endringer og mulige endringer av matvaresikkerhetslovgivning som potensielle trusler for fiskeritradisjonene, og da særlig produksjonen av tørrfisk (Christensen 2006).

Rapporten *The avifaunal value of the Lofoten Islands in a World Heritage perspective* (Anker-Nilssen 2006) hevder på bakgrunn av kriterium *ix* at:

Få, om noen andre, steder nord for polarsirkelen har høyere avifaunistisk diversitet enn dette området. Den mest verdsatte ornitologiske kvaliteten er likevel de store bestandene av hekkende og overvintrende sjøfugler, hvorav flere forekommer i antall av internasjonal betydning eller er av andre årsaker tillagt spesielle forvaltningshensyn. Røst, den ytterste av kommunene i Lofoten, har den største ansamlingen av hekkende sjøfugler på det europeiske fastlandet og nær 20 % av alle hekkende sjøfugler på norskekysten. Stedet kvalifiserer som globalt IBA (Important Bird Area) for hekkende lunde og toppskarv og som europeisk IBA for overvintrende

praktærfugl, som også overvintrer i like store eller større antall i flere av de andre kommunene (Anker-Nilssen 2006: 4).

Anker-Nilssen (2006: 13) forankrer sjøfuglkvalitetene til verdensarvperspektivet gjennom å peke på den tradisjonelle koblingen mellom sjøfugl og den lokale kulturen; som retningsgivere for fiskere før peileutstyr og ekkolodd, og som næringsgiver for gress og vegetasjon som husdyr har vært avhengig av.

Rapporten om verdensarv på geologisk grunnlag (Nordgulen et al. 2006) gir en innsikt i de geologiske kvalitetene og verdiene Lofoten har å by på, i et vitenskapelig og historisk perspektiv: ”Den unike utformingen av Lofoten, [...] er resultatet av en eksepsjonell kombinasjon av tektoniske hendelser, påfølgende erosjon under istiden og forvitring fra vær og vind. Utenom det slående landskapet gir den godt eksponerte Lofoten-øygruppen en enestående mulighet til å studere effektene fra tidligere og nåtidige geologiske prosesser” (Nordgulen et al. 2006: summary, min oversettelse). Med dette anvender de i tillegg nok et kriterium til underbygging av søknaden, nummer viii: *Nominerte områder skal være enestående eksempler som representerer viktige stadier i jordens historie, inkludert beretningen om liv, signifikante pågående geologiske prosesser i utviklingen av landskapsformasjoner, eller viktige geomorfologiske eller fysiografiske trekk.*

Dette forankrer de i påstanden om at Lofotområdet fremviser ”enestående eksempler på betydelige pågående geologiske prosesser i utviklingen av landskapsformasjoner, eller betydelige geomorfologiske eller fysiografiske trekk” (Nordgulen 2006: summary, min oversettelse).

Samtlige ekspertrapporter har utgangspunkt i tradisjonelle vitenskapelige tradisjoner, og er blitt utført under noenlunde tilsvarende omstendigheter som ekspertrapportene behandlet tidligere i denne studien. Rapportene i dette kapitlet følger de samme ekspertisebaserte trekkene, i retorikk, bruk av fagsjargong og i eksklusiv konnotativ tilknytning til prosjektet. Dette er elementer som bidrar til den tyngden deres rapporter formidles ut i samfunnet med, og som gjør dem til politiske teknologier (jfr. Asdal 2011, Asdal 2008). Disse rapportene, som de tidligere nevnte rapportene, er dannet på grunnlag av et vitenskapelig og politisk samarbeid, om å etablere en kunnskap som fast og stabilt fundament for et politisk vedtak. Likevel har heller ikke dette ”kunnskapsgrunnlaget” befestet verdensarvsøknaden som et endelig ”beste alternativ”. Dette kan settes i sammenheng med de sosiale relasjonene mellom politikk og vitenskap. At verdensarvsøknaden har pågått så lenge som den har, uten å bli gitt

opp underveis, kan blant annet settes i sammenheng med verdensarvpraksisens posisjon i den internasjonale politikken, etablert gjennom forhandlinger og historisk kontekst. Med dette har verdensarvkonvensjonen ikke oppstått i et vakuum, men er snarere blitt formet som følge av sosiale og materielle forhandlinger. Den viser betydningen av det internasjonale samfunnet som arena for global politikk, hvor UNESCOs former for internasjonal regulering har kommet til som en overensstemmelse. ”Konvensjonen bygger på tidligere etablerte praksiser og perspektiv som så smått har smeltet sammen til en forestilling om en verdensarv med legitime aktører og praksiser” (Turtinen 2006: 15, min oversettelse).

6.5 Lokal forankring – et demokratisk prinsipp?

I forbindelse med miljøvernbevegelsens mobilisering mot petroleumsvirksomhet, nevnt i forrige kapittel, ble det etterlyst lokalt engasjement. Lokal forankring er et begrep som stadig går igjen, både i UNESCOs retningslinjer og i det nasjonale søknadsarbeidet. Dette framstilles som et viktig prinsipp, ja faktisk bærende, for hvorvidt et område kan nomineres til verdensarvlisten. Rent praktisk forankrer UNESCO dette i behovet for kontinuerlig vedlikehold og ivaretagelse av området, og en permanent vilje til å verne og bevare området i sin nåværende tilstand også for de kommende generasjoner (UNESCO 2013c). Dette prinsippet fraktes, gjennom UNESCOs formelle retningslinjer, ned til det nasjonale nivået, hvor det blir del av arbeidet med å klargjøre søknaden for behandling i UNESCO-systemet (se Sønstebo 2011). Fra den nasjonale søknadsprosessen transporteres premisset videre nedover i nettverket, til det når det lokale, hvor forslaget om verdensarvstatus – gjennom praksiser som ikke klargjøres for – forventes å sette seg fast blant lokalbefolkningen. Lokal forankring er et snodig begrep, men med klare politiske implikasjoner: Som en dregg man kaster ut fra båten, håper man forslaget om verdensarvstatus får feste i noe langt der nede i dypet, slik at en endelig nominasjon kan gjennomføres, i håp om – eller under forutsetning av – at forankringen holder selv om det skulle blåse opp til uvær. Dermed er lokal forankring ikke bare et pynteord, som indikerer at ”her tar vi grasrota med i beslutningsprosessene”, nei, det formidles som et absolutt krav for et eventuelt verdensarvsted at dets lokalbefolkning støtter opp om forslaget (jfr. Sønstebo 2011). Her innrulleres UNESCOs forvaltningsprinsipp som krav til den nasjonale søknaden, og bidrar til å diskursivt etablere skillet mellom det globale, det nasjonale og det lokale, i form fordeling av ansvar og plikter som viderefører organisasjonens politikk.

Utfordringene forbundet med lokal forankring kan ses i sammenheng med den tilsvarende utfordringen i debatten for og imot konsekvensutredning: At ønsker og interesser blir påført lokalbefolkningen utenfra, i form av forventninger til en formell forvaltning etablert gjennom diskursive praksiser. Gjennom det politiske systemet for forvaltning iscenesettes Lofoten som ”lokalt”, i konteksten av det nasjonale og globale (se Wynne 1992b).

6.5.1 Forslaget om en ny helhetlig verdensarvpolitikk

I tillegg til utfordringene man på nasjonalt nivå opplever med lokal forankring er det, i følge Miljøverndepartementet mye som har forandret seg i løpet av de over 40 årene som er gått siden verdensarvkonvensjonen ble vedtatt. Dette gjelder både innenfor verdensarvforvaltningen og de omkringliggende, politiske, økonomiske og samfunnsmessige omstendighetene, både i nasjonal forstand og i det globale bildet. Dette anses å ha skapt utfordringer for gjennomføringen av konvensjonen i praksis (Miljøverndepartementet 2012). Dette eksemplifiseres blant annet ved at verdensarvkomiteen stadig stiller høyere krav til statspartenes forvaltning av verdensarvområdene, i form av strengere overvåkning og større fokus på formidling og kompetanse. I tillegg forekommer det stadig høyere forventninger til hva en verdensarvstatus kan bidra med til lokalsamfunnet, regionen og nasjonen (Miljøverndepartementet 2012). Å tilfredsstillende verdensarvkomiteens høye krav vil potensielt kreve stadig større ressurser. I komplekse verdensarvområder, som i Lofotens tilfelle, der både natur- og kulturminneforvaltning involveres, og hvor en rekke sektorer, forvaltningsnivå, organisasjoner og myndigheter er del av forvaltningsapparatet, uttrykkes det et behov for en helhetlig politikk som definerer hvor ansvaret ligger, identifiserer problemområder og fastsetter prioriteringer av oppgaver og strategiske tiltak (Miljøverndepartementet 2012).

For å styrke det norske verdensarvarbeidet i forhold til globale forventninger har man de siste årene jobbet med etablering av en helhetlig tilnærming, for å sørge for at det foreligger konkrete, eksplisitte retningslinjer for hvordan forvaltningen skal foregå (Myrvoll 2010). For å klargjøre forvaltningsapparatet for nye nominasjoner, sendte regjeringen våren 2012 ut et høringsforslag på en ny norsk helhetlig verdensarvpolitikk, med sikte på å legge frem det endelige resultatet i løpet av 2013.

På bakgrunn av den nye politikken har Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) foretatt en undersøkelse av grunnlaget for etablering av verdensarvsentere, som et spesifikt forvaltningstiltak (Myrvoll 2010). I rapporten fra undersøkelsen avdekker de et ønske fra

aktører i det norske verdensarvforvaltningsapparatet om konkretisering av begrepet *beste praksis*, som i norsk kulturminnepolitikk (som også inkluderer den gjeldende verdensarvpolitikk) går igjen som en målsetting for implementering av vernepolitikken, uten at det spesifiseres nærmere hvordan dette i praksis vil foregå (Myrvoll 2010). I St.meld. nr. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner* beskrives verdensarvstedene slik:

Verdensarvstedene er områder hvor Norge har påtatt seg et særlig ansvar overfor det internasjonale samfunnet. Regjeringen vil at de norske verdensarvstedene skal stå fram som eksempler på "beste praksis" for kulturminneforvaltning. Det betyr blant annet at kulturminnene skal forvaltes på en god måte og være formelt beskyttet gjennom lovverket (Regjeringen 2005e: pkt 4.5.10).

I kapittel 3 i den samme stortingsmelding utdypes hva som er regjeringens overordnede mål for den norske kulturminne- og verdensarvpolitikken:

- *"mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på som bruksressurser og grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskapning*
- *et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer som dokumenterer geografisk, sosial, etnisk, næringsmessig og tidsmessig bredde skal gis varig vern gjennom fredning*

Regjeringen vil sikre kulturminner og kulturmiljøer og ivareta statens forpliktelser ved å:

- *unngå uopprettelige tap av særlig verdifulle kulturminner og kulturmiljøer*
(...)
- *legge til rette for at mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal stå sentralt i utviklingen av levende lokalsamfunn og som grunnlag for verdiskapning*
(...)
- *påse at Norge gjennom internasjonalt samarbeid og utviklingssamarbeid bidrar til å fremme kulturelt mangfold, blant annet ved å støtte lokale krefters arbeid med å bevare sin kulturarv" (Regjeringen 2005d: 3.2)*

Hva som legges i begrepet *beste praksis* er i stortingsmeldingen knyttet til planer for "vedlikehold, istandsetting og restaurering av bygningsmasse, samt skjøtsel av og sikring mot skadeverk og nedbryting av områder som er omfattet av verdensarven"(Myrvoll 2010: 17). Begrepet oppfattes av de som jobber med forvaltningen som lite styrende for den faktiske

praksisen, og uttrykker et ønske om å få et ”operasjonelt innhold i begrepet” (Myrvoll 2010: 17). I tilknytning til dette etterlyses også noen retningslinjer for organisering av samarbeid og koordinering mellom de involverte departementer (Myrvoll 2010: 17). I dette ligger en usikkerhet rundt hvordan makt og tyngde skal fordeles i forhold til forvaltning av eksempelvis store og omfattende verdensarvområder som Lofoten, som vil komme til å berøre ulike departementers interesseområder, og potensielt føre til at verdensarvområdet videre blir del av en politisk konflikt om samfunnsutvikling (Myrvoll 2010).

Som innspill til den nye verdensarvpolitikken foreslår NIKU i sin rapport å etablere sentere for verdensarv i tilknytning til hvert enkelt verdensarvområde, som ledd i arbeidet med å sørge for lokal forankring av verdensarven, og som del av tanken om en helhetlig forvaltningspolitikk. I følge NIKU kan slike sentere sørge for ikke bare vern og bevaring av verdensarvstedene, men også tilrettelegge for formidling og kunnskapsproduksjon, og danne kompetansemiljøer for forskning og fagkonferanser, og bidra til lokal verdiskapning og næringsliv (Myrvoll 2010). På bakgrunn av verdensarvkonvensjonen er verdensarvpolitikkenes mål å drive vern, bevaring, formidling og forskning. Dette, sammen med regjeringens politikk om å utvikle lokalsamfunnene i nærheten av verdensarvstedene, gir i følge NIKU grunnlag for en totalforvaltning av verdensarven, som både tar hensyn til det lokale og det globale perspektivet i verdensarvkonseptet (Myrvoll 2010). Den nasjonale politikken bygger dermed på en etablert forståelse av det lokale, det nasjonale og det globale som fastlagte enheter, i motsetning til ANTs forståelse av at størrelser ikke er gitt, men et resultat av politiske forhandlinger (jfr. Asdal 2011, Wynne 1992b).

Den nye norske helhetlige forvaltningspolitikken, som forventes innført i løpet av 2013 vil kunne gjøre nåværende og framtidige norske verdensarvstedene til et mer integrert område av norsk ressursforvaltning, i tillegg til å forbinde den norske forvaltningen til det internasjonale apparatet, gjennom UNESCOs anbefalinger for en slik helhetlig politikk (jfr. UNESCO 2013c).

I rapporten *Grunnlagsrapport. Oppdatering av faglig grunnlag for forvaltningsplanen for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten – Konsekvenser for reiseliv i Lofoten-Vesterålen av petroleumsvirksomhet og av akuttutslipp fra skipstrafikk eller petroleumsvirksomhet* (Haugberg 2010), utført på oppdrag av Olje- og energidepartementet i forbindelse med kunnskapsgrunnlaget for oppdatert forvaltningsplan for Barentshavet – Lofoten framheves en mulig verdensarvstatus som potensielt lukrativt for Lofotens lokalmiljø, gjennom å ivareta

verdier og elementer som allerede er viktige for lokalmiljøet, og allerede nedfelt som en del av det lokale ressursforvaltningsarbeidet. En verdensarvstatus kan derfor forstås som i tråd med lokalsamfunnets strategi for utviklingen av egne muligheter, hvor argumentene knyttes til trivsel, tilhørighet og tradisjoner, og framhever blant annet et ønske om å utvikle sin strategi rundt ideen om at Lofoten forenes gjennom historien; ivaretagelse av merkevaren Lofoten; og å koble natur og kultur (Sandnes 2011: 17). Ved å bygge på de praksisene og verdiene Lofotens lokalmiljø allerede anerkjenner som betydningsfulle, som kulturlandskap, tradisjonelle yrkespraksiser, historie og natur, oversetter verdensarvarbeidet det lokale Lofoten inn, ikke bare i nasjonale politiske vedtak, men også i den internasjonale verdensarvdiskursen²⁶. I dette oversettelsesarbeidet gjøres de lokale natur- og kulturressursene til ”norske” (Jfr. Lisitzin og Ogden 2006), som representanter for hele landets natur- og kulturarv satt i internasjonal sammenheng til ”det arktiske” og til verdensarven som helhet. Lokale utfordringer og interesser, for lokal verdiskapning og arbeidsplasser, blir gjort til argumenter for et internasjonalt, politisk styringsorgan, som gjennom sin diskursive praksis etablerer størrelser, ansvar og forpliktelser, og ”systematisk former de objektene de snakker om” (Foucault, i Asdal 2011: 71, se også Foucault 1991).

---

²⁶ Jeg kommer ikke til å følge dette sporet videre, men nevner likevel at det eksisterer en utstrakt kritikk av UNESCO og verdensarvpraksisene, hovedsakelig forankret i kritiske kulturarvstudier – et tverrfaglig faglig forskningsområde. Kritikken handler blant annet om at UNESCO og verdensarvpraksisen er del av en hegemonisk diskurs, knyttet til vestlige idealer og romantiserte forestillinger om kulturarv. For mer lesning om dette, se for eksempel Smith 2006, Brattli 2009.

Et annet interessant moment, men som ikke har vært en del av mitt forskningsområde, er Turtinens (2006) forskning på hvordan verdensarvpraksisen utspiller seg fra innsiden. Han peker blant annet på at de formelle praksisene, vektlagt og uthevet i UNESCOs styringsdokumenter, i praksis utspilles gjennom sosiale relasjoner. Han nevner blant annet at lokalt kjennskap til systemet er en fordel for å få gjennomført nominasjoner (Turtinen 2006).

7 DET TREDJE ALTERNATIVET: GRENSEARBEID

I Teknisk Ukeblad (se Hamnes og Helgesen 2010) ble det for noen år tilbake presentert et alternativ for ressursforvaltningen i Lofoten, basert på de to pågående, parallelle prosessene for henholdsvis olje og verdensarv. Forslaget dreide seg om å kombinere de to, framfor å bare velge ett av dem. Dette ville dekke både oljenæringen og verdensarvforkjempernes interesser, i følge forfatterne Hamnes og Helgesen (2010). De peker på at grensen for det foreslåtte verdensarvområdet i stor grad går utenom de geologiske strukturene hvor man har funnet de mest interessante oljefeltene, da disse ligger plassert lenger nord, utenfor Vesterålen, og sørvest for Røst. Det vil derfor være fullt mulig å la petroleumssektoren etablere sin utbygging slik de ser det som mest lønnsomt, samtidig som man ”verner det symboltunge merkenavnet Lofoten” (Hamnes og Helgesen 2010: 32).

Forslaget kan på den måten settes inn i det diskursive forhandlingsarbeidet hvor Lofoten gjøres til grenseobjekt (jfr. Star 2010); som forsøkes definert av de ulike aktørene som har området som etablert del av sin praksis og politikk. Tautrekkingen som skisseres i denne artikkelen, foregår både mellom regjeringspartiene som står på hver sin side, mellom næringsinteresser og miljøvern, samt mellom lokalpolitiske interesser og nasjonalpolitisk styring.

I artikkelen skisserer Hamnes og Helgesen (2010) en intrige som har utspunnet seg mellom petroleumsnæringen og miljøverndepartementet de siste årene: Petroleumssektoren skal ha fryktet en verdensarvstatus mer enn noe annet, i stor grad fordi man mistenkte at miljøvernminister Erik Solheim drev ”sabotasje” gjennom sitt verdensarvarbeid (Hamnes og Helgesen 2010: 34). Ved å igangsette verdensarvsøknaden, og presse på for å få den behandlet og sendt inn til UNESCO, mens det politiske apparatet var opptatt på annet hold med å ta stilling til olje- og gassutvinning, mistenkte mange i petroleumssektoren at verdensarvsaken skulle snike seg inn bakveien. Med den mektige UNESCO og deres globale ideologi om ansvar for medborgere og klodens sikkerhet på sin side, fryktet man at verdensarven ville slå en strek over alle planer om oljeutvinning (Hamnes og Helgesen 2010). Lofotrådet brukte sin innflytelse aktivt til å gripe inn og midlertidig stanse verdensarvsøknaden i påvente av utredningen om petroleumsmuligheter i Lofoten. Dermed sørget de for en betydelig forsinkelse i prosessen med å søke om verdensarvstatus. Samtidig ble Lofotrådet også utsatt for tilsvarende press fra reiselivsnæringen, som i følge Hamnes og Helgesen (2010: 33) samlet seg bak en resolusjon hvor Lofotrådet ble oppfordret til å støtte

verdensarvsøknaden. Fiskerinæringen på sin side har uttrykt et alternativ hvor man deler Lofoten; det meste av Lofoten vernes fra petroleum, mens Vesterålen ”ofres”: Framfor å gi petroleumsnæringen rett til å bore over hele området, begrenses de til å ”bore der man egentlig har funnet olje” (Johnny Johnsen²⁷, i Hamnes og Helgesen 2010: 35), mens det øvrige Lofoten vernes. Denne ordningen skal det i følge artikkelforfatterne eksistere en politisk mulighet og vilje for, men et offisielt forslag er ikke utformet.

Arbeidet som foregår for å definere objektet Lofoten, skriver seg inn i en diskursiv forhandlingspraksis med naturen, hvor ”objektene bestemmer våre praksiser, men det er våre praksiser som bestemmer objektene våre i første omgang” (Asdal 2011: 71). Dermed kan det se ut som at forslaget om å dele Lofoten på midten, mellom verdensarvlisten og petroleumsnæringen, ikke uforbeholdent støttes av aktørene i saken: Mens petroleumssektoren ønsker frihet til å lete og bygge ut sin virksomhet på sine egne premisser (Hamnes og Helgesen 2010), formidles en kombinasjon også som uforenlig med UNESCOs premisser: Direktorat for naturforvaltning framhever eksempelvis at verdensarvkomiteen siden 2009 er blitt ”skarper i uttalelser om bergverk/olje/gass (som ikke kan) kombineres med verdensarvstatus” (Sønstebø 2011: 4).

Turistnæringens gevinst ved en verdensarvstatus regnes som lukrativ, og gir gode vilkår for videreutvikling av næringen (Hamnes og Helgesen 2010, Destination Lofoten AS, Lofotrådet 2006). Derfor er grepet med å flette verdensarv inn i turistindustrien en utbredt praksis, som gjennom sitt forventete bidrag til økonomisk vekst og arbeidsplasser forbinder verdensarven til en lokal funksjon og også bidrar til lokal forankring (se for eksempel Guttormsen og Fageraas 2007). Synlige anlegg og fare for forurensning er derfor noe som potensielt kan skape motstand i turistnæringen, dersom petroleumsutvinning foregår i umiddelbar nærhet (Miljøverndepartementet 2012).

Selv om det har etablert seg en tilknytning mellom verdensarv og turistnæringen, er formålet med en verdensarvstatus i følge verdensarvkonvensjonen å beskytte sårbar kultur- og naturarv fra både naturlige og menneskeskapt trusler (UNESCO 2013c). I denne forstand gjøres grensene mellom oljenæringens virksomhet og verdensarvområdets evne til å ivareta sitt formål absolutte og udiskutable av natur- og kulturarven selv. Der den foreslåtte grensen mellom aktørenes virkeområder har kommet til gjennom sosiale forhandlinger mellom politiske og næringsmessige interesser, og virker som en politisk teknologi for å glatte over en

---

²⁷ Styremedlem i Norges Kystfiskarlag

konflikt og tilrettelegge for menneskelig virksomhet, er denne grensen fiktiv – og sett fra naturens side umulig. Det geografiske området hvor man foreslår sameksistens, ved at en grense trekkes mellom de menneskelige virksomhetenes rekkevidde, er som tidligere nevnt begrenset i areal. Organismene som en verdensarvstatus menes å beskytte, som Røstrevet og betydelige fiskebestander, har utviklet seg i havområdet gjennom millioner av år, uten bekymring for lommene med olje og gass i havbunnen under seg. Med en tillatelse til oljeutvinning kan disse komme til å befinne seg i veien, både ved sin fysiske fastbundethet i sine naturlige omgivelser, og ved sin fullstendige omslutning av vann; flytende, bevegelig hav. Havets naturlige forutsetninger gjør det nemlig ikke villig til å underkaste seg en menneskelig satt strek, mellom oljeområde og verneområde. Dets egenskap er å kontinuerlig flyte fra den ene siden av grensen til den andre, og føre med seg både levende organismer og miljøskadelig avfallsstoff²⁸. Et grensedragende kompromiss, som tillater både petroleum og verdensarv, vil på bakgrunn av dette kun føre til at de menneskelige interessene i saken blir hørt, og ikke den naturen det hevdes å være verdensarvens oppgave å ta seg av (jfr. Star 2010).

Grensearbeidet, hvor aktørene i kontroversen fra hver på sin kant forsøker å definere hva Lofoten skal være, forstås som eller skal brukes til, har i stor grad utløp i en oppfatning av risiko eller usikkerhet: Man er enig om at naturen i området er sårbar, men man er ikke enig i hvor alvorlig sårbarheten er, og derfor hvilken betydning det ville fått for naturen med en etablering av petroleumsvirksomhet. Verdensarvsaken kobler seg direkte på de interessene som hevdes av de lokale, knyttet til betydningen de selv ser i natur- og kulturarvforvaltning, og allierer seg derfor med dem i sitt grensearbeid. I tillegg etablerer søknaden relasjoner mellom Lofoten, lokalmiljøet og det internasjonale politiske systemet rundt UNESCO og FN, og den globale ideologien som hevdes der (UNESCO 2010).

Nominasjonen av Lofoten kan også føre til visse utfordringer for det lokale næringslivet: Det pekes blant annet på at det potensielle verdensarvområdet i Lofoten er gjort ”meningsløst vid” (Hans Henrik Ramm, i Hamnes og Helgesen 2010: 33): Det fryktes at vernebestemmelsene vil føre til ekstra store utfordringer for etablering av næringsdrift. Dette er særlig aktuelt dersom næringsinteresser kommer i konflikt med verdiene som ligger til grunn for vernebestemmelsene. Her iscenesettes Lofotens framtid, gjennom en omvendt bruk av risikotanken, som i fare for ødeleggelse i form av begrensning av muligheter for

---

²⁸ I følge miljøvernorganisasjoner er Lofotens natur per i dag i fare for vannbårne miljøgifter, selv fra forurensningskilder langt unna (Miljøstatus.no 2013b).

lokalbefolkningen. Et så omfattende verdensarvområde vil potensielt gi unødige begrensninger for lokalsamfunnet også for framtiden (Hammes og Helgesen 2010).

Den tyngste begrunnelsen for at et slikt kompromiss, hvor både verdensarv og petroleum tillates og gjøres mulig, er at UNESCO selv har uttalt at et vedtak om verdensarvstatus i nærhet til virksomhet som står i fare for å ødelegge verdiene verdensarvstatusen omfatter, ikke vil være aktuelt (Sønstebø 2011). Dette forstås både som følge av petroleumsnæringens synlige ”forsøpling” av naturen, og i form av faren den representerer for forurensning og annen skade på natur- og kulturverdiene vernebetingelsene forutsetter (Miljøverndepartementet 2012, UNESCO). Dermed blir denne diskusjonen, som foreslås og diskuteres både nasjonalt og lokalt, på tvers av sektorer og interesser, rent hypotetisk.

Når denne studien gjøres har regjeringen ikke bestemt seg for hvorvidt man vil gå inn for en verdensarvstatus eller ikke. Går regjeringen inn for petroleum vil man kanskje måtte gi permanent avkall på en eksklusiv plass på listen over verdens ”unike og uerstattelige” områder (UNESCO 2013c), og ett av Lofotens alternative framtidsscenarioer kan utelukkes.

8 OPPSUMMERING

Kontroversen om Lofotens framtid er fortsatt åpen og uavklart, og det foregår stadig forhandlinger og prosesser innad i praksisene som forbindes i kontroversens nettverk. Derfor har det i denne studien ikke vært mitt formål å forsøke å identifisere en mulig løsning i kontroversen om Lofotens framtid. Basert på STS-feltets konsept om symmetri har det heller ikke vært min oppgave å argumentere for eller i mot de ulike sidene, eller ta stilling til saken. Snarere har det, i tråd med ANT-retningsens ambisjon, vært min oppgave å ”undersøke mer åpent hvem eller hva, og gjennom hvilke betingelser, noen eller noe får status som aktører” (Asdal 2011: 70).

Gjennom studier av tekster har jeg undersøkt hvordan oversettelser foregår, og meningsinnhold transformeres og beveges oppover og nedover i nettverket, fra det lokale og mikroskopiske, til det verdensomfattende og makroskopiske. Samtidig har jeg sett at slike tekster bidrar til å skape og opprettholde disse skillene gjennom sin diskursive praksis (Wynne 1992b, Asdal 2011). Politiske dokumenter som utredninger, forvaltnings- og strategiplaner, fungerer slik som politiske teknologier, som gjennom retoriske grep, og gjennom de diskursive praksisene de er en del av, bidrar til både å definere *inn* relevante objekter og aktører, og å definere noen eller noe *ut* (Asdal 2011: 65). Dermed former de saken i spesifikke retninger og metter den med spesifikt innhold, som i møtet med samfunnet bidrar til å etablere kunnskap på visse måter.

Denne praksisen har gitt seg utslag i bestemte måter å relatere seg til kunnskap på, hvor det innrulleres vitenskapelige praksiser i utformingen av politisk kunnskap, men hvor den endelige kunnskapen etableres som resultat av tillit, påvirkning og makt i sosiale og materielle relasjoner (Collins og Pinch 1993). Dette har i den nasjonalpolitiske diskursen om ressursforvaltning foregått i form av en allianse mellom regjeringen og petroleumssektoren. Sistnevnte har blitt etablert som fagekspert i spørsmålet om risikobegrensning, uten at regjeringen har uttalt seg kritisk til petroleumsnæringens habilitet som nøytral ”ekspert”. Dette er særlig interessant fordi staten også har eierinteresser i petroleumsnæringen, og at deres habilitet også kunne blitt stilt spørsmål ved. Imidlertid førte involveringen av miljøbevegelsen og oljemotstandere til en gjenåpning av den politiske diskursen. Ved å innhente kunnskap fremmet av en såkalt ”motekspertise” viste de at oljenæringens kunnskapsgrunnlag er usikkert, og bidro til å holde forhandlingen om defineringen av Lofotens framtid åpen for påvirkning fra andre enn kun den regjeringsutnevnte

petroleumseksperisen. Argumentene deres har fått gjenklang i verdensarvsøknaden, hvor det fremmes et alternativt framtidsscenario. Både de lokale, nasjonale og globale interessene for miljøvern, sammen med de lokale interessene for næringsutvikling, flettes inn i et nettverk med internasjonal rekkevidde, styrt av et formelt regelverk satt av UNESCOs ideologi og politikk.

Kunnskap har vært et sentralt omdreiningspunkt for denne studien, som grunnleggende konsept for den praksisen jeg har studert empirisk. De politiske og vitenskapelige aktørenes interaksjon, forhandlinger, praksiser og intensjoner trekker i retning av et forsøk på å etablere en form for kunnskap (se for eksempel Collins og Pinch 1993). Dette har vi sett knyttet til arbeidet med å etablere en helhetlig forvaltningsplan, hvor politikken har anvendt vitenskap som redskap, mens politikken samtidig forhandlet om gyldigheten av "sin" vitenskap over gyldigheten av motstridende vitenskap. I slike prosesser formes kunnskap som politisk produkt, hvor den inngår i praksiser for styring og utøvelse av makt (Foucault 1991, Asdal 2011, Jasanoff 2004). I kontroversen har vi også sett at risikokonseptet har vært vesentlig for den kunnskap som er blitt forsøkt etablert gjennom den politisk-vitenskapelige ekspertiserollen petroleumsbransjen har blitt innrullert i. Samtidig har den opplevde følelsen av risiko og usikkerhet (jfr. Wynne 1992a), vært avgjørende for motpartens engasjement for miljøverninteressen, og deres mistillit til petroleumssektorens påståtte interesseløshet i saken. Gjennom å tematisere og aktualisere risiko har dermed miljøvernens bidratt til å åpne den politiske diskursen (se Callon et al. 2009, Whatmore 2009, Gieryn 1983). Dermed har petroleumssektorens vitenskapsbaserte forsøk på å etablere oljevirkosomheten som trygg blitt gjenstand for debatt, hvor lekfolksengasjement og motekspertise har bidratt til å rette krav mot næringen og regjeringspolitikere om ytterligere forsikringer og risikotiltak før en petroleumsaktivitet eventuelt kan aksepteres. At man i politikken likevel hevder vitenskapens evne som kilde til sann kunnskap aktualiserer STS-feltets premiss om at vitenskap og politikk er samprodusert (Jasanoff 2004). Ved å studere vitenskap og teknologi i samfunnet oppløser man deres legitimerende effekt på hegemonisk makt og styring, og belyser den diskursive forhandlingspraksisen som alltid foregår når hybride forum bidrar i produksjon av kunnskap (Callon et al. 2009).

I funnene jeg har gjort har jeg derfor sett at etableringen av kunnskap skjer i krysningspunktet mellom samfunnet og den politiske ambisjonen om å etablere vitenskapelig sikker og nøytral kunnskap. Kunnskapsprosessene skjer på bakgrunn av politisk drivkraft i praksiser der mennesker forhandler med hverandre og med naturen (Callon 2007). Man kan derfor si at det

er de sosiale praksisene vitenskapen inngår i som bidrar til å forme kunnskapen som vitenskapen legger fram. Slik inngår vitenskap, sammen med øvrige sosiale og materielle forhandlinger, i et grensearbeid (Gieryn 1995), der felles objekter eller steder defineres og legitimerer aktørenes praksis. Ved hjelp av ANTs ontologiske antakelse har jeg funnet at kunnskap alltid er politisk, som produkt av diskursive forhandlinger (Wynne 1992b, Foucault 1991, Asdal 2011). Vitenskap og teknologi fungerer i denne konteksten som deler av politisk og sosialt konstituerte praksiser, som ikke avdekker kunnskap, men bidrar til å produsere den (Asdal et al. 2007, Collins og Pinch 1993). Eksperter er i denne forstand ikke objektive formidlere av kunnskap, men er gjennom sin forskning med på å transformere, omforme og fortolke kunnskapen. Disse prosessene har vi også sett i sin tydelighet gjennom anvendelsen av konseptet om hybride forum (Callon et al. 2009) hvor nettopp den diskursive demarkasjonen mellom lekfolk og eksperter oppløses.

8.1 Avsluttende tanker og veien videre

Vi har altså sett hvordan konflikter mellom to gjensidig utelukkende hensyn og ønsker for forvaltning av et av verdens rikeste og mest tradisjonsrike lokalsamfunn arter seg, og hvordan samfunnet på flere nivåer formes i politiske prosesser. I kontroversen om Lofotens framtid er det vanskelige beslutninger man har som mål å fatte, som vil bli resultatet av et forhandlingsarbeid rundt vekting av motstridende interesser i et område. Gjennom risiko har framtiden på mange måter etablert seg som den viktigste aktøren man tar hensyn til, enten gjennom tilrettelegging for oljeboring i et forsøk på å hindre fraflytting og arbeidsledighet, eller ved å tilrettelegge for varig vern av sårbare naturressurser. I denne kontroversen kommer mange stemmer og aktører til ordet, og de forsøker å få sin side av saken belyst på en så overbevisende måte som mulig. Det er både lokale, nasjonale og internasjonale aktører i kontroversen, og både menneskelige og ikke-menneskelige aktører. Alle forhandler de seg i mellom om etablering og innrulling, i egne eller andres prosjekter og hensyn. Jeg har funnet at et viktig moment i utformingen av debatten er bruk av akademisk forskning som redskap for politikk, og at forskerne tillegges mye vekt og tiltro av politikerne dersom de støtter en viss virkelighetsframstilling. Etablering av vitenskap som redskap for objektiv måling av virkeligheten preger derfor diskursen. I løpet av 2013 vil trolig mye skje, både med tanke på *Ny, helhetlig verdensarvpolitikk* og utfallet av stortingsvalget som kan avgjøre spørsmålet om konsekvensutredning. Ut fra dette gjenstår det å se hvorvidt man kan vil bli i stand til å

avgjøre en helhetlig forvaltningspolitikk som staker ut kursen for hvordan Lofotens sårbare natur og viktige ressurser vil kunne utnyttes på best mulig måte.

Begrensningene en slik oppgave setter, i tilgjengelig tid og omfang, begrenser hvilket innhold man har anledning til å behandle. Derfor er det en rekke områder det ville være interessant å gå nærmere inn på i senere studier.

En retning som peker seg ut som særdeles relevant er å nærmere undersøke verdensarvpraksisen i et STS-perspektiv. Med utgangspunkt i Turtinens studie *Världsarvets villkor* (2006) av UNESCO fra innsiden, og hans påstand om at den interne ”kompleksiteten samsvarer ikke med det standardiserte og tilrettelagte bildet man møter på nettsider og i skriftlige dokumenter skriftlige dokumenter” (Turtinen 2006: 18, min oversettelse) ville det være interessant å følge aktørene, objektene og praksisene slik de utspiller seg innad. Jmført med ANT-studiene av blant andre Callon (2007) av interne verdener i andre institusjonelt og administrativt etablerte mikrokosmos, ville en studie av UNESCOs indre praksiser og prosesser kunnet bidra til å åpne denne politiske kjempen. Slik ville man kanskje også få bedre begrep om hva som er lokalt og hva som er globalt til et hvert tidspunkt.

I tillegg har jeg gjennom denne studien savnet muligheten av å gå dypere inn i Lofoten, og utforske hvilke implikasjoner prosessen har for de som bor og lever i det berørte området. I STS-feltet handler mye om å se sammenhenger mellom det etablerte og det åpne, og undersøke hvorfor noe etableres på visse måter framfor alternative varianter. Sett fra utsiden, som mine empiriske begrensninger har bundet meg til, har Lofotens lokale sfære av interesser, praksiser og allianser blitt synliggjort gjennom annenhånds formidling. Jeg har i mine studier anvendt meg av nettopp denne oversettelsen, men ser at det i tråd med blant andre Latours (2007) tanker også ville vært relevant å følge disse aktørene på deres egne premisser. Slik ville jeg åpnet ytterligere opp for alternative etableringer av det ”lokale”, det ”nasjonale” og det ”globale”.

9 LITTERATUR

- Asdal, K., Brenna, B. og Moser, I. 2001: "Introduksjon: Teknovitenskapelige kulturer", i K. Asdal et al. (red) *Teknovitenskapelige kulturer*. Oslo, Spartacus. Ss. 9-90.
- Asdal, K., Brenna, B. og Moser, I. 2007: "The Politics of Intervention", i K. Asdal et al. (red) *Technoscience*. Oslo, Unipub. Ss. 7-53.
- Asdal, K. 2008: "On the Politics and the Little Tools of Democracy. A Down-to-Earth Approach", i *Distinktion. Scandinavian Journal of Social Theory*. Vol. 16. Ss. 11-26.
- Asdal, K. 2011: *Politikkens natur – naturens politikk*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Beck, U. 1992: *Risk Society: Towards a New Modernity*. London, Sage Publications Limited.
- Bennis, W. G. 1962: *Towards a "Truly" Scientific Management: The Concept of Organization Health*. Industrial Management Review.
- Bijker, W. E. 1997: *Of Bicycles, Bakelite and Bulbs: Toward a Theory of Sociotechnical Change*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press.
- Bloor, D. 1973: "Wittgenstein and Mannheim on the Sociology of Mathematics", i *Studies in History and Philosophy of Science, Part A*, Vol. 4. (2). Ss. 173-191.
- Bourdieu, P. og Passeron, J. C. 1990: *Reproduction in Education, Society and Culture*. Vol. 4. London, SAGE Publications Limited.
- Brattli, T. 2009: "Managing the Archaeological World Cultural Heritage: Consensus or Rhetoric?", i *Norwegian Archaeological Review*, Vol. 42. (1). Ss. 24-39.
- Callon, M. 2007 [1986]: "Elements of a Sociology of Translation: Domestication of the Scallops and the Fishermen of St. Briec Bay", i K. Asdal et al. (red) *Technoscience*. Oslo, Unipub. Ss. 57-78.
- Callon, M., Lascoumes, P. og Barthe, Y. 2009: *Acting in an Uncertain World*. Cambridge, Massachusetts, The MIT Press.
- Cooper, F. og Packard, R. M. 1997: *International Development and the Social Sciences: Essays on the History and Politics of Knowledge*. Berkley, UC Press.

- Collins, H. og Pinch, T. 1993: *The Golem: What You Should Know about Science*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Donnachie, I. 2010: "World Heritage", i Rodney Harrison (red) *Understanding the Politics of Heritage*. Manchester, Manchester University Press.
- Foucault, M. 1991: "Governmentality", i G. Burchell et al. (red) *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Chicago, The University of Chicago Press.
- Gieryn, T. F. 1983: "Boundary-work and the Demarcation of Science from Non-science: Strains and Interests in Professional Ideologies of Scientists", i *American Sociological Review*, Vol. 48. (6). Ss. 781-785.
- Gieryn, T. F. 1995: "Boundaries of Science", i S. Jasanoff et al. (red) *Handbook of Science and Technology Studies*. Thousand Oaks, CA, Sage Publications. Ss. 393 - 443.
- Hoepfl, M. C. 1997: "Choosing Qualitative Research: A Primer for Technology Education Researchers", i *Journal of Technology Education*, Vol. 9. (1).
- Jasanoff, S. 2004: "Ch. 2: Ordering Knowledge, Ordering Society", I S. Jasanoff (red) *States of Knowledge: The Co-production of Science and the Social Order*. New York, Routledge. Ss. 13-45.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. og Kristoffersen, L. 2002: *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo, Abstrakt.
- Jørgensen, M. W. og Phillips, L. 1999: *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde, Roskilde Universitetsforlag.
- Karlsen, E. S. 2012: *Scientific Economics, Expertise and Policy Making*. Masteroppgave. Universitetet i Oslo/Maastricht University. Hentet fra: <https://www.duo.uio.no/handle/10852/34363>
- Kuhn, T. S. 1977: "Ch. 7: The Historical Structure of Scientific Discovery", i *The Essential Tension. Selected Studies in Scientific Tradition and Change*. Ss. 165-177
- Latour, B. og Woolgar, S. 1979: *Laboratory Life: The Construction of Scientific Facts*. Princeton, Princeton University Press.

- Latour, B. 1987: *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.
- Latour, B. 1993 [1991]: *We Have Never Been Modern*. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.
- Latour, B. 2000: "Opening Pandora's Black Box." i I. McLoughlin et al. (red) *Technology, Organizations and Innovation: Theories, Concepts and Paradigms 2*. Ss. 679.
- Latour, B. 2007 [2005]: *Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford, Oxford University Press.
- Law, J. 1992: "Notes on the Theory of the Actor-Network: Ordering, Strategy, and Heterogeneity", i *Systems practice*, Vol. 5. (4). Ss. 379-393.
- Lidskog, R. og Sundqvist, G. 2002: "The Role of Science in Environmental Regimes: The Case of LRTAP", i *European Journal of International Relations*, Vol. 8. (1). Ss. 77-101.
- Merton, R. K. 1973 [1942]: "Ch. 13: The Normative Structure of Science", i N. W. Storer (red) *The Sociology of Science. Theoretical and Empirical Investigations*. Ss. 267-278
- Nelkin, D. 1975: "The Political Impact of Technical Expertise", i *Social Studies of Science*, Vol. 5. (1). Ss. 35-54.
- Pocock, D. 1997: "Some Reflections on World Heritage", i *Area*, Vol. 29. (3). Ss. 260-268.
- Ringdal, K. 2001: *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Oslo/Bergen, Fagbokforlaget.
- Smith, L. 2006: *Uses of Heritage*. New York, Routledge.
- Star, S. L. 2010: "This is Not a Boundary Object: Reflections on the Origin of a Concept", i *Science, Technology & Human Values*, Vol. 35. (5). Ss. 601-617.
- Turtinen, J. 2006: *Världsarvets villkor. Intressen, förhandlingar och bruk i internationell politik*. Doktoravhandling. Stockholm, Acta Universitatis Stockholmiensis. Hentet fra: <http://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:189692>

- Ulsaker, S. A. 2010: *Makt, frihet og subjektivitet hos Michel Foucault*. Masteroppgave. Bergen, Universitetet i Bergen. Hentet fra:
<https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/4123/70295553.pdf?sequence=1>
- Venturini, T. 2010: "Diving in Magma: How to Explore Controversies with Actor-Network Theory", i *Public Understanding of Science*, Vol. 19. (3). Ss. 258-273.
- Whatmore, S. 2009: "Mapping Knowledge Controversies: Science, Democracy and the Redistribution of Expertise", i *Progress in Human Geography* Vol. 33. (5). Ss. 587-598.
- Wynne, B. 1992a: "Uncertainty and Environmental Learning", i *Global Environmental Change*, Vol. 2. (2). Ss. 111-127.
- Wynne, B. 1992b: "Misunderstood Misunderstanding: Social Identities and Public Uptake of Science", i *Public Understanding of Science*, Vol. 1. (3). Ss. 281-304

9.1 Øvrige kilder

9.1.1 Rapporter, utredninger, offentlige dokumenter, nettsider

- Anker-Nilssen, T. 2006: *The avifaunal value of the Lofoten Islands in a World Heritage perspective*. NINA Report 201. Hentet fra:
<http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/rapport/2006/201.pdf> (24.03.13)
- Birdwatch 2013: <http://www.birdwatch.no/wp-content/uploads/Verdensarv.pdf> (25.10.12)
- Borten Moe, O. 2012: "Innledning". I Olje- og energidepartementet *Kunnskapsinnhenting om virkninger av petroleumsvirksomhet i det nordøstlige Norskehavet*. Hentet fra:
http://www.regjeringen.no/upload/OED/pdf%20filer/Barentshavet_S/KI/Nordostlige_Norskehavet_051212_v16.pdf (20.01.13)
- Brastad, B., Sandersen, H. T., Skorstad, B. og Årset, L. M. 2004: *Holdninger til olje- og gassutvinning utenfor Lofoten: En studie blant befolkningen i Lofoten og Sandnessjøen*. Norlandsforskning, NF-rapport 2/2004. Hentet fra:
http://nordlandsforskning.no/files/Rapporter%202004/rapp_02_04.pdf (20.01.13)
- Busch, K. E. T., Iversen, K. R. og Larsen, L. H. 2012: *Kystnære fiskerier utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja*. SALT rapport nr. 1002. Hentet fra:

http://www.regjeringen.no/upload/OED/pdf%20filer/Barentshavet_S/KI/03_Kystnare_fi_skerier.pdf (23.02.13)

Christensen, P. 2006: *Notat om Lofoten som potensielt verdensarvområde*. Lastet ned fra: http://www.verdensarvlofoten.no/documents/NOTAT_Christensen.pdf (20.10.12)

Destination Lofoten AS, Lofotrådet 2006: *Lofoten som reisemål mot 2015. en Masterplan for arbeidet med bedre reisemålsutvikling i Lofoten*. Hentet fra: <http://www.lofotradet.no/ResourceServlet/c373e9195af9f8315c2f00110a301467> (11.04.13)

Direktorat for naturforvaltning 2006: *Sluttdokument fase 1. Vurdering av Lofoten som framtidig verdensarvområde*. Presentasjon for Lofotrådet. Hentet fra: http://www.verdensarvlofoten.no/documents/Sluttdokument_fase_1.pdf (20.10.12)

DNV 2005: *Risikoindikatorer for helhetlig miljørisikoanalyse i Barentshavet*. Hentet fra: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/md/rap/2005/0008/ddd/pdfv/251885-dnv_rapport_om_risikoindikatorer.pdf (15.03.13)

DNV 2006: *Frekvenser for uhellsutslipp av olje i Barentshavet*. Oppdrag fra Kystdirektoratet. Hentet fra: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/md/rap/2005/0008/ddd/pdfv/275907-frekvens_for_utslipp_i_barentshavet_endelig_versjon.pdf (12.05.13)

Dommasnes, A. og von Quillfeldt, C. H. (prosjektledere) 2005: *Forslag til indikatorer og miljøkvalitetsmål for Barentshavet. Rapport fra et delprosjekt under forvaltningsplanen for Barentshavet*. Havforskningsinstituttet og Norsk Polarinstitutt. Hentet fra: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/md/red/2005/0064/ddd/pdfv/261154-miljokvalitetsmal_bar_19_10_05.pdf (12.05.13)

Fiskeridirektoratet 2002: *Beskrivelse av havbruksnæringen i området Lofoten til den norsk-russiske grense*. Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/hav--og-vannforvaltning/havforvaltning/forvaltningsplan-barentshavet/rapporter-og-utredninger.html?id=105773> (13.05.13)

Flakstad kommune 2013: http://www.flakstad.kommune.no/Om_kommunen/Kommunefakta (20.01.13)

Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja 2013a: *Argumentasjon mot oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja*. Hentet fra: <http://folkeaksjonen.no/node/6164> (13.05.13)

Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja 2013b: *Seismikk utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja*. Hentet fra: <http://folkeaksjonen.no/node/43> (13.05.13)

Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja 2013c: *Hva er en konsekvensutredning?* Hentet fra: <http://folkeaksjonen.no/node/5545> (27.01.13)

Gesamp 2013: <http://www.gesamp.org/> (13.05.13)

Guttormsen, T. S. og Fageraas, K. 2007: *Kulturarv som kapital. En analyse av kulturarvkapitalens diversitet på Røros som et grunnlag for tenkning om verdiskapning*. NIKU Rapport 15. Hentet fra: <http://www.niku.no/filestore/Publikasjoner/NIKURapport15.pdf> (10.02.13)

Haugberg, S., Farsund, C. og Lind, E. 2002: *Konsekvenser for reiseliv av et oljespill i Lofoten*. Arbeidsrapport, på vegne av Statoil. Asplan Viak. Hentet fra: <http://www.statoil.com/no/EnvironmentSociety/Environment/impactassessments/RegionalEIA/Downloads/Underlag%20RKU%20-%20Konsekvenser%20for%20reiseliv%20av%20et%20oljespill%20i%20Lofoten%20-%20Asplan%20Viak%20Desember%202002.pdf> (10.02.13)

Haugberg, S. 2010: *Grunnlagsrapport. Oppdatering av faglig grunnlag for forvaltningsplanen for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten – Konsekvenser for reiseliv i Lofoten-Vesterålen av petroleumsvirksomhet og av akuttutslipp fra skipstrafikk eller petroleumsvirksomhet*. Grunnlagsrapport, på vegne av Olje- og energidepartementet. Asplan Viak. Hentet fra: http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/hav_vannforvaltning/Forvaltningsplanen_Barentshavet/rapporter/asplan_konsekvenser_reiseliv.pdf (02.02.13)

Indeks Nordland 2013: *Befolkning*. Hentet fra: http://www.indeksnordland.no/?a_id=669 (13.05.13)

Isdal, K. 2008: *Lofoten og Vestvågøy på verdensarvlista? Verdensarvutredning i Lofoten*. Orientering. Lokalt sekretariat. Hentet fra: http://www.verdensarvlofoten.no/documents/Lofoten_verdensarv_jun08.pdf (22.10.12)

- Isdal, K. 2011: *Verdensarvutredning i Lofoten*. Orientering. Lokalt sekretariat. Lastet ned fra:
<http://www.icomos.no/cms/icontent/filer/Lofoten%20tentativ%20liste%20030311%20Kjersti%20Isdahl.pdf> (22.10.12)
- Jean-Hansen, V. 2003: *Skipstrafikken i Lofoten-Barentshavet*. Hentet fra:
http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Svalbard%20og%20polaromraadene/Forvaltningsplan%20Barentshavet/skipstrafikk_lofoten_barentshavet.pdf (13.05.13)
- Johansen, K. V. 2008: *The Oil Game: The struggle between stakeholders in the case of oil and gas development on the Norwegian shelf outside of Lofoten and Vesterålen*. Masteroppgave. Universitetet i Tromsø, Tromsø. Hentet fra:
<http://munin.uit.no/handle/10037/1471> (04.11.12)
- Kristmannson, S. 2012: *Status og utviklingstrekk for fiskeriene i Lofoten. Fiskeripolitiske strategier for Lofoten*. Lofotrådsmøte. Hentet fra:
<http://www.lofotradet.no/PortalPublisher/ResourceServlet/c373e93b2ba537a6a58d0050569a004b> (05.03.13)
- Kvalø, J. og Brattli, R. 2010: *Høringsuttalelse til forvaltningsplanen for Lofoten og Barentshavet*. Vestvågøy kommune. Hentet fra:
http://www.regjeringen.no/pages/3015242/Vestvagoy_kommune.pdf (03.05.13)
- Levin, M. 2008: "Organisasjonpsykologien som norsk fagdisiplin – skapt i skjæringspunktet mellom aksjonsforskning og disiplinær tradisjon", i *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, Vol. 45. (3). Ss. 301-307. Hentet fra:
http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=41467&a=2
- Lisitzin, K. og Ogden, P. 2006: *Lofoten: Et samspill mellom Norges storslåtte kystnatur og landets arktiske fiskeri*arv. Ekspert rapport, IUCN og ICOMOS. Hentet fra:
http://www.verdensarvlofoten.no/documents/Ekspert rapport_no_juni06.pdf (20.10.12)
- Lofoten.info 2013: *Lofotkommunene*. Hentet fra:
<http://www.lofoten.info/index.php?c=555&kat=Lofotkommunene> (21.02.13)
- Lofotr vikingmuseum 2013: <http://www.lofotr.no/> (14.05.13)

Lofotrådet 2008: *Endrede vedtekter*. Hentet fra:

<http://www.lofotradet.no/PortalPublisher/ResourceServlet/c373e924526fb9eb45a600110a301435> (20.02.13)

Lofotrådet 2009: *Utsettelse av søknad om Lofoten som verdensarvstatus*. Saksdokument.

Hentet fra:

<http://www.lofotradet.no/ResourceServlet/c373e9240636d0ead62c00110a301435> (10.02.13)

Lofotrådet 2011a: *Møte med Miljøverndepartementet. Momenter fra Lofotrådets debatt om "Helhetlig forvaltningsplan"*. Referat. Hentet fra:

<http://www.lofotradet.no/ResourceServlet/c373e9306d6dde5e4fd200110a301435> (10.02.13)

Lofotrådet 2011b: *Sak 32/11 Videreføring av behandlingsprosess for søknad om verdensarvstatus*. Saksdokument. Hentet fra:

<http://www.lofotradet.no/ResourceServlet/c373e9306d6dde89665b00110a301435> (10.02.13)

Lofotrådet 2013: *Politisk ledelse*. Hentet fra:

<http://www.lofotradet.no/PortalPublisher/showpage.jsp?page=c373e91e4e31a561128d00110a301467&structureid=c373e91e4e305c46bc6000110a301467&structureitem=c373e91e62ab14211f4700110a301467> (11.04.13)

Lokalt sekretariat, Lofotrådet, DN, Riksantikvaren (uten dato): *Verdensarvutredning i Lofoten. Muligheter og utfordringer*. Hentet fra:

http://www.verdensarvlofoten.no/documents/info-folder_verdensarv.pdf (13.01.13)

Lovdata 1997: *Forskrift om fredning av Røstlandet naturreservat, Røst kommune, Nordland*.

Hentet fra: <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/lf/lf/lf-19971219-1370.html> (01.02.13)

Mariussen, Å., Løvland, J., Borch, O. J., Barvik, K. og Haugberg, S. 2010: *Regional ringvirkningsanalyse i forbindelse med oppdatering av helhetlig forvaltningsplan Barentshavet – Lofoten*. Rapport. Asplan Viak. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/upload/OED/Rapporter/Ringvirkningsanalyse.pdf> (03.05.13)

- Miljøstatus.no 2013a: *Røstlandet naturreservat*. Hentet fra:
<http://fylker.miljostatus.no/Nordland/Tema-A-A/Naturomrader/Naturvernomrader/Naturvernomrader-i-Nordland/Verneomrader/Rostlandet-naturreservat/> (13.05.13)
- Miljøstatus.no 2013b: *Barentshavet*. Hentet fra: <http://www.miljostatus.no/Tema/Hav-og-kyst/Barentshavet/> (11.04.13)
- Miljøverndepartementet 2012: *Ny, helhetlig verdensarvpolitikk*. Høringsforslag. Hentet fra:
<http://www.hordaland.no/PageFiles/47136/KURE%202012/KURE%20210812.%20Ved1.%20meld%2099.%20Ny,%20helhetlig%20verdensarvpolitikk.%20H%C3%B8yring.%20Milj%C3%B8verndep.pdf> (10.04.13)
- Moe, K. A. og Brude, O. W 2002: *Strand – Miljøkomponenter i littoralen. Forekomster og fordeling i Området Lofoten – Barentshavet*. Rapport 1137-01. Alpha Miljørådgivning, på vegne av Norsk Polarinstitutt. Hentet fra:
<http://www.regjeringen.no/Upload/MD/Vedlegg/Svalbard%20og%20polaromraadene/Forvaltningsplan%20Barentshavet/Stran027.pdf> (10.01.13)
- Moskenes kommune 2013: http://www.moskenes.kommune.no/Om_kommunen (09.01.13)
- Myrvoll, M. 2010: *Etablering av sentre for verdensarven*. NIKU Rapport 37: 26. Hentet fra:
<http://www.niku.no/filestore/Publikasjoner/NIKURapport37.pdf> (22.10.12)
- Møller, A. og Johansen, R. 2008: *Vegaøyen Verdensarv – The Vega Archipelago*. Presentasjon for Lofotens referansegruppe. Hentet fra:
http://www.verdensarvlofoten.no/documents/Vega_presentasjon.pdf (22.10.13)
- Naturvernforbundet 2013: *Hva mener partiene?* Hentet fra:
<http://naturvernforbundet.no/lofoten-vesteraalen-og-senja/hva-mener-partiene-article22742-1467.html> (02.05.13)
- Nordgulen, Ø., Bargel, T. H., Longva, O., Olesen, O. og Ottesen, D. 2006: *A preliminary study of Lofoten as a potential World Heritage Site based on natural criteria*. NGU Report 2005-086. Hentet fra: http://www.ngu.no/FileArchive/227/2005_086.pdf (19.10.12)

Nordland fylkeskommune 2011a: *Regional planstrategi for Nordland 2012-2016. "Mitt Nordland – mi framtid!"*. Hentet fra:

<http://www.nfk.no/Filnedlasting.aspx?Mid1=1747&FilId=12532> (20.02.13)

Nordland fylkeskommune 2011b: *Regional planstrategi for Nordland 2012-2016.*

Kunnskapsgrunnlaget. Hentet fra:

<http://www.nfk.no/Filnedlasting.aspx?Mid1=1747&FilId=11852> (20.02.13)

Oljedirektoratet 2011: *OD selger seismikk fra Lofoten, Vesterålen og Senja*. Hentet fra:

<http://www.npd.no/no/Tema/Seismikk/Temaartikler/Selger-seismikk-fra-Lofoten-Vesteralen-og-Senja/> (13.05.13)

Olje- og energidepartementet 2008: *Om konsekvenser av Oljedirektoratets*

seismikkinnstillinger i Nordland VII og Troms II for fiskeriene i området – vurderinger og anbefalinger. Rapport fra arbeidsgruppe. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/upload/OED/Vedlegg/Rapporter/010408%20fisk,%20seismikk%20og%20erstatning.pdf> (21.03.13)

Olje- og energidepartementet 2012: *Kunnskapsinnhentning om virkninger av*

petroleumsvirksomhet i det nordøstlige Norskehavet. Rapport. Hentet fra:

http://www.regjeringen.no/upload/OED/pdf%20filer/Barentshavet_S/KI/Nordostlige_Norskehavet_051212_v16.pdf (26.02.13)

Olsen, E. og von Quillfeldt, C. H. (red) 2003: *Identifisering av særlig verdifulle området*

Lofoten – Barentshavet. Rapport, Havforskningsinstituttet, Norsk Polarinstitutt. Hentet

fra: http://www.regjeringen.no/upload/kilde/md/rap/2002/0010/ddd/pdfv/180018-verdifulle_omrader_1305.pdf (13.05.13)

Plan og bygningsloven 2008: *Lov om planlegging og byggesaksbehandling*. Hentet fra:

<http://www.lovdatab.no/all/hl-20080627-071.html> (13.05.13)

Regjeringen 2002a: (om sektorvise utredninger). Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/hav--og-vannforvaltning/havforvaltning/forvaltningsplan-barentshavet/rapporter-og-utredninger.html?id=105773> (13.05.13)

Regjeringen 2002b: *Rent og rikt hav (St.meld. 12. 2001-2002)*. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20012002/stmeld-nr-12-2001-2002-/2.html?id=326570> (12.05.13)

Regjeringen 2005a: *Konsekvenser av samlet påvirkning på Lofoten – Barentshavet med*

dagens aktiviteter og i 2020. Rapport, Direktorat for naturforvaltning,

Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet, Kystdirektoratet, Norsk Polarinstitutt,

Oljedirektoratet, Sjøfartsdirektoratet, Statens forurensningstilsyn og Statens strålevern.

Hentet fra:

[http://www.regjeringen.no/upload/kilde/md/red/2005/0064/ddd/pdfv/245607-
endelig_rapport_samlet_pavirkning040505.pdf](http://www.regjeringen.no/upload/kilde/md/red/2005/0064/ddd/pdfv/245607-
endelig_rapport_samlet_pavirkning040505.pdf) (02.05.13)

Regjeringen 2005b: *Håndtering av risiko for akutt oljeforurensning i Barentshavet og i*

havområdene utenfor Lofoten med dagens aktivitetsnivå og scenario for aktivitet i 2020.

Rapport, Oljedirektoratet, Petroleumstilsynet, Statens forurensningstilsyn,

Sjøfartsdirektoratet, Kystdirektoratet. Hentet fra:

[http://www.regjeringen.no/upload/kilde/md/rap/2005/0008/ddd/pdfv/262335-
risikorapport-20-okt-2005.pdf](http://www.regjeringen.no/upload/kilde/md/rap/2005/0008/ddd/pdfv/262335-
risikorapport-20-okt-2005.pdf) (02.05.13)

Regjeringen 2005c: *Leve med kulturminner (St.meld. 16. 2004-2005)*. Hentet fra:

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-16-
2004-2005-/4.html?id=406302](http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-16-
2004-2005-/4.html?id=406302) (03.04.13)

Regjeringen 2005d: ”3. Målene i regjeringens kulturminnepolitikk”, i *Leve med kulturminner*
(*St.meld. 16. 2004-2005*). Hentet fra:

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-16-
2004-2005-/3.html?id=406296](http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-16-
2004-2005-/3.html?id=406296) (03.04.13)

Regjeringen 2005e: ”4. Sikring av verdensarven”, i *Leve med kulturminner (St.meld. 16.*
2004-2005). Hentet fra:

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-16-
2004-2005-/4/5/10.html?id=406321](http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-16-
2004-2005-/4/5/10.html?id=406321) (03.04.13)

Regjeringen 2006a: ”1. Sammendrag”, i *Helhetlig forvaltning av det marine miljø i*
Barentshavet og områdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan). Hentet fra:

[http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20052006/stmeld-nr-8-2005-
2006-/1.html?id=199810](http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20052006/stmeld-nr-8-2005-
2006-/1.html?id=199810) (13.04.13)

Regjeringen 2006b: ”3.2 Særlig verdifulle og sårbare delområder”, i *Helhetlig forvaltning av*
det marine miljø i Barentshavet og områdene utenfor Lofoten (forvaltningsplan). Hentet

fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/20052006/stmeld-nr-8-2005-2006-/3/2.html?id=199814> (02.04.13)

Regjeringen 2008: *Regjeringen gir klarsignal til seismikkinnsamling*. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/oed/pressecenter/pressemeldinger/2008/regjeringen-gir-klarsignal-til-seismikki.html?id=512652> (08.02.13)

Regjeringen 2011a: ”1. Sammendrag”, i *Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og områdene utenfor Lofoten*. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/2010-2011/meld-st-10-2010-2011/1.html?id=637885> (13.05.13)

Regjeringen 2011b: ”7. Nye tiltak for bærekraftig bruk og beskyttelse av økosystemene”, i *Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og områdene utenfor Lofoten*. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/2010-2011/meld-st-10-2010-2011/7.html?id=637966> (13.05.13)

Regjeringen 2011c: ”4. Aktivitet, forvaltning og verdiskaping i havområdet”, i *Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og områdene utenfor Lofoten*. Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/2010-2011/meld-st-10-2010-2011/4.html?id=637905> (13.05.13)

Regjeringen 2011d: *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging*. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/pressecenter/pressemeldinger/2011/nasjonale-forventninger-til-regional-og-.html?id=650039> (02.02.13)

Regjeringen 2011e: ”Kap 5. Utvikling i risiko for akutt forurensning og beredskap for akutt forurensning”, i *Oppdatering av forvaltningsplanen for det marine miljø i Barentshavet og områdene utenfor Lofoten*. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/dok/regpubl/stmeld/2010-2011/meld-st-10-2010-2011/5.html?id=637946> (13.05.13)

Regjeringen 2013: *Forvaltningsplanen for Barentshavet – Lofoten*. Felles side. Hentet fra:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/hav--og->

vannforvaltning/havforvaltning/forvaltningsplan-barentshavet.html?id=87148

(13.05.13)

Riksantikvaren 2013: *Tentativ liste*. Hentet fra:

<http://www.riksantikvaren.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=131588>

(10.10.12)

Røstfugler 2013: <http://www.home.no/rostfugler/index.html> (15.04.13)

Røst kommune 2013: http://www.rost.kommune.no/om_kommunen (19.01.13)

Sande, A. (uten dato): *Kunnskapsinnhenting i nord og verdensarvområder i Barentshavet*.

Innspill, kunnskapsinnhenting. Hentet fra:

http://www.regjeringen.no/pages/37620720/Allan_Sande_UiN.pdf (23.11.12)

Sandersen, H. T., Brastad, B. og Skorstad B. 2002: *Den Første Olje – En intervjuundersøkelse i Lofoten om holdninger til oljeutvinning*. Arbeidsnotat nr. 1016/2002.

Nordlandsforskning. Hentet fra:

http://nordlandsforskning.no/files/Notater%202002/notat_1016_02.pdf (10.03.13)

Sandnes, R. 2011: *Lofoten 2040. Strategidokument for økt tilflytting til Lofoten*. Rapport.

Regionalt Partnerskap. Hentet fra:

<http://www.nfk.no/Artikkel.aspx?AId=17750&back=1&MIId=3855> (04.05.13)

Sortland kommune 2011: *Strategisk plan for Lofoten og Vesterålen 2011-2014*. Hentet fra:

<http://www.boe.kommune.no/dokumenter/2011/04/Plan.pdf> (05.03.13)

SEAPOP 2013: <http://www.seapop.no/no/locations/rost/> (02.03.13)

Store norske leksikon 2013a: http://snl.no/Fiske_og_fangst_i_Norge (23.01.13)

Store norske leksikon 2013b: <http://snl.no/Flakstad> (23.01.13)

Store norske leksikon 2013c: <http://snl.no/Higravstindan> (23.01.13)

Store norske leksikon 2013d: <http://snl.no/lofotfisket> (23.01.13)

Store norske leksikon 2013e: <http://snl.no/Moskenes> (23.01.13)

Store norske leksikon 2013f: <http://snl.no/Røst> (23.01.13)

Store norske leksikon 2013g: <http://snl.no/Vestvågøy/kommune> (23.01.13)

Store norske leksikon 2013h: <http://snl.no/Værøy> (23.01.13)

Store norske leksikon 2013i: <http://snl.no/Vågan> (23.01.13)

SV 2013: *Uttalelse: Fisk foran olje*. Hentet fra: <http://sv.no/Partiet/Partiets-organer/Landsmote-2013/Vedtak/Uttalelse-Fisk-foran-olje> (13.05.13)

Systad, G. H., Bakken, V., Strøm, H. og Anker-Nilssen, T. 2003: *Særlig Verdifulle Områder (SVO) for sjøfugl i området Lofoten-Barentshavet – Implementering av kriterier for identifikasjon av SVO i den norske delen av Barentshavregionen*. Rapport. Norsk institutt for naturforskning, Norsk Polarinstitutt, Arctic Research and Consulting. Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/upload/kilde/md/rap/2002/0010/ddd/pdfv/235319-svo-sjofugl.pdf> (13.05.13)

Sønstebø, G. 2011: *Lofoten og verdensarv*. Orientering for Lofotrådet. Direktorat for naturforvaltning. Hentet fra: <http://www.lofotradet.no/ResourceServlet/c373e933d3f7bd319f2600110a301435> (10.02.13)

Thorsnes, T., Fosså, J. H. og Christensen, O. 2004: "Deep-water Coral Reefs. Acoustic Recognition and Geological Setting", i *Hydro International*, Vol. 8. (3). Ss. 26-29.

UNESCO 2010: *UNESCO at a glance*. Hentet fra: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001887/188700e.pdf> (13.05.13)

UNESCO 2012: *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. Intergovernmental Committee for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. World Heritage Centre. Hentet fra: <http://whc.unesco.org/en/guidelines/> (10.11.12)

UNESCO 2013a: *The Lofoten Islands*. Hentet fra: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/1751/> (13.05.13)

UNESCO 2013b: *Introducing UNESCO: what we are*. Hentet fra: <http://www.unesco.org/new/en/unesco/about-us/who-we-are/introducing-unesco/> (13.05.13)

- UNESCO 2013c: *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. Hentet fra: <http://whc.unesco.org/en/conventiontext/> (25.11.12)
- UNESCO 2013d: *World Heritage List Nominations. Nomination process*. Hentet fra: <http://whc.unesco.org/en/nominations> (22.10.12)
- UNESCO 2013e: *The Organization's History*. Hentet fra: <http://www.unesco.org/new/en/unesco/about-us/who-we-are/history/> (20.02.13)
- UNESCO 2013f: *The Criteria for Selection*. Hentet fra: <http://whc.unesco.org/en/criteria/> (20.10.12)
- UNESCO 2013g: *Tentative lists*. Hentet fra: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/> (20.10.12)
- UNESCO 2013h: *World Heritage List*. Hentet fra: <http://whc.unesco.org/en/list> (05.05.13)
- UNESCO Norge 2013: *Hva er verdensarvkonvensjonen*. Hentet fra: <http://unesco.no/faq/hva-er-verdensarvkonvensjonen/> (13.05.13)
- Valberg, K. og Nesje, T. A. 2011: *Strategiplan for miljøtilskudd i landbruket 2011-2012*. Bodø kommune. Hentet fra: <http://bodo.kommune.no/getfile.php/Borgerportalen/Landbrukskontoret/Strategiplan%202011-2012.pdf> (04.05.13)
- Vareide, K. 2008: *Benchmarking av næringsutvikling og attraktivitet i Lofoten*. Arbeidsrapport 34/2008. Telemarksforskning. Hentet fra: <http://www.tmforsk.no/publikasjoner/filer/1440.pdf> (10.04.13)
- Verdensarvlofoten.no 2013: *Kriteriene*. Hentet fra: http://www.verdensarvlofoten.no/Layout/verdensarv/3_kriterier.html (23.10.12)
- Vestvågøy kommune 2012: *Planstrategi for Vestvågøy kommune 2012-2015*. Hentet fra: <http://www.vestvagoy.kommune.no/aktuelt/planer-og-rapporter/1764-planstrategi> (05.03.13)
- Visitnorway.no 2013: www.visitnorway.com/no/Reisemal/Nord-Norge/Lofoten/ (04.03.13)
- Værøy.hagerup 2013: <http://vaeroey.hagerup.com/Punsand.htm> (04.03.13)

Værøy kommune 2013: http://www.varoy.kommune.no/om_kommunen/kommunehistorie
(26.01.13)

Vågan kommune 2003: *Strategisk utviklingsplan for Vågan 2003-2015*. Hentet fra:
<http://www.vagan.kommune.no/PortalPublisher/ResourceServlet?id=c373e90127442b13de0d505054503030> (04.05.13)

Vågan kommune 2012: *Planstrategi 2012-2015 med planprogrammer for kommuneplanrevisjonen*. Hentet fra:
<http://www.vagan.kommune.no/PortalPublisher/ResourceServlet?id=c373e938eaa58f94b17d0050569a004b> (04.05.13)

Vågan kommune 2013: http://www.vagan.kommune.no/Om_kommunen/Kommunehistorie
(03.10.12)

Wikipedia 2013a: Kontinentalsokkel: <http://no.wikipedia.org/wiki/Kontinentalsokkel>
(15.03.2013)

Wikipedia 2013b: Kontinentalmargin: <http://no.wikipedia.org/wiki/Kontinentalmargin>
(15.03.2013)

Wikipedia 2013c: Nykan naturreservat: http://no.wikipedia.org/wiki/Nykan_naturreservat
(15.03.2013)

Wikipedia 2013d: Ramsarkonvensjonen: <http://no.wikipedia.org/wiki/Ramsarkonvensjonen>
(15.03.2013)

Wikipedia 2013e: Røstøyan landskapsvernområde:
http://no.wikipedia.org/wiki/Røstøyan_landskapsvernområde (15.03.13)

Wikipedia 2013f: Skomvær fyr: http://no.wikipedia.org/wiki/Skomvær_fyr (14.05.13)

Wikipedia 2013g: Værøy: <http://no.wikipedia.org/wiki/Værøy> (14.05.13)

WWF 2013: *WWF Norge: Fornøyd med forslag til vern av Røstrevet*. Hentet fra:
http://www.wwf.no/dette_jobber_med/hav_og_kyst/?13704 (13.05.13)

9.1.2 Mediekilder

Budalen, A. 2013: "Nå har oljemotstanden tatt fyr", i *NRK.no*, 04.02.13.

<http://nrk.no/nyheter/distrikt/nordland/1.10898621> (13.03.13)

Budalen, A., Johansen, J. I. og Humberstet, K. 2013: "Ny meningsmåling viser klart flertall mot oljeutvinning", i *NRK.no*, 06.02.13. Hentet fra:

<http://nrk.no/nyheter/distrikt/nordland/1.10901959> (15.03.13)

Hammes, L. og Helgesen, O. K. 2010: "Lofoten-Kompromisset: Slik vinner alle", i *Teknisk Ukeblad*, 03.05.10. Ss 30-35.

Hegtnun, H. 2013: "Suget mot strømmen", i *A-magasinet*, 22.03.13. Ss. 22-28

Helgesen, O. K. 2011: "Lofoten er ferdig konsekvensutredet", i *Teknisk Ukeblad.no*, 11.03.11. Hentet fra: <http://www.tu.no/olje-gass/2011/03/11/lofoten-er-ferdig-konsekvensutredet> (02.04.13)

Lofotposten 2012: "Ønsker vi masseturisme i Lofoten?", i *Lofotposten*, 26.09.12.

http://www.lofotposten.no/lokale_nyheter/article6256037.ece (17.10.12)

Lundberg, S. 2013: "Tåkelegging og bullshit om Lofoten", i *NRK.no*, 18.02.13. Hentet fra:

<http://www.nrk.no/ytring/takelegging-og-bullshit-om-lofoten-1.10917768> (13.03.13)

Moxnes, B. og Rutle, E. V. 2013: "Oljehungeren trumfer kunnskap om Barentshavet", Hentet fra: <http://bjornarmoxnes.blogspot.no/2013/04/oljehungeren-trumfer-kunnskap-om.html> (05.05.13)

NTB 2012: "Flåthen vil ha avgjørelse om Lofoten". i *E24.no*, 11.10.12. Hentet fra:

<http://e24.no/olje-og-raavarer/flaathen-vil-ha-avgjoerelse-om-lofoten/20285421> (21.02.13)

NTB 2013: "Navarsete vil ikke åpne for oljevirkosomhet utenfor Lofoten", i *Teknisk*

Ukeblad.no, 11.02.13. Hentet fra: <http://www.tu.no/olje-gass/2013/02/11/navarsete-vil-ikke-apne-for-oljevirkosomhet-utenfor-lofoten> (02.04.13)

NRK 2013: *Cash på kroken*. P3-dokumentar. Hentet fra: <http://p3.no/dokumentar/cash-pa-kroken/> (28.03.13)

Ohlsson, S. V. 2013: ”Stoltenberg sier ja til konsekvensutredning i nord”, i *NRK.no*, 01.02.13.

Hentet fra: <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.10896353> (26.03.13)

Prokosch, W. 2011: ”Tror Lofoten-vern gir arbeidsplasser”, i *Aftenposten.no*, 12.10.11.

Hentet fra: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Tror-Lofoten-vern-gir-arbeidsplasser-5335489.html#.UUjXlhdNWSp> (12.05.13)

Rapp, O. M. 2011: ”Norges ukjente korallskatter”, i *Aftenposten.no*, 19.10.11. Hentet fra:

<http://www.aftenposten.no/fakta/innsikt/article1593658.ece#.UX5zYKJUGSo>
(13.05.13)

Ree, M. 2012: ”Klar for oljeboring i Lofoten i 2013”, i *Teknisk Ukeblad.no*, 22.11.12. Hentet

fra: <http://www.tu.no/olje-gass/2012/11/22/klar-for-lofot-boring-i-2013> (26.02.13)

Ree, M. 2013: ”Bekymret for manglende oljevern i Lofoten”, i *Teknisk Ukeblad.no*, 31.01.13.

Hentet fra: <http://www.tu.no/olje-gass/2013/01/31/bekymret-for-manglende-oljevern-i-lofoten> (26.02.13)

Vol.no 2012a: ”Vil vite mer”, i *vol.no*, 05.09.12. Hentet fra:

<http://www.vol.no/nyheter/article420810.ece> (13.05.13)

Vol.no 2012b: ”Kritiserer konsekvensutspill”, i *vol.no*, 04.10.12. Hentet fra:

<http://www.vol.no/nyheter/article6403435.ece> (13.05.13)

Vol.no 2013a: ”Flertallet mot olje”, i *vol.no*, 07.02.13. Hentet fra:

<http://www.vol.no/nyheter/article7069049.ece> (13.04.13)

Vol.no 2013b: ”Motløse oljemotstandere bekymrer miljøbevegelsen”, i *vol.no*, 07.02.13.

Hentet fra: <http://www.vol.no/nyheter/innenriks/article7072145.ece> (08.03.13)